

1

DĚJINY BOHDANČE.
III

OLDŘICH BACHMAN
PARDUBICE.

Přihlasy

SVAZ. 3.

Pivovarníci a sladovníci.

Od počátku rozvoje hospodářského života v českých městech bylo pivovarnictví významnou a výnosnou městskou živností. Právo k výrobě sladu a piva a k obchodu s těmito produkty měli původně všichni obyvatelé města, avšak postupem doby se pojem práva varu vyhrančoval v určitější podobě a jeho užívání bylo omezováno na určitý okruh měšťanů, na pravovářečníky.

Ve vývoji práva varu od počátku našich měst do třicetileté války je třeba odlišit dva samostatné procesy, důvody k tomuto dělení byly výhradně právněhistorické. Prvým z nich je vlastní vývoj práva varu postupným omezováním jeho užívání na pravovářečné měšťany, druhým je boj pravovářečníků proti snahám sladovníků o získání monopolního práva varu pro jejich řemeslo. 1/. Omezení práva varu na vlastníky domů, tj. na plnoprávné měšťany, kteří plnili řádně všechny městské povinnosti. 2/. Vyloučení předměstských obyvatel z užívání práva várky. 3/. Omezení práva varu na některé domy v městě podle významu /na př. domy na rynku/. 4/. Omezení práva varu na technicky vybavené domy, tj. domy se sladovnou. 5/. Omezení práva varu na příslušníky cechu pravovářečníků. Jakýmsi společným základním stupněm, k němuž vymezení práva varu dospělo do konce 16. stol. pravděpodobně ve všech městech, bylo práx vymezení práva varu na vlastníky domů, kteří byli plnoprávními měšťany. Na vrcholu opatření, omezujících užívání práva varu, byla pak ochrana pivovarnických zájmů cechovní organizací. Sdružením pravovářečníků v cech byl omezen počet měšťanů užívajících právo varu nejúžeji a spučasně se vytvářely nové podmínky pro získání práva varu, které ukládal cech. - Tyto hlavní rysy vývoje vářečného práva zachycují pouze vnější vývoj pravovářečnickova postavení a ukazují, kterými cestami se stalo pivovarnictví živností omezeného počtu měšťanů. Omezování práva varu trvalo ve městech dlouhou dobu, někdy i staletí, a přechody k jednotlivým vývojovým fázím je možno uvádět v souvislost s hospodářskou situací živností v jednotlivých městech. Stejně odlišně jako vlastní vývoj práva varu probíhal pak v jednotlivých městech i zápas pivovarníků se sladovníky o právo k vaření piva, jehož průběh dokresluje vnitřní stránku vývoje práva varu. Pouze hlavní tendence tohoto zápasu byla ve všech městech stejná

totíž snaha specializovaných řemeslníků o monopolisaci vlastní živnosti a rozšíření monopolu na celou výrobu piva. V boji mezi sladovníky a pravovárečníky se pak upevnil zvláštní charakter pivovarnické živnosti.

Přechod od domácího vaření piva pro vlastní spotřebu k vaření pro širší odbyt zákazníků, který se odehrával v počátečních vývoje městské živnostenské struktury, znamenal pro pivovarnictví upevnění dělby práce. Na vaření piva se podíleli sladovníci, kteří připravovali slad, mlynáři, kteří slad mleli, pivovarští mistři s čeledi, kteří pivo vařili, spěláci a ostatní pomocná čeleď, a ti všichni pracovali na výrobě jednoho varu piva za mzdou pro pravovárečnicka, který výrobu financoval a který prodával hotový výrobek zákazníkům. Je celkem lhostejné, zda se pravovárečník, kterým mohl být i sladovník nebo pivovarský mistr /sládek/, sám aktivně podílel na výrobě, neboť při rozšíření výroby, na niž byly kladeny velmi určité kvalitativní požadavky, nemohl sám provádět celý výrobní proces, a ten byl rozdělen mezi více kvalifikovaných i nekvalifikovaných pracovních sil s pevně určenými úkoly. Z kvalifikovaných pracovních sil se staly záhy nejdůležitějšími sladovníci, kteří si nejen uhájili živnostenskou samostatnost řemesla, nýbrž se snažili dosáhnout ještě více. Snahy sladovníků o získání monopolu první výroby znovu ožily po polovině 15. stol., když si sladovníci posílili své postavení vytvářením cechovních organizací. Spory o právo varu vypukly mezi sladovníky a pravovárečníky musel urovnávat sám panovník. Zásadní platnost z panovníckých nálezů měl rozsudek, vydaný komorním soudem Staroměstským r. 1477, který pak v podstatě jiné nálezy opakovaly. Nález krále Vladislava z r. 1477 znamenal rozhodnou porážku sladovnických snah, neboť král rozhodl ve smyslu staršího nálezu krále Václava IV., že pivovarnictví je svobodnou městskou živností, obchodem, kterou smí pravovárečné měšťanstvo provozovat bez ohledu na to, zda se živí také jinými městskými živnostmi, a sladovníkům potvrdil pouze monopolní právo k výrobě sladu pro zákazníky. Vedle částečných zákazů výroby sladu pro zákazníky se však zachovaly z 16. století i doklady o zákazech všeobecných, které právo sladovníků k výrobě sladu pro zákazníky a k jejich prodeji rušily. Mezi taková opatření patřil řád, vydaný městskou

radou r.1561 ohrudimským sladovníkům, jímž se sladovníkům zakazoval vůbec obchod se slady, tím také byli přímo postaveni na úroveň námezdních řemeslných sil, pokud by snad mnozí z nich nebyli přímo pravovárečníky.

Odražení pokusů sladovníků o získání monopolního práva k vaření piva bylo pro vývoj pivovarnické živnosti stejně závažné jako postupné omezování pravovárečných měšťanů. Pivovarnictví si tak uchovalo svůj zvláštní charakter, odlišný od charakteru ostatních živností a vyjádřený soudobým termínem pivovarské nákladnictví, který se plně vžil právě v 16. století. Pivovarník, s nímž se setkáváme v českých městech této doby, byl "nákladníkem vaření piva". Pivovarník nebyl skutečným obchodníkem, který by prodával výrobky nejrozličnější produkce, nýbrž především výrobcem piva, prodávajícím výrobek vlastní, a právo k prodeji vlastního výrobku měli téměř všichni měšťtí řemeslníci. V některých městech i sladovníci. Soudobý termín nákladník zdůrazňuje jako hlavní rys činnosti nákladníka "Nakládání", tj. financování výroby, a to ve všech obměnách, v nichž se vyskytuje. Dělbá práce byla prvou příčinou odlišnosti pivovarnictví. Druhou hlavní příčinou této vnitřní odlišnosti bylo různé vlastnictví výrobních prostředků. Pominemeli držení mlýnů, pak můžeme shledat plné vlastnictví výrobních prostředků pouze u poměrně malého počtu nákladníků, tj. u těch, kteří vlastnili pivovary se zařízením. Velká většina nákladníků měla pouze sladovny a některé potřebné nářadí a v mnohých městech, v nichž nebylo provozování pivovarské živnosti vázáno vlastnictvím technicky vybaveného domu, mohli pivovarnictví provozovat i měšťané, kteří měli výrobní prostředky skutečně minimální, prakticky jen sudy a trochu podřadného nářadí. Jestliže si tedy nákladníky rozdělíme podle vlastnictví výrobních prostředků, musíme mezi nimi rozlišit tři skupiny:

1. nákladníci, kteří mimo mlýny vlastnili všechny výrobní prostředky,
2. nákladníci, kteří vlastnili jen domy se sladovnou a nářadí,
3. nákladníci, kteří neměli domy se sladovnou.

Zvláštní skupinu pak tvořili nákladníci, kteří směli užívat práva varu, avšak neprovozovali živnost, nýbrž přenechávali dobrovolně nebo z donucení užívání tohoto práva jiným nákladníkům. Shrňme-li si pak všechny zásadní poznatky o podstatě nákladnické živnosti, dospě-

jeme k závěrečné thésí, že pivovarský nákladník v 16. století byl určitým vyhraněným typem podnikatele, který vyrostl ve vzlaštých podmínkách středověkého města.

Jestliže v 16. století vařilo v Bohdanči 54 nákladníků pivo ve 2 pivovarech, byla výroba soustředěna ve své hlavní fázi v ruku 2 pivovarských mistrů a pravděpodobně bylo také přesně vymezeno, kdo v kterém pivovaru musí vařit, a tím mu byla přikazována služba určitých řemeslníků, proto také nenacházíme zmínky a zjevných rozdílech ve výrobě piva v jednom městě a proč se takové kvalitativní rozdíly projevují v 16. století jen mezi výrobou jednotlivých měst. Vyplývá z toho, že místní výroba měla pevný charakter, který nepřipouštěl odchylky v podnikání jednotlivců.

O výrobním postupu při vaření piva nás poučuje spis Tadeáše Hájka z Hájku "De cerevisia" v němž autor doprovázel popis výroby piva lékařskými úvahami o významu jednotlivých částí výrobního procesu. Výroba piva se rozpadala na dva samostatné procesy, totiž na výrobu sladu a na vlastní vaření piva ze sladu. Slad se upravoval máčením, sušením a mletím obilných zrn a rozemletý byl pak odvezen do pivovaru, kde se vařil v určitém poměru s vodou. Odvar zvaný mladinka, byl pak definitivně upravován mísením s ohmelovým odvarem, přidáváním kvasnic a kvašením v sudech v hotový výrobek. I z tohoto stručného nástinu výrobního procesu je patrné, že byl složitý a že kladl na řemeslníky, pracující při jeho uskutečňování, značné požadavky zručnosti a technických znakostí.

V 16. stol. se začali pivovarníci rázně ohrazovat proti dovozu piv cizí produkce. Jejich obrana souvisela nepochybně se zmenšováním odbytových možností živností.

Tadeáš Hájek z Hájku rozlišoval druhy piva jednak podle suroviny, z níž se pivo vařilo, jednak podle způsobu přípravy a varu. Podle použité suroviny dělil piva na pšeničná, ječná a míchaná, podle způsobu přípravy na stará a mladá. Soudobá terminologie je v rozlišování druhů piva velmi nejasná a žádný z autorů, zabývajících se historií českého pivovarnictví, doposud správně hlavní druhy piva nerozlišil. Zřejmě je doposud pouze rozlišení piv ječných a pšeničných, pochybné zůstává rozlišení piv mladých a starých. Z. Winter, rozeznává staré pivo bílé a staré pivo ječné a odvar z nich jako

mladé pivo bílé a mladé pivo ječné./Z.Winter:Dějiny řemesel a obchodu etc.str.25L/,Dlužno však podotknouti,že mladá piva bílá a ječná nebyla vyráběna pouze jako odvar /patoky/,nýbrž také byla vařena jako samostatný druh piva.

Odbytiště městského pivovarnictví tvořily zásadně dvě oblasti. Prvou oblastí odbytu bylo město,tedy místní spotřebitelský okruh, druhou oblast odbytu tvořily všechny lokality za obvodem města, do nichž bylo městské pivo dováženo,a tuto druhou oblast můžeme považovat v širším slova smyslu za exportní.Exportní oblast odbytu můžeme pak rozdělit na dvě samostatné oblasti.Prvou tvořily vesnice v okolí města a byla jakýmsi odbytovým zázemím většiny městských živností,druhou exportní oblast tvořily lokality, které se z omezeného rámce městského zázení vymykaly./Jos.Janáček:Pivovnictví v českých královských městech v 16.stol.Rozpravy 1959,č.1./Placení tzv. šrůtek do vsí,jest poplatek placený z piva prodaného mimo město.

Posudné máj se platit "z každého věrtelce piva,kterýž se tu svaří nebo přiveze."

Přavovárečník měl právo v obecním pivovaře pivo si uvařiti a pak doma čepovati.

Zástoj = předpás - mařízení.

Roku 1547 zavedl Ferdinand I.z trestu řádnou daň z nápoje.Roku 1627 přibyla vedle pivního groše nová daň z trestu " t á c ",později nazvaná " a k c í z ".

R m u t jest tekutina obsahující slad,jejímž dalším vařením dostaneme m l a d í n k u.

Š t o k chladicí,plochá,talířovitá nádoba,do niž se slévá právě zavařená mladinka,aby se schladila.

V á r n a,kde se děje vaření sladu a chmele za účelem vyzískání užitečných látek a vymítění oněch,jež poškodití by mohly hodnotu budoucího piva.

K á d rmutová či vystírací slouží ve varně k vystírání sladu a hotovení rmutu.

k á d cedicí,k odstraňování pivní mladinky od mláta

k á d kvasná obsahu 28-35 hl slouží ku kvašení piva.

P i v o v a r .

Vařiti pivo, bylo monopol měšťanský na míli kolem města. Každý měšťan mohl si slady dělati, ale musel požádati cech o míru, kolik sladovati a mohl vařiti jen pro svou potřebu. Skutečná možnost sladovati a vařiti byla jen těm měšťanům, kteří měli na to v domě technickou příležitost - sladovnu, neboť již nestačila malá pánvička domovní primitivní. Také sobeckost měšťanů samých obmezovala široké právo varní. Starousedlí měšťané časem nedopouštěli stejného práva měšťanům novým. Který měšťan právovárečný chtěl pivo prodávati, zarazil v domě svém šenk, čepoval sám, nebo najal šenkéře. Obchodem svým šenkář závisel na hospodáři právovárečném, ale pravá vrchnost jeho byli konšelé, oni měli policii, oni rozkazovali řád v šenku, od nich vyšel r. 1390 v Praze rozkaz, aby nádoby v hospodě měly cejch neb hřeb, až po který se musí nalévati, jámi nařizováno, kdy z hospody ven.

Vaření piv vlastně konšelé řídili, oni nařizovali, kterým pořádkem domovní várečníci měšťanští u vaření střídali se mají, upravovali též cenu piva prodejného.

Proti měšťanům pivo vařícím nemohli konšelé prováděti při svém dohledě nic tuze protimyslného, neboť várečníci zasedali sami také mezi konšely, a když se obec sešla, aby ten neb onen řád stvrdila veliká část přítomných měšťanů byli zase várečníci. Ti oboji také prováděli za zlepčení svého obchodu to, že konšelé vydávali zákazy proti dovozu piv cizích - přesporných. 116

V Čechách se vyvinula živnost pivovarnická z výroby domácí. Při zakládání měst ve XIV. století dostávalo měšťanstvo hojně výsady, výhradně pak výrobu sladu a piva, ale i poddaná městečka požívala různých výsad. Ale šlechta si osobovala totéž právo. Byly z toho dlouhé spory na sněmích před rokem 1500, kdy vydáno tak zv. Vladislavské zřízení zemské, jež sepsáno ve smyslu požadavků šlechty. Již za časů Pernštejnských měl Bohdaneč svůj pivovar, podle žádosti "Purkmistra, konšelů a celé obce městečka Bohdanče" na Raddu české koruny /uložené v archivu min. vnitra, stará man. P. 70/82/, kdy při požáru dne 30. dubna 1605 shořelo 43 domů, fara, věže kostela a dva pivovary.

Vynikajícím znakem zlaté doby starého pivovarnictví českého byla piva pšeničná čili bílá, jež zároveň s výtečným chmelem českým proklestila si cestu do ciziny, vedle bílého vařilo se i černé a červené pivo ječné.

Technika byla arci primitivní. Sladovnictví v užším slova smyslu bylo odděleno od vaření piva a mívali měšťané buď sladovny společné, nebo i vlastní ve svých domech.

Slad vyrobený, náležitě dělaný, mírně vypouštěný a nepřipálený, složil se v hromadu a pokropil, aby při mletí neprášil. Semletý byl odvážen do pivovaru za jáсотu a veselého pokřákování. Ve varně vedle malého kotle umístěného bylo několik kádí. Vařilo se na 3 - 4 rmuty.

Nahlédneme však do archivních ^{záznamů}, co nám o pivovaru prozrazují.

V urbáři panství Pardubického a Kunětickohorského po roce 1494, který nachází se v Archivu země české v Praze IV. Belkredího 115, znač. I. fol 221 u městečka Bohdanči zní zápis:

Kdo pivo vaří, má dáti od pivovaru od každé várky 5 gr.

Též každý má dáti od vody od každé várky 1 gr.

Též má dáti od každého sladu mletí 2 gr

Táž obec z várky při každém úroce 4 gr, které sobě sami budoucně opravovati mají.

Urbář čís. 3 znač. G 13 nové str. 303 - Archiv MěNV Pardubice

"Z pivovaru každého ouroku 30 kop gr. kromě shora uvedených povinností. Jakož jsou Bohdanečtí z pivovaru z vody a sladu mletí, od každé várky po 8 gr běžně dávali a platili, i místo toho, že z něho již psaného platu, z toho platí pivovaru stálý plat z vody a sladu mletí po 60 kop, dávají a platí se uvolili: polovici po sv. Jiří a polovici po sv. Havlu. A kdyby jaká potřeba na opravy pivovaru a vodárně strany dříví nastala, tehdy z lesův JMC takové dříví též k opravě dáti se má.

Na konci privilegia Viléma z Pernštejna daného a psaného na Pardubicích v neděli po sv. Stanislavu 1514 stojí: "Co se mlýna pod rybníkem naším bohđanečským dotýče, z kteréhož jsou též poddaní naši výš psaného městečka plat podnikli, platí na půl léta půl čtvrté kopy patnácte grošův vše českých, a zvlášt od každého sladu mletí dva groše české, komuž se mlýti bude, nám dáváno býti má; ten nám i našim potomkům budoucím na budoucí časy vždy tak přece vydávati

mají, než v tomto jim milost naši znáti dáváme, že jim každý rok k palivu z lesův jeden provazec my i naši budoucí potomci vydávati mámea lesu k opravám mlýnským, jmenovitě na hřídele, na kola vodní, na lopatky, na palce, na kladnice a to od nás i našich budoucích potomkův, držitelův skrze našich hejných okázané, pokudž se slušně potřeba sezná, má vydáno býti, jim poddaným našim i vší obci městečka nadepsaného".

Toto nedosti jasně formulované obdarování l provazce dříví, které později přepočteno na 25 sáhů, zavdalo k mnohým nepříjemnostem a sporům mezi měšťanytvem a pravovárečným spolkem, což vedlo až k likvidaci pravovárečníků, o tom však později.

Roku 1557 stěžovali si konšelé a starší obecní i na místě vší obce Bohdanecké panu Jaroslavu z Pernštejna, že krčmáři od nich piva neberou a pravovárečníci sami mezi sebou ve vaření piva překážky činí. Na to jim odpisuje, že je chce krčmáři slušně opatřiti, ale jakým pořádkem ta piva vařena a od nich vystavovaná býti měla, toho že v prvním dostatečném a vyměřeném pořádku zanechává, a chce, aby pokud jest na Bohdaneckých, v tom řádu na sobě nic scházeti nenechali. List dán v Pardubicích v den Mládítek r. 1557 a podepsán vlastnoručně Jaroslavem z Pernštejna. 118/

Roku 1591. poroučí hejtman panství Pardubického Václav Chotek z Chotkova a na Všetatech: "Rychtářové všichni i strany bohthanecké, kteří jste s krčmami k brání piva od starodávna do městečka Bohdanče obráceni byli, milý. Vám všem oznamuji, že jest jistá vůle JMC, aby jste od jinud nikud pivo k šenku, kteří sami takový šenk držíte nebrali, ani také krčmářům, ani žádným sousedům svým k sejkám, k posvícením, veselým ani žádným jiným způsobem vymyšleným bráti nedopouštěli. Nebo jsem v tom purkmistrům a konšelům městečka Bohdanče poručil, aby po krčmách všudy vysílali a hradec-kých piv hledali /po těch všech/ a kohožkoli hradecká piva bude v sudech, polosudech i v soudkách, to aby hned pobrali a na zámek Pardubic dodali. A protož vy rychtářové v tom jim Bohdaneckým nápomocní skutečně buďte, aby se nad zřízením JMC ruka držela, poně-vadž to každého povinnost a závazek ukazuje, a kterežby se koliv z vás rychtářů aneb sousedův tak nezachoval a nebo se toho sám

dopustil a jinému sousedu pív hradeckých bráti nezakáže, nýbrž tomu by se díval, ten každý k ruce JMC jednu kopu grošův dáti beze všech veymluv musí a k tomu na tejden Labskou šatlavou vytrestán být má. Protože se jeden každý z vás tak a ne jináč /ač chceli se pokuty i trestání vyvarovati/ zachovej.

Datum na Pardubicích po paměťce Nového Létha 1591. 119 |

Do těchto krčem bylo z měst. Bohdanče pivo dáváno: Na Blatník u Lhotky, Rybytev, Černý u Bohdanče, Živanic, Mělic, Zdánic, J. Lo-
henic, Libišan, Břehů, Pohřebačky, Přelovic, Sopře, Křičeně,
Bělé, Záravic, Dolan, Semina, Bukovka, Podulšan, Volče, Opatovic,
Prav, Kasalíc, Habřina Vlčí, Vyšehňovic, Neratova, Lhoty pod Lib-
čany, Polís, Vosic, Vosiček, Rohoznice, Roudnice, Sezemic. Za
labem do: Vysoké, Oujezda, Dřitče, Bukoviny, Borku, Rokytna a
Vysoké.

Tak měli do roku 1591 Bohdanečtí právo vystavovati, kteréžto prá-
vo výstavy jim však později nejen pro jmenované vesnické obce
ale i pro Bohdanec generálními jakýmsi komisary odňato a pro
důchod panství pardubického použito bylo, čemuž nasvědčuje násle-
dující zachovaná listina od řízení komory král. české vydaná v
kteréž se o tom řeč vede, a bohdanecským jen pro sebe vařit po-
luje. List ten zní: "Urozenému Panu Zdeňkovi Bukovskému z Husti-
řan a na Červených Poličanech JMC truksesu a správci panství Par-
dubického, Příteli nám milému, císaře Jeho Milosti President a
Radě zřízení komory v království Českém. Urozený Panepříteli
náš milý. Kdež jsou také od týchž generálních komisarův Bohdanec-
kým netoliko krčmy v okolních vešnicích jim na onem čas k vysta-
vování do nich pív jejich domácích povoleny, ale také domácí vár-
ky odňaty a zastaveny - ráčil jest se JMC podobně k ponížené pros-
bě jich milostivě nakloniti a k tomu aby jim domácí várky pro
jejich vlastní potřebu a domácím vyšenkování pív jejich navrá-
ceny byly, povoliti na ten způsob, aby za takové odevzdání Jeho
Milosti císařské do důhodův, platu ročně dvanácte kop grošův a
z věrtele každého posudné obyčejné odvozovati povinni byli. Pro-
tož jim o takové Jeho Milosti císařské /Milosti/ oznámiti, aby
toliko k své vlastní a domácí potřebě piva vařiti a moci sobě
vystavovati mohli, opatřiti hleďte. Poněvadž pak pivovar, v témž
městečku, v němž se na ten čas piva k ruce JMC císařské vaří,

jejich Bohdaneckých vlastní jest a jim od vejš psaných komissarův bezprávně odňat byl, aby jak Jeho Milost císařské, tak jim, bez ublížení býti mohlo, nepomíjejte se s nimi o to svěsti a namluviti, kterak by v témž pivovaře piva JMC předně zatím dokavadž by v jiném místě novej pivovar, jak se to brzy státi má, staven a spraven nebyl, vařena býti a oni také při tom svý várky jmiti mohli. Na týž pak pivovar a potřeby při něm i na čeled /pokudž toho obojí potřebovati budou/ náklad na rata společný býti může. Pro lepší toho důvěření a že jest tomu tak, za napřed psaný Šebestian Reyšvický z Freifeldu JMC hejtman panství pardubského, k témuž vytaženému artikuli pečeť svou jsem přitiskl a rukou vlastní podepsal. Actum na Hradě Pražském v středu po památce sv. Michala Archangela Páně, Letha 1616.

L.S. Šebestian Reyšvický z Freifeldu. 117/

V urbářích i purkrechtních knihách již od r. 1500 uvádějí se: v nyn. čp. 95 Jan Zelený, má i pivo vařiti, z várky platí 5 gr každého úroku. Po něm následuje Mikuláš sládek, V. Holý, sladovník, Mik. Zábranský sladovník a Dorota Zábranská prodala "sladovní dům". V nyn. čp. se uvádí: Jiřík sladovník, po něm následuje Mhourek sladovník, Němec sladovník, Matěj sladovník, Turnovský-Štastný sladovník, Srna sladovník, Jiří Khourek sladovník, takže z uvedených zápisů můžeme právem souditi, že v Bohdanči před ohněm r. 1605 byly dva pivovary, pravděpodobně malých rozměrů.

Podle purkrechtní knihy čis. 11 fol 280 Václav Trnka, koupil za 90 kop kus místa, kde dříve slado vna bývala, což stalo se v sobotu po nal. Kříže r. 1591 byla to obecní sladovna, nyn. čis. pop. 35 v Hradecké ulici, která se pronajímala.

Válečné události zmenšovaly čím dále tím více počet obyvatelstva a poměry finanční se horšily, seznalo měšťanstvo, po velikém ohni, že pro jejich potřebu stačí pouze jeden pivovar, který vystavěli na volném prostranství rynku.

Obecní sladovna byla pronajímána r. 1631 Janu Chocenskému, r. 1642 Zikm. Žiželskému, r. 1646 Janu Zajíčkoví, r. 1657 ve sladovně stavěl tesař Felix Holub roubenou světnici a komoru, vyzdvihl krov nad hvozdem za cenu 31 kop 25 gr 3 den. Roku 1664 pronajmouta Václ. Jelínkoví, r. 1665 Kašparu Vorlovi, 1667 Janu Novotnému. V r. 1700 Užítku nájmu ze sladovny uvádí: Jako předešlá léta sládci z pronájmu k tyto poctivý obci po 2 kop platili. Nyní však na místo téhož oznámeného platu, z jednoho každého korce ječmene k dělání sladu dávaného dle povolení všech nákladníků po 1 čtvrt,

sladu k dobrému obecnímu odvozuje, takže do příjmu nepřichází nic. Dne 11. září 1753 při velkém ohni též sladovna shořela, uvádí se výloha na její opravu ještě v r. 1757: "Náklad na sladovnu. Poněvadž městská sladovna nemohouc se jedním rokem po předešlém ohni /r. 1753/ dohotoviti, nýbrž tímto rokem jest dostavěna, tedy náklad ještě 153 zl 50 kr 5 den. Cihel spotřebováno 6850 a dlažebních 2600 kusů.

Dne 2. listopadu 1764 vyhořela sladovna opět až do gruntu, a velký oheň v roce 1772 opět sladovnu zničil a dne 5. května ^{r. 1873} počato s bouráním pivovaru, sladovny a masných krámů.

Roku 1629, hejtman pardubický Jiří Vilém Michna z Vacinova si stěžuje na Bohdanecké: "An veliká obtíž se stran vypřavování pvozů od poddaných JMC nachází a spatřuje, že Bohdanecké obecní sladovně něco pšenice na vaření piva pro císařský důchod se spravovati muselo. Ale že zaslechl, an Bohdanečtí slad ten dělati nechť, že se obávají, aby jim ta povinnost neostala na budoucí časy. Poroučí jim tedy, aby dělání sladu pro panství Pardubické ještě do roka zběhlého povolití nezabraňovali. Totéž jim sděluje jistý úředník Jiljí Fuchs listem daným 5. listopadu 1629. 119/ Sladovna stála v Pardubické ulici, čís. pop. 141 na katastru čís. 92/2, byl to táhlý dům, po rozboření byly vystaveny konírny pro 32 koní.

Pivo se vařilo z nejlepšího sladu, který sládek připravoval pod dozorem a právovárečníci jej od něho kupovali. Jedna várka čítala 15 beček. Stírná kád, čili štoky, byly v určité výši provrtány, aby se do nich nemohlo dát víc vody. V pivovaru býval jediný předmět z kovu - měděný kotel.

Roku 1547 zavedl Ferdinand I. z trestu řádnou daň z nápoje, roku 1627 přibyla vedle pivního groše nová daň "t á c" nazvaná. Roku 1651 platilo město z tohoto malého pivovaru do Pardubického důchodu 30 kop ročně, dostalo ale na jeho opravu 25 sáhů měk. dříví které si muselo káceti a odvážeti. Byl to pivovar na 14 sudů. Počty obec. z r. 1734 uvádějí: Dle nejmilost. nařízení a ustanovení JMC pp. našeho nejmilostivějšího, z pivovarního užitku na měst. Bohdaneč uvrhnutého platu, na místě nákladníkův, z důchodu vydáno 147 zl 46 kr 1 1/2 denáru.

Roku 1747 byli Bohdanečtí obviněni z korbelování, jak prozrazuje

následující spis: Vrchostenskému úřadu v Pardubicích. - "Když z toho pod dat. 7. února 1747 na nás milost. prošlého psaní vyrozuměti máme, kterak že bychom více korbelování a pití oddání býti měli, nežli v obci dobrého pořádku a svědomitého řízení pozorovali, nadmíru tomu truchliti musíme a z toho jináče smejšletí nemůžem, než že člověk buď z nás jeden neb druhý, svým falešným jazykem při Vaší Milosti popouzí, abychom ale to častější a již věru protimyslné a Vaší Milosti mající nevoli jedenkrát osvobození byli, prosíme poníženě toho častnějšího obuzitele nám dobrotivě vyjeviti, neb jednoho a druhého z nás viného pokudž se v pravdě vynalezne samotně trestanlivě kárati. A poněvadž taky se nám mil. ponavrhne, kterak že by nás jinší tužší misivy k odpovídání našemu následovati mohly, té výstrahy jakkoliv s povinným děkováním přijímáme, však proto sami zase u veliké turbaci postaveni jsme, když nevíme snad o zlém přednešení a tudý nevíme ex starti majori snad utrpěti bychom mohli, což tehdý aby snad budoucně ke škodě naší neb obecnému dobrému nečelilo, žádostivi jsme a ve vši poslušnosti prosíme jednou a raději dříve /však neuvěřitelné/ nám ty punkta k srozumění milostivě podatí." 120/

Počet z r. 1746 uvádí: Tak jako jeden každý nákladník ze své várky na pomoc a správu pivovaru pivné pánve, stavení a jinších potřebnostech a nádob pivních, půl sudu piva do příjmu tohoto důchodu jest pasíroval, jsouce v tomto roce svařeno várek 23, z nichž se sešlo piva 11 1/2 sudů, speněženo 8 1/2 sudu 10 kop a 3 sudy po 11 kop.

V roce 1753 se opakuje: Z pivovaru městského, z něhož obecní důchod také sám úrok JMti platí, dle obyčeje po 2 vědrách piva z várky od sousedstva se přijímá, tedy z 26 várek sejdouce se 13 sudův, za něž /po odtažení jednoho polousudu početvedoucím z ohledu že těžších v loni i letos počtu skládá se do příjmu po 8 zl tj. 100 zl.

Roku 1761 jest uvedeno: Dle starobylého způsobu dává se od nákladníkův z každé várky obyčejný 2 vědra piva, neboť důchod obecní platí JMCs úrok a náklad vedení vody, též nádobí a pytle a ku pomoci rozličných správ do příjmu se bere 101 zl.

Při velikém ohni roku 1772 pivovar shořel, při provedené revisi účtů pozastavil revisor Mat. Holstedt a Ant. Jablonský položky tg-

kající se nákladu na pivovar: "K spatření jest, kterak na vystaven shořelého pivovaru od strany důchodu obecního 669 kop 57 gr 3 de v počtu za r. 1772, neméně pak v jinších letech na všelijaké správ, znamenité posty vydání se provádějí. Dříve ale, nežli podobná vejla ha z důchodu obecního se připustit může, musí se důvod védsti, z jaké příčiny důchod obecní takové výlohy na sebe uvaluje, neb rubrika pivovar pro sebe jest, kterou samotní várečníci a né obec, jak v stavení, tak i jiných potřebách pivovarských v dobrém stavu zachovati, ano i v čas potřeby v nově vystavěti ex fundo pivovaru povinni jsou. Na tuto výtku početvedoucí odpovídá:

Dle společným várečnickým učiněné kombinaci užiteků z pahvových půlsudů za 25 let tj. od r. 1748 až do 1772 inclusive připadlo obec důchodu, naproti pak tomu zase důchod za ty leta na pivovar, sladovnu a lednici všelikých nákladů daných /rozumějíe při tom, že mezi tím časem dvakráte sladovna a potřeť i pivovar do gruntu vyhořely a nákladníky vystavení byly, obzvláště nyní kdy téměř všecko sklenuté jest, tehdy vychází, že důchod obecní z toho žádnou škodu, nýbrž jen užitku 162 kop 56 gr 1 1/2 den. má. Není pamětníka, aby podobné neštěstí ty klenoty potrefilo, ale ty samé klenoty důchodu velmi vejnosné užitky zanechaly.

Od starých časů způsob zachovalý byl, na jednu každou várku nákladnickou neb obecní várku po 24 str. ječmena sypati až do r. 1765, v témž ale roce učiněno jest bylo jednosvorné snesení, počnúc od várky Anny Köpplové až zase budoucímu příští, než se všech 56 várečnicků, vypořádá, jen po 18 str. sypati, následovně může sudů piva vařiti, protože mnoho let proběhlo, než kdo mohl se várky své dočkati. To samé skutečně se dokonalo r. 1769 od kterého času zase na předešlých 24 str. se nastoupilo vařiti. "(21)

Roku 1785 vedle pivovaru postavena kůlna pro ohnivé nástroje, též pro jarmareční potřeby. Kůlna stavěna až v r. 1817, bylo potřeba cihel a tašek za 1069 zl 55 kr, dovážka a řemeslníci celkem výdaj 2731 zl 38 1/2 kr.

Roku 1861 byla nad touto kůlnou přistaveně sýpek.

Kdy pivovar přešel v držení 56 měšťanů nelze určití. Pravovárečník mohl v pivovaře pivo vařiti, ve svých domech je čepovati a do hospod určených vystavovati. Kde se pivo šenkovalo vystrčil várečník nad vchodem místo firmy víchy nebo věnce ze sena, dne 24/1 1854 však došel zákaz vyvěšování víchů a nařizeno označování šenku z dlouhých truhlářských tříštěk, který hlásal sousedům, kde jím kyne dobrý truňk. Jakmile došlo k poslední kapce piva, bidlo z vikýře zmizelo, aby někdo na jiném konci u souseda po řadě k várce přišlé-

ho se opakoval způsob čepování ze starých časů, později však šenk piva v domek přešel a toliko oprávnění šenkýřové mohli pivo vy-šenkovávat.

Právo varné lpělo na mnohých sousedských domech, byly to čís. pop. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 14, 23, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 40, 42, 43, 46, 48, 50, 51, 58, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 92, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110 a 132.

Toto varné právo se často překupovalo pro jiný dům, tak ku př. dříve příslušelo domu čp. 11, 34, 41, 46 atd. které přešlo na dům jiný. K užití práva várečného byla aspoň jednoletá doba trvání v městském sousedství, z důvodu, že várečník měl za své právo předem uká-
zati k obci také pilnost v konání břemen sousedských.

Vstup k pánvím si získal, když měšténin složil peníz za varné ho-
tově, z počátku to bylo 100 kop míš. později 600 zl. o kterýžto ob-
nos dům várečný se zhodnotil.

Právovárečníci /majitelé městských domů, s kterými spojeno jest
realné právo várečné/ drželi si sládka /Jan Vínář, Jan Hála, Tadeáš
Hartik, Jan Voják, Fr. Hrdlička, Vojt. Stipl, Jan Rind, Ant. Jíreček/
kterého od várky platili. Poněvadž od r. 1837 právovárečníci z
pivovaru toho ve vlastním držení, malého užitku měli, pronajímali
jej jednotlivým sládkům ku př. Jos. Kulířovi, Ant. Jiříčkovi, Václ.
Bubeníčkovi, Jos. Pleskotovi atd.

Jak uvádí konferenční kniha právovárečníků z r. 1831 musel býti
kotel neb pánev pivovarská pro sešlost obnoven. Zjišťovalo se stá-
ří této pánve, v archivních záznamech nebylo ničeho nalezeno, usou-
zeno že pánev musela býti již při založení pivovaru zhotovena,
poněvadž r. 1709 bylo nové dno k ní přiděláno, kteroužto práci pro-
vedl pardubický kotlář za 302 zl 29 kr 3 den.

Novou pánev zhotovil pardubický hamerník a kotlář Antonín Pacelt,
která byla 23. máje 1831 přivezena a před pivovarem na zvlášť k
tomu zhotovené váze zvážena a měla 1769 1/4 liber, od toho se od-
počítala železná obruč a dva kruhy ve váze 125 liber, tak zbylo
čisté mědě 1644 1/4 libry, celý kotel a i práci stál 1112 zl 10 kr.
V této měděné pánvi usazené v "kotlině" vařeno bylo pivo. Byla tam
též kád stěrací, mlatní a slévací, kadečky chladěcí, cíz duhový k

k cezení chmele, šoufky k nalévání vody na pánev a kád velická "unteršlag" zvaná. Sudy znamenane přiváželi si sousedé - nákladníci - do pivovaru sami. Když byl nákladník svou várkou na "pořádku", platil vrchnosti, jak již uvedeno "od vody" jeden groš "od varu" pět grošů.

Zmínili jsme se, že Vilém z Pernštejna privilegiem z r. 1514 obdaroval Bohdanecké jedním provazcem dříví k palivu, kterýžto provazec později přepočten byl na 25 rak. sáhů. Podle gubern. dekretu z 2. září 1813 č. 30671 a vrchnost. intimatu z 10. října 1813 čís. 2584 bylo uvedené equiv. dříví rozděleno na deputát bez platu a 56 právovárečnickům, z kterých jich vždy jen polovice 28 v jednom roce a druhá polovice 28 v druhém roce po dvou sáhách a 1/2 kopě otýpek na jich várky proti platu do důchodu /na lesní kulturu/ obecního za 1 sáh 30 kr., a 1/2 kopy otýpek 15 kr. zaplatí.

Dne 9. března 1831 František Andres a spol. podali na vrchní úřad následující stížnost: "Společnost pravovárečnických nákladníků města Bohdanče právě v ten čas s velkým vydáním stížena, kde její kasovní prostředky - takové vydání zastati docela nepostačují, se k slavnému vrchnímu úřadu o pomoc poučyluje. Potřeba te nynější pomoci se vyžaduje v tom, že pivní kotel k vyhotovení přichází, který dle vyjednání s hamerníkem s přídavkem starého kotle okolo 2000 zl. v. č. výlohu způsobuje, kterou kasa pivovarská stavu zaplatiti není, když její hotovost pouze 595 zl. 59 kr. vyžaduje, v tom případě by se žádaná pomoc docílila, kdyby následující zástoje k zmítnění přišly sice: 1/. Starobylné právo pravovárečného zdejšího měšťanstva v tom pozůstává, že jemu jménem aequivalentního dříví ročně od nejvyšší vrchnosti 25 sáhů přináleží, na které pravováreční kasa dle magistratuálního poukazu za rok 1828-1829 a 1830 z důchodu kom. panství Pardubic k ruce početvedoucího té pravováreční kasy 425 zl. v. č. vydáno k dobrému přišlo, kterážto částka od 425 zl. v. č. již v hotovosti té kasy obsažena jest. Mimo toho této kasovní hotovosti odpadla ještě ona pohořelému Josef Snětivému moci magistratuálního výnosu de dato 26 pros. 1827 č. 230 pol. bez srozumění nákladníků, k vydání povolena částka per 35 zl. v. č. Dále přináleželo za rok 1826 a 1827 zmíněné pravováreční kase jménem aequivalentního dříví 110 zl. c. m., tato částka byla předešlému a nyní již zemřelému důchodenskému městskému početvedoucímu Václav Sedláčkovi do jeho důchodenské knížky na srážku jeho povinnosti dne 17. března 1827 odepsáno, a konečně bylo celých 110 zl. c. m. od nynějšího městského důchodního Josefa Langra z užitku z várky vdovy Sedláčkovy vyzdvíženo a proti kvitanci od 20. augusti 1828 do ohnivé kasy vloženo. Pravovárečnickému sousedstvu povědomo není, pod jakým titulem právem ona částka 110 zl. c. m. ohnivé kase přivinuta byla, když aequivalentní dříví ne ohnivé kase, nýbrž právovárečnickům přináleží, pročež se ponížně žádá, by slavný úřad tento zástoje

vyšetřiti ráčil,neb nákladníkům pivovarním tuze citedlno jest, že tak veliká částka té kase odejítí má.

Týkáje se ale aequivalečního dříví od roku 1818 až do roku 1826 za čas osmi let,takové várečníci až posavaže k požadování mají, a jim nepovědomo jest,proto to samé až do nynější chvíle se zadržuje,které by při nynější potřebě zřízení nového kotle znamenitou pomoc přispěti stavu bylo,žádáme tedy ve vsí uctivosti,by slavný vrchní úřad poukaz k vyplacení za aequivaleční dříví za ty léta přicházející částky dáti ráčil.

2/.Právo váreční počty od roku 1814 vrchnostenskou revisi podrobeny nejsou a u magistrátu pozustávají,vejhoz pravováreční v domácí revisi váhavý a k tomu neschpný zastoj k odeslání těch počtů k vrchnostenské revisi býti nemůže,neb takový protah k velké skáze pravovárečníkův směřuje,poněvadž proběhnutím dlouhého času ten největší nepořádek při té kase může vzniknouti a náhrada z toho nepořádku vzniklá pouhé náhodě zanechatí by se musela,až by konečně i zcela vydobyti by se nemohla.

Slavný vrchní úřad,jakožto vrchnostenská revise nás v tom učenlivě zastane a na to nedopustí,by z toho již nynějšího nepořádku ještě větší záhuba té kasy následovala,očež my všichni společně ponížně žádáme.

Fr.Andres, Jos.Snětivý, Vencl Koutník, Johann Borčický, Johann Köppl,R.Kučera, Jan Heřman, Ant.Borčický, Fr.Doubal,Vecl Tluchoř, Matěj Cabicar, Matěj Horák, Fr.Koch, Jan Oliva, Fr.Náhlík.

Žádost resp.stížnost tato byla předána 12.3 1831 bohdanečskému fišmistroví,aby se účastněními provedl protokolární výslech.

Protokol

předsevzatý v místě radním městečka Bohdanče dne 10/3 1831.

Zastoj.

Společní pravováreční sousedé městečka Bohdanče písemně přednášejí,že by jim pro letošek na zřízení nového kotle,jenž kromě starého k 2000 zl v.m. koštoval a jejich kasovní záloha sama jediné 595 zl 59 kr vynáší,žádají:

a/.o pomoc skrz one-jim od strany nejvyšší vrchnosti každoročně přináležejících 25 sáhů aequivalečního dříví,kteréž těm samým od roku 1818 až do 1825 zadržené býti mělo,jenž pospolu za 8 let by vynášelo 200 sáhů. Dále žádají věděti

b/.z jaké příčiny ona částka per 110 zl c.m.za další dvě léta 1826 a 1827 téhož aequivalečního dříví na místě pravováreční, naopak k ruce ohnivé kase k dobrému přijít mohla,bez kterých peněz oni stavu nejsou,na místě sešlého nyní nový kotel sobě zříditi. Dále udávají

c/.že z oné pravováreční kasy bez srozumění nákladníků dle magistratualního výnosu od 26 prosince 1827 čís.230 pol.35 zl.v.č. na pohořalého Josef Snětivého vyplaceno bylo; konečně

d/.vejhoz pravováreční žádá,by ty samé počty od rll1814 k zamezení všech nepořádků pod vrchnostenskou revisi k potažení přijít mohly Za kterouž důležitosti slavný vrchní úřad pod dat.21.března t.r. čís.1049 nařídil skrz protokol šetřiti,pak ono aequivaleční dříví za prošlý čas k vyúčtování a kam důkazovým způsobem k obrácení přišlo?

Předně záleží věděti,v kterém čase a kdo zejména početvedoucím by

A když až do zanešení Josef Langrovského projádření neb zodpovědní, a spolu magistratualního doprovodu, nic více k připamatování nebylo, byl přítomný protokol skončen a podepsán s tou obmezenou žádostí pravovárečnických sousedů, a téhož vejhozu, by jim dovoleno bylo, do příštího pátku tj. 18. března jejich obzvláštní připamatování k témuž samému komisionelnímu protokolu připojití a na slav. vrch. úřad k dalšímu rozhodnutí doprovoditi. Actum us supra.

Podepsán: Conrád fišmistr, Beneš aktuar, Od strany vejhozu: Frant. Walter, Rom. Koutník, Jan Smolík, Johann Peška, Vencel Koutník, Jan Náhlík nepřítomný a na cestě vzdálený. Za stěžovatele: Frant. Andres, Josef Snětivý, Vencel Koutník, Johann Borčický, Johann Köppl, Anton Borčitský, Franc Döubal, Vencel Tluchoř, Matěj Cabicar, Matěj Horák, Franz Koch, Jan Oliva, Matěj Pleskot.

Vyjádření Josefa Fr. Langra. Slavná comisse!

Při šetření stížnosti France Andresa za příčinou osvojování aequivalentního dříví k ruce nákladníkův bylo ode mne vyjádření požadováno, které jsem se protokolem zavázal písebně podati, a nyní takové poslušně tuto kladu.

A/. Na konci privilegium Viléma z Pernštejna daného a psaného na Pardubicích v neděli po sv. Stanislavu 1514 stojí: "Co se mlejna pod rybníkem našim Bohdaneckým dotýká, z kteréhož jsou též podání naši vejš psaného městečka plat podnikli, platíc na půl leta půl čtvrté kopy patnácte grošův vše českých, a zvlášť od každého sladu mletí dva groše české, komuž se mlýti bude, nám dáváno býti má, ten nám i našim budoucím potomkům na budoucí časy vždy tak předce vydávati mají, než v tomto jim Milost naši znáti dáváme, že jim každý rok k palivu z lesův jeden provazec my i naši budoucí potomci vydávati máme a lesu k opravám mlýnským jmenovitě na řídle, na kola vodní, na lopatky, na palcena kladnice, a to od nás a našich budoucích potomkův, držitelův skrze našich hejtných, okázané pokudž se na slušné potřeba sezná, má vydáváno býti, jim podaným našim i vši obci městečka nadepsaného".

Výslovně zde stojí, že ten provazec lesa jim podaným našim a vši obci městečka nadepsaného milostivě udělen byl, tak jako v tom samém privilegium dána jim nová obec, kteráž leží od Neratova a Jilovky, od Křičeně nad rybníkem Bohdaneckým i s rybníky Pešťalovskými. Na jaký způsob oni Bohdanečtí a všechna obec ten provazec lesa v prvních dvou letech používávali, nehledal jsem a snad ani k nalezení není, při prvních však počtech ohnivých /?/ složených jsou originální dokumenta, z kterých se nahlíží, že sme za celých 19 let /od roku 1739 až inclusive 1777/ to dříví, každý rok jeden provazec lesa, jakožto nevyzdvížené k požadování měli, které se pak vykazalo, a od strany vrchnosti dle ceny vrchnostenské na dluh důchodenský k vyúčtování přišlo. Od roku 1778 až doclus. 1784 za celých 7 let obdrželi zdejší pohořalí 101 5/6 sáhů dříví na dlouho, ostatních 73 1/6 sáhů dříví v na to nastalých počtech ohnivých zaúčteno jest. Konečně v roce 1780 bývalý p. purkmistr Josef Schinták udělal návrh, aby se to dříví na pohořalé obracelo a když to od celé obce přijato bylo, založil k tomuto síli v 1781 roce první počet ohnivý.

V dalším čase ten privilegovaný provazec lesa dle transakce dto Hořic /?/ od 21. Nov. 1778 na 25 sáhů rakouské míry, buď v polích neb v stavěcím dříví relucováno a aequivalováno jest bylo,

od uvedeného roku 1818 až do roku 1827.

V ty důležitosti byly pravováreční počty městečka Bohdanče nahlédnuty a shledáno, že Josef Langer za rok 1818, 1819 a 1820, dále neboštit Jan Fink za rok 1821, 1822, 1823, 1824, 1825 a 1826, posléz František Kučera radní na místě Jana Finka za rok 1827 a 1828, podobně počty složil a vlastnoručně podepsal s tím připamatováním, že ty pravováreční počty za rok 1825 v magistratuální registratuře nalezeny nebyly. Podobně počty na pravováreční příjmy za rok 1828, 1829 a 1830 Jan Peška jakožto početvedoucí bez všeho pozastavení od strany vejhozu pravovárečního složil, a ony v příjmu a vydání těch v otázce stojících 25 sáhů r.m. dříví zřejmě vykázal. Vejhoz pravováreční a spolu oněch v žádosti exh.čís.1049 podepsaných 15 pravovárečních sousedův chtějí výslovně vědět, kam oněch 25 sáhů dříví za početvedoucích od r.1818 až do r.1828 přišlo? a na jaký způsob zejména vyúčtováno bylo? kde o tom složené počty docela nic nevykazují.

Načež předvolaný početvedoucí Josef Langer se tam vyjadřuje: Poněvadž předstojící stížnost nic jiného není, než-li početní vejstavek; pročť dle zákona nejsem povinen hnedle se ospravedlňovati obzvláště, když ta samá důležitost již při poslední vrchnost. skrze cí.s.p.důchodního držena komise šetřena a zmístněna byla; přece však zde připomínám, že to dříví buď in natura, neb v penězích náležitě a spravedlivě zaúčtováno bylo, čímž jsem se již vykázal, ještě vykážu a důkazem opodstatním. Žádám tedy slav.komisi, by mně lhůta do příštího pátku tj.18 března t.r.dobrotivě poprána byla.

podepsal Josef Fr.Langer.

Dále se magistrát městečka Bohdanče tam prohlašuje, že jak brzo početvedoucí Josef Langer své své vyjádření ad a,b,c, téhož protokolu zde při magistrátu složil, tak že ten samý své další zdání nejdéle do příští soboty dne 19.t.m. i s tím projádřením Langrovským k zmístnění té celé důležitosti na vrchnoředitelského komisaře doprovodí. Podepsán: Kuttner, Fidler, Náhlík,-

Zde stojící vyjádření magistrátu a spolu vyznání početvedoucího Langra bylo jest vejhozu a spolu v žádosti No.1049 podepsaným 15 pravovárečním sousedům od slova k slovu přečteno, načež se ty sami výslovně prohlašují: že z ohledu zaúčtování oněch 200 sáhů dříví od roku 1818 až do 1825 za 8 let ani aušusu, tím méně pravovárečním sousedům toho nejmenšího co povědomo jest, a že taky v složených počtech o tom dříví žádná zmínka není.

Že zde cí.s.p.důchodní Pardubský v té důležitosti dle udání Franc Andresa při vysoce slavném gubernium před párma lety komisní jednání spoludržel, to nepopíráme, však ale že jsme z toho komisního jednání ani ústní tím méně písemný výnos neobdrželi, a tudy nám známo není, jak k skončení přišlo, tuto jakožto věrní sousedé vyznáváme.

Týká se ad B/ 1.P. Oněch 110 zl c.m.za 50 sáhů dříví za 1826 a 1827 rok, který pan Josef Langer početvedoucí důchodu obecního z užitku vdovy Sedláčkové od sládka vyzvedl, a vyquitiroval a ku kase ohnivě zaúčtoval, dokazuje, že vlastnomocně jednal. Důkaz vzácného magistrátu výnos neb poukaz HE.dto.31.prosince 1827 N.E.230 pol.na oněch 35 zl Josef Snětivému z aequivalenčního dříví za r. 1827 v účtech jest, a slav.komis.přesvědčuje, že ten příjem oněch 110 zl c.m. jakož i ona výloha per 35 zl po nadzminěný-od cí.s.p.důchodního držené komise v skutek veden byl.

z čehož to dříví vůbec aequivaleční dříví se nazývá. Stou změnou stalo se dříví v úřtukasy ohnivé od roku 1785 do incl. 1825, kde se buď pohořalým oddalo aneb prodalo a to v kase té na hrazení výloh, na stříkačky, výlohy při ohni, pohořalým ect. za příjmem pojalo.

Když však vysoce slavné zemské řízení již v roce 1813 uznalo, že všechny obecní příjmy, tak pastvy jako i lesy právě obecní, k důchodu obecnímu připatřují, a takť p a t r i m o n i u m /Gemeindgrund/ ne ale r e s u n i v e r s i t a t i s /Gemeindsache/ slujou, nemohl se počet ten dlouho pro sebe udržeti - až konečně v roce 1827 za počtetvedoucího p. Sedláčka z nařízení vys. slavného úřadu krajského s počtem důchodu obecního se spojil. Ostatně, jak to dříví, po spojení kasy ohnivé s obecní, do kasy pivovarské přišlo? - nevím, nebyl jsem v tomž ani ústně ani písemně zpraven, a divno mi velmi, jak počtetvedoucí kasy pivovarské beze všeho písemního poukazu, beze vši přílohy takové peníze 425 zl v.č., za prodané to dříví za rok 1828, 1829 a 1830 v počtu pivovarském 1830 za příjem vzítí mohl, a tudy se nevykázat, že příjmout měl, a že ta strženost nic více a nic méně nedělá.

Ve vši uctivé poslušnosti jsem v nadstojícím ukázal, jak to aequivaleční dříví městečku připadlo, jak do účtu kasy ohnivé a jak ke kase pivovarské přišlo; nyní očekávám od stížnostvedoucího Fr. Andresa, aby i on starobylé právo právovárečního měšťanstva na to z jeho Mtí cís. lesův podosahující dříví na místě jednoho provazce lesa vykázal; což já jakožto vlastník dvou várečních práv dvojnásobně vinšuji, aby tudy nákladníci alespoň na budoucnost tento příjem ubezpečený měli. Při tom jen to připamatovati musím, aby se zde ono dříví, které by nám dle komorní resoluce od 1617 na správu pivovaru snad připatřilo, s oným provazcovým za jedno nebralo, tak jako při někdy vrchnostenských pivovařích v Přelouči dle privilegium Rudolfa císaře druhého 1580, a v Tejnici, dle privilegium Ferdinanda 1638, kde dříví na ty pivovary a vodárnu nadané mají. V Bohdanči však nikdy vrchnostenský pivovar nebyl, jakž to svrchu citovaná komorní resoluce výslovně vyznává.

Ty dokumenta, na které se zde odvolávám, předkládám slavné komisi s tou žádostí k nahlédnutí, by se v protokolu šetřícím zvláště poznamenalo, že moje udání pravdivé jest, a se s citovanými listinami srovnává.

B/. Vysoce slavný úřad vrchnostenský žádá věděti, jak ono aequivaleční dříví od 1818 do 1826 k účtení přišlo.

Dle počtu ohnivého za rok 1815 a 1820 bylo zdejší pohořalým takové dříví in natura oddáno, a sice za rok 1815, 1816, 1817, 1818, 1819 a 1820. Sám stížnost vedoucí Andres obdržel z téhož dříví 4 sáhy, to dříví si v lese sám vybral, ano i do repartice sám vlastnoručně napsal.

Dále v počtu ohnivém:

za rok 1821 bylo dle magistratualního poukazu za 25 sáhu za příjem pojato.....80 zl v.č.

v počtu 1822 pohořalým zdejším v kanceláři dle podpisu hotově vyplaceno

v počtu 1823 za rok 1823.....150 zl

1825 za rok 1824 a 1825...250 zl

1827 za rok 1826 a 1827...275 zl

slavné komisi in natura k nahlédnutí předložené počty ohnivé pra-

vost téhož výkazu dokazují.

C/.Nyní k zodpovídání mně předložených punktů v protokolu:
ad a/.Hned v počátku se lži začíná stížnostvedoucí.Protokol Con-
ferentia ukazuje jinou hotovost a vše jinak.Kdyby byl Andres
řekl:mám platiti do kasy pivovarské,co jsem dlužen a já nechci;
tak by mluvil pravdu.Stran zadržení dříví odpovídám:-komu posud
nic nepatřilo,tomu se nic nezadržovalo;obzvláště dle předstojí-
cího výkazu nic zadržáno býti nemohlo.

ad b/.Těch 110 zl c.m.patřilo a bylo poukázáno do ohnivé kasy,
jakož obyčejně;proto musely se tam zaplatit.kde stály za příjem.
Že bez těch peněz vystavět nemohu,Protokol Conferentice za důle-
žitosti tou jinak vykazuje.

ad c/.Těch 35 zl bylo vykázáno a aprobováno dříve než p.Andres
řící mohl,"ty peníze za dříví jsou naše".

ad d/. k vinšování by bylo,obzvláště za poslední dvě leta,aby sla-
ný vrchnouřad v pořádku a pravidelnosti p.Andresa se přesvědčil.
Těžko je mi jíti dáleji,anto vidím,že jináče nákladníci smýšlejí,
než v protokolu psáno jest;ty počty pivovarské vykazují,že od po-
čátku prvního pivovarského počtu,též od roku 1783 až do roku 1828
nikdá kasa ta,z téhož dříví nic nepodosáhla.Bylo by lépe pro nás
nákladníky,kdybychom dokázati mohli,že se to stalo.Ale žádný to
ze stížnostvedoucích nehledá v počtech pivovarských,nebo ~~xxxxxx~~
samí pravějí,jakým titulem a právem to dříví do ohnivé kasy k
účtení přichází?

Požádáný výkaz stojí již na hoře.--Že o tom,jak v protokolu stojí,
složené počty nic nevykazují,je pravda,ale které počty? Pivovars-
ké,v kterých se to ani hledati nemá; a právě to svědčí proti stíž-
nostvedoucím. Co dále stojí z předu opáčená řeč.Zase pravějí,že
od roku 1818 až do 1825 z ohledu zaúčtování téhož dříví /zase v
počtech pivovarských?/ žádnou vědomost nemají,arciť člověk zapo-
mene i tu věc,co sám podepsal a obdržel,tak p.Romeš Koutník zapo-
měl,že peníze za dříví za rok 1822,spolu i s těmi,co ten rok vy-
hořeli,obdržel;p.Andres a větší část spolupodepsaných obdrželi
dříví po 4 sáhách in natura z roku 1818, 1819 a 1820.--Že ostatní
dříví za rok 821, 823, 824, a 825 se v kase ohnové zaúčtovalo,vě-
děli též,nebo samí ve své žalobě pravějí,že jim povědomo není,
pod jakým titulem neb právem to dříví k ohnivé kase přivínuto
bylo.A kdyby i v skutku nevěděli,nemohliž oni každého času u ma-
gistrátu u početvedoucího celý přehled tohoto předmětu sobě opat-
řiti?- Dále praví v protokolu p.Andres,že nezapírá že dle jeho
u~~u~~ání při vysoce slavném gubernium před párma lety císař.pan dů-
chodní Pardubský v té důležitosti komisi jednání spoludržel,ale
že z toho ani ústní ani písební výnos nebo rozsudek neobdrželi,a
to jakožto věrní sousedé vyznávají.

První nepravda;Vys.slavné gubernium v té denunci a šetření nevě-
dělo - že výnos na to šetření Fr.Andres~~a~~ obdržel,dokazuje jeho
doručující list a podpis - a to,že se magistrát se skutečným doru-
čením u vys.slav.vrchnouřadu vykázal.Že výnos ten ostatnímu měš-
tanstvu doručen nebyl,stalo se,že to doručení jim od vrchnouřadu
dekretováno nebylo,a že na denunciaci žádný jiný podíl nevzal, a
tu tu samou nepodepsal,než Fr.Andres.Zkrátka: celá žaloba Fr.
Andresa je samá lež,a jeho úhlavní účel je,slavnou komisi zmásti,
což,že se mu poněkud podařilo,ze zavedeného protokolu vysvítá,a
obzvláště,že se od dekretace vys.sl.vrchnouřadu ustoupilo,kterýž-

to určitě ustanovil, co se hlavně šetřiti, a kdo k tomuto vyšetřování potažen býti má. !

Co žalující ad b/.protokolu, ještě dokládá, na to toliko: Jestli jsem vlastnomocně nejednal, že jsem těch 110 zl c.m. v počtu ohnivé za příjem pojal; tedy jsem také vlastnomocně nejednal, když jsem ty peníze od vdovy Sedláčkové na poukaz a s vědomím magistrátu přijal. Kdyby ty pohořelému Jos. Snětivému dáno 35 zl. v.č. byly z těch peněz zaplacené býti měly, tedy bych byl na to od magistrátu poukaz byl obdržel; to ale byl k zaplacení početvedoucí pivovaru poukázán, a ne já - jak také v tom výnosu slavný magistrát neurčuje, že těch 35 zl má se vyplatit z roku 826 a 827 nýbrž má potah na ono dříví, které se v běžícím roce vykáže neb vykazalo. Že je ten výnos dne 31. decembra 1827 datýrován, co z toho - bez toho početvedoucí ten výnos teprv 1828 obdržel, a v zimě 1827/1828 se dříví na příští zimu neb rok 1828/1829 vždy vyazuje. To magistrát nevěděl, že početvedoucí teprv ty peníze později, snad teprv 1830 vyzvihne. Že jsem ty peníze per 110 zl po nadzminěné komisi přijal a těch 35 zl k výplatě se aprobovalo datum vyšetřujícího protokolu dokáže. Zkrátka, to celé uvedení Fr. Andresa není nic jiného, než hloupý štych, a opovážlivý pokus, slavnou komisi oklamati a zmásti.

Sign. v Bohdánči dne 23. Marci 1831. Josef Fr. Langer, měst. důchodní.

Opožděné ospravedlnění důchodního Jos. Fr. Langra omlouvá purkmistr Kuttner panu vyšetřujícímu fišmistru Martinu Konrádovi, německým přípisem č. 68. Pul. ze dne 17. března 1831, tím, že byla prováděna likvidace berní pokladny po zemřelém výběrčím daní Václavu Veselém.

Dne 28. března 1831 podává magistrát bohanecký na sedmi stranách psané vyjádření, v kterém opakuje údaje početvedoucího Jos. Langra. Dokládá ještě, že dříví potřebné k výstavbě pohořelého pivovaru a sladovny bylo odebráno z obecních lesů a roční úrok z pivovaru 24 kop tj. 32 zl 40 kr v. m. jest řádně placen a vyúčtován. Celý elaborát, obsahující žádost Fr. Andresa s příl. protokol, vyjádření Jos. Fr. Langra a Magistrátu byl odevzdán vyšetřujícímu komisaři Martinu Konrádovi.

Komisař Martin Konrád ve svém podání z 31. března 1831, na třech hustě psaných stranách vypisuje Vrchnímu úřadu celý běh vyšetřování podané stížnosti a na konci zevrubné zprávy uvádí:

"Langer i magistrát věděli již dříve, že ekvivaltní poplatek za dříví je část obecních dávek a tu jej neměl připisati za léta 1826 a 1827 do ohnivé pokladny a za poslední 3 léta do pokladny pivovarské, a tím dráždit občany k zbytečné stížnosti, nýbrž měl jej zařediti do pevné rubriky v některém účtu, čímž by byl umožněn beze všech pletich důkaz o upořebení.

Účetní Langer se mýlí, když myslí, že předložil vyšetřovací komisi nějaké dokumenty, na které se odvolává v onom prohlášení. Bylo by bývalo lépe, kdyby byl p. Langer, aniž by vyšetřovacího komisaře šálil tím a oním a stížnost považoval za maličkost, a místo aby kolísavým odvoláváním, jež jen maří čas, na zapadlé časy a jejich zvyky, byl raději do toho se pustil, aby věrohodnými dokumenty nebo účty důkladně přesvědčil nedůvěřivé občany o skutečném upotřebení poplatku za dř:

ví, a toto upotřebení moudrým poučením učinil nesporným.

Konečně se musí připomenouti, že pravovárečníci i s výborem - po postupu Langrově i magistrátu - si na konci protokolu výslovně vymínili odvolání, což až dosud nebylo provedeno pravděpodobně proto, že si ~~myšl~~ přejí dříve býti uvědoměni o vyjádření Langrově a dobrozdání magistrátu, ježto si netroufají je uskutečnit, aby se vyhnutí většímu střetnutí nebo podezření, že se staví na tu neb onu stranu, a předkládají to dalšímu rozhodnutí slavného vrchního úřadu s prosbou: aby podepsaný byl laskavě zproštěn, jakožto městský úředník, od dalšího vyšetřování takových sporných záležitostí v tomto městečku.

Úřad prorybného v Bohdanči 31. března 1831. Conrád, fišmistr.

Vrchní úřad panství čís. 1423 předloženou stížnost vyřídil takto:

Pravovárečnímu měšťanstvu městečka Bohdanče. Ačkoliv dle pozůstávajících zemských pravidel úřadu politickému i hospodářskému nepřísluší se do důležitosti pravovárečnických míchat, poněvadž oni privátní jsou a pod žádnou veřejnou stráž nestojí, tak jen předce úřad vrchní ono k vůli učinil, a onu důležitost, kterou pp. pravovárečníci pod datum 12. března 1831 čís. 1049, z ohledu jím od tamního magistrátu zadržujícího od vrchnosti podosahujícího dříví k pivovaru, zanesli v tom úmyslu, že se snad víc domácně k spokojenosti poroukat nechá, přijal, a císaře pana fišmistra k tomu cíli do radního místa nařídil. Poněvadž se však skrz všeliké od strany magistrátu zanešené pouhé domnívání, že dříví ne pravovárečnickům nýbrž k obci patřilo, se nějakého smíru docílit nemohlo, a se zde o zodpovězení té otázky jedná, zdaž to dříví jednomu neb druhému patří, a to zodpovídání neb rozhodnutí pak na cestu práva tím více patří, poněvadž, jak se shledalo s tím dřívím posavad vždy magistrát disponoval, a jej brzy k obci brzy k všeobecným zájmům obracoval. Tedy se pp. pravovárečníci, pokudž sobě s důkazy vyjítí troufají, tímto výnosem v předležícím ohledu na cestu právní poukazují. Od úřadu vrchního panství Pardubického, 9. dubna 1831

Jak spor dále byl veden není nám známo, pokračování zápisů jsme nenašli, že však neskončil příznivě pro stěžující, dokazuje následující přípis:

Slavný čís. král. Okresní úřade!

Vplnění ctného slavného císaře krále okresního úředního výnosu od 25. března 1863 čís. 2049 vyjadřuje se uctivě podepsaný purkmistr od stížnostvedoucích, že o zkrácení obecního jmění dodáním pokladnicí obce várečnické peněz za tak zvané aequivalentní dříví, - jednal, co jediný obžalovaný na stížnost následovně.

1/. Musel uctivě podepsaný purkmistr dodat výkupní jistinu per 2441 zl 25 kr r.č. jakož i nahospodařených 2236 zl 53 kr r.č. za tak zvané aequivalentní dříví obecné pokladnicí várečnické zde, an ta samá výhradně o skutečném užívání práva požitků příjmu, za jmenované dříví byla a tím i právo na výkupní jistinu měla.

2/. Poněvadž zastupitelstvo města dle protokolu v sezení dne 9. března 1861 čís. 29 Obec a 9. dubna 1862 čís. 91 Ob. rozhodlo, že obě tyto částky se mají tam kam patří, do pokladnice obce várečnické dodat.

3/. Nedomnívá se, aniž se domnívat mohl podepsaný purkmistr nějakého zkrácení obecního jmění výkonem tím, an obec, resp. důchod obce ní nikdy neměl právo požitkové téhož dříví, aniž kdy nárok na ta-

kové dělal, - jediné pokladnice obce várečnické v držení byla a §.26.provoz.obec.zák.od roku 1849 jej ospravedlňuje a spolek váreční v ochranu beře,poněvadž dle §.toho poměry týkající se práv soukromných obci a zvláště práva vlastnického a požitčného celých tříd neb jednotlivých údů obecních,nezměněny zůstávají. K důkladnějšímu objasnění záležitosti této vidí se uctivě podepsaný nucena,zástoj ten šíře rozebrat a opodstatnit.

Věc se má takto:

1/.Dle připojeného privilegium in orig.daroval vděčné paměti pán panství pardubického Vilím z Pernštejna v roku 1514 mimo jiných, " proti placení činže půlčtvrte kopy,patnácte grossův českých ze mlýnů a zvlášť od každého sladů mletí dva groše česká,komuž se mlýti bude",provazec lesů k palivu a potřebné dříví na opravy mlýnské. - - pravě dále: "Nám dáváno být má:Ten nám i našim budoucím potomkům na budoucí časy vždy tak předce vydávat mají;než o tom jim milost naši znáti dáváme,že jim -/to jest těm,kteří od sladů mletí platit budou/- každý rok k palivu z Brn jeden provazec. My i naši budoucí potomci vydávat máme a lesu k opravám mlýnským, jmenovitě na hřídele,na kola vodní,na lopatky,na palce na kladnice" atd.to od nás a našich budoucích - - vydáváno být má. Z toho dle pravidel mluvnických již patrno,že šlechtný darce dříve daroval těm,kteří od mletí sladů platit budou,tak jako daroval dříví na potřeby mlýnské pro mlýny, - za činži ze mlýnů. Mohlo by se domnívat,že tato udělená práva a milosti nejen varečnických,neb várečným sousedům nýbrž i nevarečným měšťanům propůjčena byla,poněvadž v privilegium dále stojí " podaným našim a vši obci městečka nadepsaného".

Důměnka taková bylaby tichí poněvadž význam "podaným našim a vši obci" - velmi širokého výkladu schopen jest,an pod jménem "obci" by se vyrozumívat mohly veškery obyvatelé,necht mají nějakou usedlost neb nic,což však rozuměno být nemůže,poněvadž mnohé nevarečnické usedlosti a pozděj přistavené domky v kontraktech knižovních výstnaně /?/ právo mají,že na obecních dobročinných a požitkách žádaného podílu brát nemají,ano mají určeno počet dobytka a drůbeže,kteře držet mohou,aby sousedům neškodily.

Těmi samými slovy uděleno právo k zřízení pivovaru,masných krámů a jiných - celé obci,a dle slov těch by patřily tedy tyto závody všem údům obce usedlým i neusedlým k užívání neb k obecnímu jmění, a předce nyní v držebnosti obce várečnicka a jednotlivců jsou, kam by ale také takové vykládání slov vedlo,kdyby je každý nebera ohled na přešlá více než 3.století právě tak,jak je k svému účeli potřebuje vykládat mohl,bez všeho ohledu na zákon a právo.

2/.Kam až do roku 1759 v řeči stojící dříví,totíž darovaný provazec lesa za příjem plynul,neb kdo takovým podílen byl, se neví, - s jistotou se ale neví, - s jistotou se ale domnívat lze,že to samé těm,kteří slad mlety a od něj platily,vydáváno bylo, - poněvadž: a/.oni dříví toto ani peníze za ně v tehdejších účtech dť k nalezení není,ačkoliv tehdaž až do roku 1784,veškeré výlohy na pivovar sladovnu atd.se z důchodu obecního nikdy /?/ a účet důchodenský zvláštní rubrikou pro pivovar vedl, a

b/.poněvadž tehdejší dobu dle tradice - toliko pravovarečnické měšťanstvo "sousedé" slulo,a tudíž v starých listinách o sousedech mluvících jen pravovarečnické měšťané rozuměni jsou.

Když v roku 1759 mezi pravovarečnickými a povinnou vrchností,vlastně

úřednictvem - spor ohledně lesů, z kterých onen provazec dříví vydán být má, zdaž u Bohdanče, kde lesy řídké byly neb v lesích hustých - povstal a teprve v r. 1778/podle přílohy/ se narovnáni v toz docílilo, že místo provazce lesu určena částka 25 rakouských sáhů dříví v kmenech vydáváno bude a každé 3 leta jeden dub na opravy mlýnské se vydá, vyjednávaly zase krom představenstva obecního sousede, to jest pravováreční měšťanstvo, kteří také za příčinou, že městečko Bohdaneč požárami velmi trpělo, z dobrosrdečné lidskosti hned v roku 1781 ohnivou kasu založili, a do první základ vybývající za vrchnosti pardubickou za zasezelené dříví, částku per 192 zl 34 kr velkodušně darovali, jakož i k stálému rozmnožení příjmu této pokladnice každoročních 25 r.sáhů dříví, bez újmy práva svého na toto dříví /příloha/ odkázaly poněvadž:

a/. důchod obecní, výlohy na pivovar a sladovnu z obecních příjmů platil, a

b/. darující sousedé ciely /?/, moci a práva sobě reservovali, stou-to kasou úplně disponovati, kdyby její potřeba přestála.

Teprve koncem roku 1783 s povolením vrchnouřadu pardubického pokladnice obce pivovarské od důchodu obecního dílem oddělena a zvlášť vedena byla. Výlohy na pivovar, sladovnu atd. kryly se z odvářených tak zvaných přivarkových várek, na kteréž důchod obecní též dříví z obecních lesů bezplatně dával, jakož i z jiných pokladnic poskytnutých příjmů.

Když v roku 1827 ohnivá kasa, snad že již assekurace v život vstoupila, zrušená byla, přešel také příjem z těch 25.r.sáhů dříví do pokladnice obce várečnické, zajisté se svolením magistrátu a ochranného pardubického slav.vrchno úřadu, kamž od toho času až do roku 1849, nepřetržitě plynul, v kterémžto roce slavný vrchnouřad pardubický v domění, že dávka tohoto dříví k výkupu přijde, další vydávání tohoto dříví zastavil, kayž ale /dle přílohy/ v kteréž faktické požívání řečeného dříví obci várečnické ztvrzeno jest, - výkup ten od vysoké v c.k.zemské grundy vyvazovací komise odvržen byl, tedy dříví to za všechna léta zadržené v roku 1856 vydáno bylo.

Při příležitosti výkupu pozdvihli údové zdejšího obecního zastupitelstva, který pravovárečníci neměli, - hlasu; a žádali, by se záležitost ohledně dříví vyřídila, totiž aby peníze za dříví ne do pokladnice obce pivovarnické ale veškerému měšťanstvu k rozdělení přišly, neudávše ovšem, zdaž veškerému měšťanstvu toliko várečnímu, neb veškerému měšťanstvu obydelní stavení majícímu, neb také měšťanstvu toliko ponosti držícímu, neb konečně i měšťanstvu bez všeho dani podlehajícího majetku a jen právo měšťanské majícímu. Tomu ovšem odporovali údové výboru obecního, kteří právo váreční mají, a až zaáležitost ta do područí obecního zastupitelstva nenáležela, tedy k uspokojení údu výborů právo váreční majících, peníze za toto dříví zvlášť pod jménem depositum účtovat povoleno, aby neváreční údové výboru obecního, jejich domělé právo si vyhledávat, času nabyli.

Uctivě podepsaný purkmistr, co předseda výboru a zároveň početvedoucí pokladnice pravováreční byl dožádán, peníze ty zvlášť účtovat, což také učinil a počet ten až do roku 1861 vedl, v kterémž čase, když se početvedouctví pokladnice pravovárečnické vzdal a ohledně v řeči stojícího dříví od strany stížnostvedoucích ničehož podniknuto nebylo, oznámil obecnímu výboru, že déle účet za toto dříví také nepovede a že chce vši odpovědnosti, co početvedoucí zproštěn

byl - i uzavřeno, aby peníze za dříví to uhospodařené per 2236 zl 53 kr r.č. do pokladnice obce várečnické, co tam patřící, přišly což také vykonáno s vzhledem na příl. a nýkupní jistina též tam odvedena s vzhledem na přílohu 3/3.

3/. Neváreční měšťané vedli ohledně toho dříví i jiných nároků stížnost hned v roku 1845. až do roku 1848 a nevyřídíce v čase tom stížnost, až záležitost ta až před vysoké c.k. gubernium přišla, - odřek-li se v roku 1848 všech těch nároků, jen když výlohy v záležitosti té sběhlé z měšťanské pokladnice k náhradě povolené obdrželi, čehož doživotní svědkové jsou, až žádali, jak, jak praveno, dříví to pro celé měšťanstvo ne pro obec, kteráž myšlenka od některých várečnických úřadů nynějšího výboru vyšla.

4/. Od roku 1827. kde pokladníci pivováreční, pro zrušení kasy ohnivé - příjem za toto dříví dodán byl, bylo vícekrát systemální vyšetřování příjmu a vydání důchodu obecního od vys. c.k. krajského úřadu předsevzato a ani jedenkrát nebylo pozastavení ohledně příjmu za aequivalentní dříví pr. 25. r. sáhů do pravováreční pokladnice převedeného, jakož i slavný pardubický ochranný vrchnouřad, maje vrchní dohlídku nad zdejším obecním jménem, proti tomu převedení příjmu ničehož nenamítal, a tak příjem za toto dříví bez všeho pozastavení do obecní pokladnice váreční vcházel a bez pozastavení se zase vydával, quittance na toto dříví vystavovalo představenstvo obce várečnické, magistrát ji potvrzoval a slavný vrchnouřad co platnou přijímal, což vše za pravost, že dříví toto váreční obci města Bohdanče právem nepopíratelným patří, - ručé

5/. Mohlo by se také namítat, že když v roku 1778 /příl. 5/5/ vyjednáváno bylo, v jakém množství se darovaný provazec dříví počítal a potřebné dříví na opravy mlýnské vyměřit má, se sousedami i městským zastupitelstvem ku komisi povoláno bylo - by snad tím celá obec nárok na toto dříví nabývala.

Městské představenstvo bylo ale nepochybně z ohledu dříví na opravu strojů tenkrát obecních mlýnů pod rybníkem bohdaneckým, aneb co pověřující, jak to obyčej bývá se sousedy pozváno, - poněvadž jak svrch řečeno dříví to těm, kteří slad mletí budou, dáváno bylo, vlastně obci pivovarské, an tak i v starých urbářích panství Pardubic tak zaznamenáno jest, a takové dříví se v Pardubicích, v Přelouči, Labské Týnici a Sezemicích na opravu pivovárečních budov dotud dá a v důchodech obecních účtuje, odkud se také výlohy na tyto budovy platějí, což nový důkaz, že dříví toto várečnímu měšťanstvu čili váreční obci patří.

6/. Také by se mohlo namítat, že posledně výkup s představenstvem obecním vyjednávan byl, stalo se to ale jakož se to vůbec stává, že ležítosti jednotlivých tříd v obci, obyčejně s představenstvem se vyjednávají, a v první komise dle příl. 8/8 s výborem várečnickým představenstvem jakož i druhá dne 15. listopadu 1860 s uctivě podpísaným purkmistrem co spolupředsedou várečnické obce, s důvěrníkem panem Františkem Náhlíkem, tehdejším obecním radním a výborem pivovárečního spolku se Františkem Pirkhofrem v Pardubicích projednála, což trvalo od 11. hodin ráno až do 8. mi hodin večer k úplnému uvení všech úřadů.

7/. Konečně by se mohla činit námitka, že obec várečnická požitel tohoto dříví, upsaný nemá, ale tím zase ničeho dokázáno není, neb várečnická má spojený pivovar s obecní kúlnou, sklep a lednicí v obecním domě čp. 1. bere ročně 56 sáhů dříví z obecních vysokých

lesů, užívá pozemek v Baště, a nemá také úpisu na to.

Z důvodu naduvedených musí se uctivě podepsaný purkmistr domnívat, že peníze za to od vděčné paměti pana Vilíma z Pernštejna v roku 1514 za činži od mletí sladu darované dříví jen obci várečnicků patří an ten, kdo pivo nevařil, slad nemlel a mlet nemohl, protože ho nepotřeboval, a tak také činži od mletí sladu neplatil - a že žádný jiný nároků na to samé nemá a tudý z obecní jmění, jak stížnost vedoucí udávají, zkráceno není.

Proto také uctivě podepsaný i výkupní jistinu za dříví to z výše uvedených důvodů pokladnici obce pivovarečnické dodat musel, který výkon také slavnému c.k.okresnímu úřadu zprávou od 14. března t.r. čís. 36 obecních povinně oznámil.
V Bohdanči dne 9. dubna 1863.

Peška, purkmistr,

Na tento přípis došla odpověď pod čís. jed. 2605:

Že tato opisná důkladně opodstatněná vyjádření bohdaněské městské rady od dne 9. dubna t.r. č. 127 obecní stížnost vedoucím totiž panu: Janovi Pauřovi obecnímu radnímu, pak pánům obecním výborům Josefovi Hronovi, Václavovi Raudenskému, Josefovi Šoltovi a Josefovi Kratochvílovi v usproštění jejich stížností od 22. března t.r. de pres. čís. 2049 z 22. března 1863 s tím podotknutím doručuje, že dle předložených a u zdejšího c.k.okresního úřadu nahlédnutých pomůcek pravovarečnické bohdaněcké pokladnice, respektive její podíl mající pravovarečnické starobylné měšťané v skutečném a pravem požitelném právu ohledně výkupní jistiny per 2441 zl 25 kr r.č. jakož i nahospodařených peněz per 2236 zl 53 kr r.č. za tak zvané aequivaleční dříví se vynacházejí, což i též v sezečních protokolech od 9. března 1861 čís. 29 a od 9. dubna 1862 čís. 91 od strany bohdaněckých městských pánů výborů skrze nadpoloviční většinu hlasu rozhodnuto bylo, pročesť tato záležitost do oboru činnosti příslušného soudního úřadu připadá, a k takovému provedení sporu mezi městskou obcí bohdaněckou pak mezi mezi pravovarečnickými měšťany povolení vysokého královského českého zemského výboru zapotřeby jest.
Od c.k.okresního úřadu Pardubic, dne 23. dubna 1863.

C.K.okresní přednost: 122

Přímo k pivovaru byla přistavena budova tzv. ochránka na ohnivé nástroje /Hasičská zbrojnice/, která podle inventáře z r. 1841 obsahovala: Velká stříkačka žlutá, stará se vším příslušenstvím 1 kus; k ní šlauch spotřebovaný 1; druhá stříkačka menší 1; malá stříkačka 1; voznice se sudy 2; více zánovní sudy 2; kádě zánovní 2; kádě staré 3; háky ohnivé 4; ruční košíky, slaměné pro vodu 3; hřebíků velkých 5; hřebíků malých 2; lucerny plechové 2; jedno nové kolo nekované k voznici: 1; pila velká 1; pila menší 1; plotník 1; rýč 1; železná kladiva 2; lucerna 1; džber 1; slaměné koše 8. Celkem 47 kusů.

Starý pivovar na náměstí popisuje protokol z 9/8 1830 takto: Pivovar nachází se uprostřed náměstí a skládá se: 1/ z varny, 2/ ze stáčírny. - Ve varně se nachází varní kotel, vystírací kád, kád chladicí a zároveň nalévací, která jest přímo proti vstupním dveřím vpravo od chladicí kádě a vlevo od kotle vystírací kádě, za tím v přímém směru od vstupních dveří jsou jiné dveře vedoucí na náměstí, kde vyúsťují, které

jsou stále zavřené a jen se otvírají při odvážení naplněných sudů.
2/.Plnicí sklep /stáčírna/ má dva vchody a to: jeden vchod z varny vlevo od vstupních dveří, zde se dopravuje palivo pod kotel a přichází se do předsíně stáčírny. Do této stáčírny vedou ještě druhé dveře z náměstí a tak se přichází dalšími dveřmi opět do stáčírny, která kromě těchto nemá žádný vchod nebo východ, a také nejsou ve varně ani ve stáčírně žádné tajné komunikace.

S l a d o v n a jest v Pardubické ulici čp.141 a skládá se:
1/. z bytu sládka 2/. z hvozdu, 3/.z humna, 4/ z valečku, na které se slad ~~domaňuje~~ dolašťuje.

1/.Vlevo od vchodu jest byt sládkův, který sestává z jednoho pokoje a jedné vedlejší místnosti.

2/.Vpravo jest hvozď /sušárna sladu/.

3/.z hvozdu vedou dveře na humno pro slad, kde se nachází namáčecí stok a

4/.odtud vedou kamenné schody dveřmi na půdu pro vadnutí sladu-valečku, kde se také ukládá zásoba ječmene.

S k l e p pivní jest v radnici, k jehož vchodu vedou dveře z Pardubické ulice, za nimi je sklep s ledem, k němuž nejsou žádné zvláštní dveře.

S l u ž e b n í p e r s o n á l se skládá: ze sládka, Vojtěcha Stiepla, mládka Matěje Hareše, bednáře Matěje Kolář ? a pomocníka Ludvíka Gordy. Dozor nad nimi koná výbor pravovárečníků.

Potom se přikročilo k cejchování kádě chladičů a kádě plnicí, při čemž se poznamenává, že celá várka činí 19 sudů a jedno vědro a že vzhledem k tomu, že se tu v létě vaří jen poloviční várky pro špatný stav pivního sklepa, nebylo na žádost pivovarského výboru žádné závady, aby se tyto dvě nádoby ocejchovaly na ~~celou~~ celou a na poloviční várku. Za tím účelem byly dva poloviční sudy, po prohlédnutí a shledání správnými, totiž vědro čítáno za 112 a půl mázů, tak čáto vodou naplněny a vyprázdněny, až se sudy změřily.

Vzhledem k poloviční várce: na chladič kádi č.1 /9 sudů 2 a půl vědra/ slovy devět sudů a pultřetího vědra a právě tolik také na plnicí kádi.

Vzhledem k celé várce: na chladič kádi č.1. 19 sudů 1 vědro, slovy devatenáct sudů jedno vědro a právě tolik i na plnicí kádi vody se nacházelo, načež z každé z těchto nádob na pivo, jak ~~EE~~ pro poloviční tak pro celou várku, na dvou šikmo proti sobě ležících místech těsně u kraje hladiny vody byly vtlačeny hamy/spony/ a nad nimi zase byl vypálen c.k.dvouhlavý orel. Zároveň bypo na každé z těchto nádob vypáleno číslo jejího úplného obsahu.

Potom byl protokol, jehož byly zhotoveny čtyři stejnopisy a jeden nich ponechán zdejšímu magistrátu, uzavřen a všestranně podepsán.

Actum ut supra. K.Ritter von Auen Fr.Peržilka, aktuar.
Jan Kuttner, purkmistr, Josef Fidler, zkouš.rada, Jan Peška, Frant.
Andres, piv. výboři, Adalbert Stiepl, sládek.

Pečetě: K.k.Verzehrunsstuer Comissae- Magistratus Bohdanecensis

a tři pečetě podepsaných výborů a sládka. 123/

Sladovna jak jsme již sdělili byla pronajímána, tak roku 1631 byl nájemcem Jan Chocenský a za 2 roky zaplatil 20 kop

Roku 1642 byl nájemcem Zikmund Žiželský,
roku 1646 měl sladovnu najmutou Jan Zajíček.

Roku 1657 ve sladovně stavěl Felix Holub tesař, roubenou světnici a komoru, vyzdvižen krov nad hvozdem za 31 kop 25 gr 5 den.

Roku 1664 byl nájemcem sladovny Václav Jelínek, po něm Kašpar Vorel

Roku 1667 měl sladovnu najmutou sládek Jan Novotný za 12 kop.

Roku 1700 zaznamenává Počet důchodu obecního: Užítu nájmu ze sladovny: Jako předešlá léta sládci pronájmu k této poctivý obci po 2 kop. platili. Nyní však místo téhož oznámeného platu, z jednoho každého korce ječmene k děláni sladu davaného, dle povolení všech nákladníkův po 1 čtvr. sladu k dobrému obecnímu odvozuje, tou samou příčinou nepřichází do příjmu nic.

Roku 1738 z 16. Marty jest v Knize nové smluvní úmluv svatebních na listu 35 a dále poznamenáno: "Pivovar sousedský v němž 20 neb i více 21 várek na 13 sudů rpčně se vaří, z kteréhožto pivovaru do vrchn. důchodu úroku při sv. Jiří 14 kop a při sv. Havle též 14 kop se platí. Když ale nyní sotva ve 3 1/2 letě je jednou na souseda vařiti přijde, z týž várky soused k spoření obec. důchodu /z ohledu že týž důchád obec. na všechnu správu, to jest pivního kotle, štoků pivních a nádob, stavení pivovaru, sladovny a všelijakých tam potřeb náklad pomožitý vydává/ 2 vědra pasíruje, za druhý když takový váreční grunt se kupuje o 100 kop výš z ohledu týž várky grunt draže zaplatiti musí, skrz ten celý čas, je nyní v ta strašná léta dlouho nevaří, contribuciovati musí, ten taky nyní nejmilost. resolvírováný huvogátní? a tureckou sbírkou na svařené pivo uvržena daň, várníci nejvíce zakoušeti musejí, tak že počítajíce z té sumy 100 kop vplejtvati mohoucí interes stálou contribucí a jiné daně, na takovou várku, byt by ječmen v dosti skromném valoru byl, sotva se co prosperiovati může. ¹²⁴

Dne 5. května 1873 počato s bouráním pivovaru a sladovny, a dne 2. dubna 1872 byl položen základní kámen v novém pivovaře v Chlumecké ulice, do kteréhož byl vložen pamětní spis, tohoto znění: Abychom budoucím snad věkům uchovali památky našeho města Bohdanče a zvláště pivovaru, jehož nadzemní stavba dnešním dnem počíná, kteréž aby Hospodin svého požehnání udělil a zdaru popřál, a tak

jak ji s důvěrou o pomoc Boží počínáme také všickni za šťastné ukončení díky vzdáti mohli - abychme pravím uchovali památky dávno-
nověké sepsali jsme tento pamětní list.

P a m ě t n í l i s t

sepsaný k uložení do základního kamene pivovaru v král.kom.městě Bohdanči dne 2.dubna 1872.

N e j s t a r š í p a m á t k y.

Nejstarší naše zachovalé o Bohdanči jediná památní spis jest majestát Jeho Milosti krále Vladislava, daný ve vojišti před Bělehradem ve středu po sv.Jakubu apoštolu v roku 1491, kterýmž král ten na přímluvu vděčné paměti Vilima z Pernštejna, nejvyššího hofmistra království Českého a největšího dobrodince města našeho uděluje městečku Bohdanči povolení k odbývání trhu na den Božího vstoupení, což svědčí, že v čas ten nebýval to svátek zasvěcený. V roku 1512 udělil též král Vladislav listem daným v Budíně na densv.Matouše právo k vybírání mýta cestního městečku Bohdanči. Vděčné paměti Vilím z Pernštejna daroval listem daným na zámku pardubickém v neděli po sv.Stanislavu roku 1514 městečku Bohdanči obec nad rybníkem Bohdanečským a mlýn pod rybníkem Bohdanečským proti platu každého půl roku po půlčtvrté kopě grošův českých, a z každého sladu mletí, komu se mletí bude, po dvě groše českých. Z tohoto poslednějšího ustanovení jest viděti a dá se souditi, že pivovar již před rokem 1514 v Bohdanči pozůstával, a v užívání měšťanů byl.

Ohledně krčem do kterých bohdonečtí piva svá vystavovati mohli a ohledně činže nacházejí se ještě listy v násled.písemných památkách Jaroslav z Pernštejna a na Pardubicích, krále Jeho Milosti rada atd. jenž zní: "Purkmistře, konšelé a starší obecní i na místě vši obce Bohdanečské. Poddaní moji věrní milí. Jakož jste mi podali tohoto letha 1557 jedné suplikaci a čeho v ni při mně potřebující hledáte a žádáte, tomu jsem, ji sobě přečetši a dobře rozváživši porozuměl, a tuto vám na ty všechny artikule odpovídám. Předně a prvotně, jakž mi předkládáte, kterak by krčmáři od vás pív nebrali /což zase svědčí že pivovar podílníkům náležel/.

Druhé že byste sami mezi sebou překážky jedni druhým při tom brání piva činili.

Kdž k žádosti vaši chci vás krčmáři slušně opatřiti, a toho vám spis jistý podati. Než jakým pak pořádkem ta vařená i od vás vystavovaná býti by měla, toho při prvním dostatečném a vyměřeném pořádku zanechávám, a chci, abyste při tom zachování a bez umenšení zůstavení byli, jedne abyste vy také pokudž vás jest, v tom řádu na sobě nic scházeti nedali.... Kteréhožto psaní datum jest na Pardubicích v outerý den památný Mládátek letha 1557. Jaroslav z Pernštejna

Později v roku 1591 vydáno nařízení: "Václav Chotek z Chotkova a na Všetatech JMC hejtman na Pardubicích, jenž zní: Rychtářové všickni i strany bohdonecké, kteří jste s krčmami k brání piva od starodávna do městečka Bohdanče obrázení byli, -mily. Vám všem oznamuji, že jest to jistě vůle JMC, abyste od jinud nikud pivo k šenku kteří sami takový šenk držíte nebrali, ani také krčmářům, ani žádným sousedům svým k sejkám, k posvícení, veselým ani žádným jiným způsobem vymyšleným bráti nedopouštěli." Nebo jsem o tom purk-

mistru a konšelům městečka Bohdanče poručil, aby po krčmách všudy vysílali a hradeckých pív hledali /po těch všech/ a u kohožkoli hradecká piva buď v sudech, polou sudech i v soudkách našli, to aby hned pobrali a na zámek Pardubický dodali. A protože vy rychtářové v tom jim Bohdaneckým nápomocní skutečně budete, aby se nad zřízením JMC ruka držela, poněvadž to každého povinnost a závazek ukazuje, a kterež by se koliv z vás rychtářů aneb sousedův tak nezachoval a nebo se toho sám dopustil a jinému sousedu pív hradeckých bráti nezakáže, nýbrž tomu by se díval, ten každý k ruce JMC jednu kopu grošův dáti beze všech vejmluv musí a k tomu za tejden Labskou vytrestán být jma. Protož se jeden každý z vás tak a ne jinaž /až /až choeli se pokuty i trestání vyvarovati/ zachovej. Datum na Pardubicích v sobothu po památce Nového Letha 1591." Do těchto krčem bylo z města Bohdanče pivo dáváno: Na Blatník u Huky, Rybítev, Černý u Bohdanče, Živanic, Mělic, Lochenic, Břehu, Přelovic, Sopře, Bělé, Záravice, Semína, Bukovky, Volče, Prav, Kasalíc, Habřiny, Vlčvišnovic, Neratova, Lhoty pod Libčany, Polís, Ždánic, Libišan, Pohřebáčky, Křičeně, Dolan, Podůlsan, Opatovic. Za labem: Do Vysoké, Újezda, Dřítče, Bukoviny, Borku a Rokytna.

Tak měli od roku 1591 Bohdanečtí právo vystavovati, kteréžto právo výstavy jim však později nejen pro jmenované vesnické obce ale i pro Bohdaneč generálními jakýmsi komisaři odňato a pro důchod panství pardubického použito bylo, čemuž nasvědčují následovná listina od řízení komory král. české vydaná v kteréž se o tom řeč vede, a bohdaněckým jen pro sebe pivo vařit povoluje. List ten zní:

"Urozenému Panu Zdeňkovi Bukovskému z Hustiřan a na Červených Poličanech Jeho Truksesu a zpravci panství Pardubického, příteli našemu milému. Císaře Jeho Milosti President a Raddy zřízení Komory v Království Českém. - Urozený Pane, Příteli náš milý. Kdež jsou také od týchž generálních komisarův Bohdaneckým netoliko krčmy v okolních vesnicích jim na onen čas k vystavování do nich pív jejich domácích povoleny, ale také domácí várky odňaty a zastaveny - račil jest se JMC podobně k ponížené prosbě jejich milostivě nakloniti a k tomu aby jim várky pro jich vlastní potřebu a domácímu vyškolení pív jejich navraceny byly povoliti. Na ten způsob aby za takové odevzdání JMC do důchodu platu ráčně dvanácte kop grošův a z větele každého posudní obyčejné odvozovati povinni byli. Protož jim takové milosti CMC oznámiti a aby toliko své vlastní potřebě domácí, pivo vařiti a mezi sebe vystavovati mohli opatřiti hleďte.

Poněvadž pak pivovar v témž městečku Bohdanči, v němž se na ten čas piva k ruce JMC vaří, jejich bohdaněckých vlastní jest, a jim od vejš psaných komisarův neprávne odňat byl, aby jak Jeho V.M. tak jim bez ublížení býti mohlo, nepomíjejte se s nimi o to sněsti a namluviti, kterakby v témž úivovaře pivo JMC předce zatím, dokavadž by v jiném místě nový pivovar /jak se to brzy státi má/ staven a zpraven nebyl - vařená býti, a oni při tom také své várky mítí mohli.

Na týž pak pivovar u potřeby při něm i na čeled /jakož toho oboj potřebovati budou/ náklad pro rata společní býti musejí.

Datum na Hradě Pražském v středu po památce sv. Michala Archangela Paně, Letha 1616.

Pozdějším listem jehož datum nezaznamenáno poukázáno od vys. zřízení komory v království českém jest hejtman panství pardubického p.

Sebastianovi Rejšvickému z Fragfeldu nařízeno, aby za to, že se w bohdanečském pivovaru pivo k ruce JMC vaří odepsati dal roční úrok ctymecitma kop míšenských, který bohdanečtí do důchodu pardubického platili, a listem daným v Pardubicích na zámku v pondělí 5. dne listopadu 1629 dáno bohdanečským za společné užívání pivovaru na rok, kteréž užívání déle trvati nemá, nájamu kop 10:- míšenských a společné opravy.

Toť doba nejstarší.....

Potom přešel pivovar v držení 56 měšťanů zdejších, kteří jeden po druhém vařili, a ve svých domech pivo uvařené vyšenkovávali a do hospod toloko zdejších dávali, později však šenk piva v domech přešel a toliko oprávnění šenkýřové bohdanečtí pivo bohdanečské vyšenkovávali. K takovému vaření drželi si svého sládka, kterého od várky platili. K vaření takovému obdržel každý z 56 měšťanů, z obecních bohdanečských lesů, každoročně jeden sáh v.m. borového dříví. Teprv roku 1837 se pravováreční měšťanstvo na tom usneslo, pivovar pronajmouti, poněvadž ve vlastním držení, malého výtěžku nesl a od času toho ostal pivovar v nájmu a pachtýřové byli: Josef Kuliř, Antonín Jiříček, opět Josef Kuliř, Václav Bubeníček, Josef Pleskot, opět Bubeníček a Karel Vitáček, který až do listopadu 1872 pivovar starý najatý má.

Jakým způsobem pivovarní závod z pravovárečního spolku na důchod obecní přešel?

Aby se vyhnulo sporům a nepřátelství mezi měšťanstvem ohledně tak zvaného horského dříví, které kasa pivovarní v částce 25 sáhů ročně užívala a které již vykoupeno bylo a část výkupnou ostatní měšťanstvo od spolku várečního pro důchod požadovalo, dále také styku s obcí vyhnulo, poněvadž k pivovaru náležející místnosti s obecními spojené byly, a aby tím mír mezi měšťanstvem byl sjednán, činěné návrhy, že by sloužilo snad k upokojení mysli, aby obec pivovarní závod koupila. Po uvážení myšlenky té, byl ve schůzi výboru pravovárečního učiněn návrh, by právo váreční se vším příslušenstvím po 600.-zl.r.č. zdejšímu důchodu prodaná byla. Také v tom smyslu byl učiněn návrh od obecního zastupitelstva ve schůzi dne 15. dubna 1866 v protokolu sub. praes. 15. dubna 1866 pod čís. 284 k přijetí navrhnut a od obecního zastupitelstva přijat a na usnesení obecního zastupitelstva ze dne 8. února 1867 byl návrh smlouvy tržní sepsaný přijat a prozatímní smlouva ve schůzi dne 12. června 1867 přijatá a podepsána. Že však pivovarní závod ten časovým požadavkům nevyhovoval, proto, že potřebného studeného sklepa neměl, nedosladoval, tedy hledě k tomu, aby závod ten času přiměřeně opraven byl a poněvadž staré..... konec konceptu tohoto pamětního listu jsme nenalezli, poznamenáváme že pravováreční výbor posledně zasedal dne 24. listopadu 1867. Pro sešlost byl pivovar na náměstí zbourán. S bouráním počato dne 5. května 1873. V r. 1872 povolena stavba nového pivovaru v Chlumecké ul. a v lednu 1873 byl pivovar zasvěcen.

K historii starého pivovaru dokládáme:

R. 1861 čís. jed. 75 byla p. Václ. Bubeníčkovi pronajata sýpka nad kůlnou pro nářadí k hašení, Březinovi a Hromádkovi pronajaty jarmarky, prkna a boudy uloženy byly u pivovaru.

1865 dne 11/2 byl proveden inventář kůlny, sejkpy obecní u pivovaru 1866 z 22/4 proveden protokol o schůzi vlastníků váreč. práva a uzavření smlouvy ohledně předání váreč. jmění-obci.

R.1867 dne 21/2 Josef Pleskot zřiká se koncem října 1866 sládkovství, nový sládek jest Bubeníček, ale 28/6 1868 oznamuje, že nemůže pivo vařit, neboť má štok chladicí i koryto špatné.
Dne 21/10 1868 navrhuje pivovarní komise přijmouti sládka Karla Vitáska.

6.června 1869 požaduje finanční komise v Chrudimi, aby chladicí stoky v pivovare byly tak postaveny, aby k nim byl přístup se všech stran.

14/10 1869 žádá nájemce pivovaru o zařízení důkladného a prostranného sklepa, a 26/2 1871 žádá nájemce pivovaru Vitáček opravu lednice.

Dne 1/7 1871 oznamuje Ing.Jos.V.Novák z Prahy, že pracuje na plánech nového pivovaru na určeném místě, a 9/8 zasílá již nákresy. a 17/9 zasílá rozpočet na stavbu sklepa. Na stavbu pivního sklepa koupeno 25 sáhů kamena z rybníka Rozkoše.

Dne 7/7 1871 podal radní Jos.Březina kontrakt na koupený dům čp. 81 od manž.Peškových na stavbu nového pivovaru.

Dne 23/1 1872 upozornění, že jest třeba opatřiti kámen na stavbu pivovaru, ježto kunětický pro dovoz nestačí.

Dne 22/2 1872 schválila stavební komise stavbu pivovaru, a půjčka 25.000 zl od české spořitelny v Praze povolena. Ke krytí stavby pivovaru vypůjčeno do konce r.1872- 18.800 zl.

Dne 25.ledna 1873 nájemce pivovaru Alois Gočár žádá za odškodnění že pivovar nemohl hned užívat.

Dne 31/1 1874 důchodní oznamuje, že nájemce pivovaru Alois Gočár za rok 1873 za činži 166 zl 66 kr dluží.

Dne 24/2 1876 upozorňují, že bývalý nájemce pivovaru Alois Gočár neodvedl 26 věder a 42 polovéder, o který se nový nájemce p.Chlad uchází.

Dne 11/1 1881 pronajat pivovar za 4177 zl 77 kr Josefu Doubalovi. Pronájem ten měl Doubal od 11/1 1881 do 1/4 1883 a novým nájemcem se stal Bedřich Tichý.

Dne 11/4 1885 má od 12/6 najatý pivovar Jan Beneš z Bydžova za 2250 zl.

Nový pivovar postavený roku 1872 jest stavení pokryté taškami a z tvrdého hmotu vystavené, varní síň a chladírna nižší než ostatní stavba, vystaveno při domku čp.81, od kteréhož domku jdouc dvorem do pivovaru, první dveře dvojité barvené na 4 hákách se zámkem, klikou a světlik nad nimi dvoukřídlový jdou do přesíně pís-kovcem dlážděné, z kteréž v pravo dveře dvoukřídlové, barvené se zámkem, klikou a klíčem vedou na humna, dlaždicemi dlážděného, na 4 železné sloupy sklenutého se 6 dvoukřídlovými okny.

V též předsíni výtah /na čerstvý slad / na horu vytahovat/.

V též předsíni topení pod hvozď se silnými litinovými dveřmi a 2 litými šupáky s perami, sem přichází plechová trouba z hůry pro odpadky sladové. V místnosti té jsou dvě dvoukřídlová okna na ulici a 1 plechová okenice do skladu uhlí

Z předsíně té se přijde po 18 schodech k jednokřídlovým dveřím s zámkem, s klikou a klíčem, které vedou k železným dveřím s klikou a tyto k tak zvané svíni, plechovým to tahům, a studeným tahům, se dvoumi dvoukřídlovými dvojatými okny, odtud po 7 schodech dále se vyjde do I.patru na předsíň se 2 dvoukřídlovými okny, cihlovou

podlahou a z ní v pravo dveře do šalandy s prkenou podlahou, 1. dvojitým dvoukřídlovým oknem a železným elefantem /plotnou/, odtud dveře do předhřívárny s 1 dvojitým oknem. Dále vedou z předsínky té v levo dvoukřídlové dveře se zámkem s klikou na chodbu s 1 oknem, z chodby té vedou dveře jednoduché bez zámků s petlicí a řetězem k máčicímu stoku na cement zděnému s končící troubou od rezervátu mosazným kohoutem, přivádějící vodu do stoku, ve stoku tom ventál k pouštění ječmena do humna, cedák k pouštění vody spodní troubou a kohoutem pod poklopem dřevěným ukrytý.

Druhé dveře z chodby vedou na valečku s prkenou podlahou a 2 okny dvoukřídlovými a plechovou okenicí do 1 patra hvozdu, odtud vedou jednoduché nebarvené dveře v prkeném bednění, s řetězem a petlicí na velkou valečku, kdež 9 oken dvoukřídlových.

Z chodby té vede 12 schodů na přístřeší ku dveřím jednoduchým barveným, se zámkem, klikou a klíčem opatřeným, kterýmiž se dojde ke druhým dveřím železným s klikou, které vedou na 1. patro hvozdu se dvěma dvoukřídlovými dvojitými okny a šupákem k valečce, pak 2 vytahovací zašupováků, klikou opatřenými.

Dále vede 13 schodů do podstřeší, prvně na předsínku s dvěma malými jednoduchými okny, prkenou hrubou podlahou na niž přášroubovaný železný rumpál.

Vlevo jest sýpka s 12 malými okny, dvěma okny ve štítě dvoukřídlovými a půlkulatým oknem.

Ze sýpky té vedou dřevěné dveře s klikou, barvené k železným dveřím s klikou a tyto do 2ho patra hvozdu se 2 dvoukřídlovými dvojitými okny a zastrkovákem, pak 2 dřevěné okenice k vytahování.

Ze sínky té v pravo oddělení s prkenou podlahou, 2 malými okny, kdež se nachází železná nádržka /reservoir/ do kteréž jde železná trouba z pumpy ve varně se nacházející a z nádrčky té jde trouba na dvůr k zamezení přetýkání vody.

Ze dvora druhé dveře dvoukřídlové se zámkem a klikou, a dvoukřídlový světlík nad nimi jdou ku skladu uhlí a topení pod pánev; zde jest do ulice jedno 2 křídlové jednoduché okno, chráněno zvně dvoukřídlovou plechovou okenicí, pak plechová okenice k topení hvozdu jdoucí, plechová dvířka do 2 komínu a železnými dvířkami k topení pod kotel /panev/.

Odtud vedou dvoukřídlové barvené dveře se zámkem s klikou a klíčem do varní síně, z kteréž vedou velké dvoukřídlové dveře na dvůr, nad nimiž velký pevný světlík, mimo který ještě 3 velkými okny světlo do varní síně vchází.

Varna dlážděna pískovcem, s mříží v dlažbě do kanálu. Z přízemí vedou dřevěné schody se železným zábradlím na prkenou chodbu okolo kotle, se železným zábradlím, která chodba na 8 litých nosičích spočívá. Z chodby té jdou 3 schůdky na chodbu prkenou se železným zábradlím okolo vytírací kadě, spočívající též na 8 litých nosičích. Z varny vedou dvoukřídlové barvené dveře se zámkem, klikou a klíčem opatřené do chladiřny dlážděné cihlami. Od vchodu v pravo vedou dřevěné schody na prkenou chodbu okolo 3 stran chladičského stoku k větrání, jest tu 10 žaluzií.

Nástroje a stroje:

Na hoře v I. poschodí do předhřívárny jdou dvě trouby z nádrčky železné, nimiž přichází voda do rozvodu, a to: 1. troubou s mosazným

kohoutem pro vodu do varní síně. II^{ho} troubou s mosazným kohoutem do předhříváku, III^{ti} troubou s mosazným kohoutem do máčicího stoku a do humna, IV s mosazným kohoutem k vedení vody vrchem zdi přes varnu, chladiřnu, pak přes dvůr do kysárny, kde končí mosazným kohoutem. V^{tou} troubou k pouštění špinavé vody a usazenin z rezervatu. Dále tu předhřívák železný uzavřený se silnou troubou s kohoutem k pouštění teplé vody do varny, adruhou menší troubou a kohoutem k vypouštění vody z předhříváku.

Do máčicího stoku končí ramena trouby mosazným kohoutem, počínající v předhřívárně a jdoucí vrchem do humna, kde končí též mosazným kohoutem. - Zde v humně končí též druhá trouba bez závoru, jdoucí z máčicího stoku k vypouštění vody z toho samého.

Ve V a r n ě . Měděný kotel s velkou troubou a velkým mosazným kohoutem k vypouštění rmutu do vystírací kádě a piva do chladiřny s měděnou cinovanou násadní troubou pozůstávající ze 2 kusů.

Dále jdou do varny 2 vodovody, - jeden se studenou vodou z rezervatu svrchem, a druhý s teplou vodou z předhříváku spodem.

Z vrchního studeného vodovodu jde první trubka k pouštění vody do kotle, končí tu kohoutem II^{na} trubka z vodovodu toho jde u druhého okna z ulice dolu pod chodbu okolo kádě a končí do vystírací kádě kohoutem, odtud proměněn vodovod v tenkou trubku a jde po zdi až ku dveřím chladiřny zakončenou kohoutem.

Ze spodního teplou vodu z předhříváku přivádějíciho vodovodu jest odvětvěná:

I trubka skrze mosazný kohout přes kotel po zdi a končí pro bednáře, u velkých dveří na dvůr jdoucích mosazným kohoutem.

II^{na} trubka jde přímo do kotle, kde končí kohoutem.

III^{ti} trubka jde pod chodník okolo vystírací kádě, kdež z ní vycházející rameno s mosazným kohoutem k pouštění vody do pivního koryta, - na horu do vystírací kádě kde končí kohoutem.

IV. ^{ta} trubka jde pod tutéž chodbu do vystírací kádě do kropícího stroje, jsouc opatřena 2 kohouty, a končí uprostřed kropícího stroje v stojánku. - konečně jde proměněn vodovod ten v trubku tenkou horem do chladiřny přes chladičí stok a vchází do trubky k vypouštění piva.

Vystírací kádě měkká se 4 obručemi, barvená se 4 kusy měděného dírkovaného dna a se spodními troubami a silnou rourou s kohoutem do pumpy, pak 4 trubkami končícími kohoutami k vypouštění sladkého do koryta, a s kropícím strojem.

Koryto pro sladké ze železného plechu zaopatřené při zemi kohoutem k čištění a pouštění vody,

Pumpa měděná opatřená 3 kohouty, k pumpování rmutu a sladkého na kotel s kývadlem, do níž jde druhá roura z koryta na sladké.

Vodní pumpa s přístrojem a 2 kohouty, s přemýtacím kolem a rourou až na podstřeší do rezervatu jdoucí.

Dvojčinná pumpa k převádění piva, na dřevěném podstavci s kličkou, konopnou trubkou a mosazným holandrem.

Čtyři kusy perčových rour s mosaznými holandry a kusem měděné trubky, 200 střeviců dlouhé.

V Ch l a d í r n ě : Železný chladičí stok na 9 zděných sloupech a dřevěném restu s vodovodem z varní síně jdoucím a kočícími mosazným kohoutem. Ve stoku kohout na pouštění piva do trouby, do spilky

jdoucí měděnou ve spod s kohoutem, na němž mosazné zastrkovadlo k pouštění kalů. Pod stokami trouby k čistění kalů.

S k l e p y: Jsou stavené z tvrdého hmotu lepenkou kryté, do nichž se vchází předsínkou též lepenkou krytou, do které vedou 7' vysoké a 7' široké barvené dveře dvoukřídlové s petlicí, řetězem a vysutým zámkem. Předsínka dlážděna pískovcem. Z předsíně té na levo vedou hlavní zdi 7/7' dvojaté 2 křídlové dveře na chodbu pískovcem dlážděnou, se žlábkem a prostřed k odtoku vody.

Z chodby té vlevo vedou 7/7' dvoukřídlové dveře s klikou do kysárny cihlami dlážděné, a na protější straně troje 7/7' dveře dvoukřídlové do oddílu sklepa cihlami a pískovcem dlážděných s ledničkami, a na pravo chodby jdou dřevěné schody na podstřeší, když se ve 2 štítech nacházejí 4 dveře, s 4 žaluziemi, pak 14 malými žaluziemi.

Nádobí p i v n í: V kysárně 18 kysacích kádí odměřených po 25 vědrách, každá se 4 obručemi a stojí na 6 měkkých kantnířích.

V prvních dvouch sklepech dvoje měkké kantnyře čís. 1 až 14 znamenáných sudů po 12 vědrách. čís. 15 znamenáný 25 věderní sud

čís. 16 až 21 znamenána po 40 vědrách

čís. 17, 18, 22 znamenána po 35 vědrách

čís. 19, 23, 27 znamenána sudy po 38 vědrách

čís. 20, 28, 29 znamenána sudy po 36 vědrách

čís. 24, 25, 26 znamenána sudy po 39 vědrách.

Nečíslovaných dosud vedeny 4 sudy po 51 vědrách od Tuhého a 56 věderních nádob, 24 půlsudů po 2 vědr z roku 1869, 8 sudů desíti věderních a 15 půlvěderních z roku 1870

Inventář shora uvedený byl sepsán 23 června 1873 a podepsán:

Jos. Pleskot, obec. tajem. Václ. Roudenský, důchodní, V. Four, starosta a Al. Gočár sládek.

Inventář hospodář. stavení při pivovaru:

Obydlí pozůstává z domu pod čís. pop. 81., zděného, zpolou jednopatrového z polou přízemního, taškama krytého.

Z domu vedou do ulice jednoduchá vrata na dubových sloupech, - do dvora, odtud šalované jednokřídlové barevné dveře se zámkem s klikou a klíčem vedou do síňky klenuté, cihlami dlážděné, s l. dvoukřídlovým železem zamřížovaným oknem, v níž se nachází topení do pece chlebové, zakryté poklicí.

Ze síňky té vedou v pravo dvoukřídlové dveře se zámkem s klikou a klíčem do prvního klenutého pokoje s prkenou podlahou a tahovými železnými kamny. Pak 3. dvoukřídlovými dvojatými okny, av jednom větrací tabulka.

Z pokoje toho vedou jednokřídlové z pály skleněné dveře se zámkem s klíčem a klikou do druhého též klenutého pokoje s prkenou podlahou, hlíněnými tahovými kamny a 3 dvojatými křídlovými okny.

Z jmenované síňky vedou skládací jednoduché dveře se řetězem do druhé síňky a z této v levo dvoukřídlové dveře se zámkem s klikou a klíčem do kuchyně v níž prkená podlaha s plotnou s 2 plechovými troubami, pec chlebová, l. dvojatá a l. jednoduché dvoukřídlové okno.

Z kuchyně jdou dvoukřídlové dveře se sklem, se zámkem, klíčem a klikou do předního pokoje s prkenou podlahou a 4 dvojími dvoukřídlovými okny.

Jdouce zpět, vedou z této druhé síňky dřevěné schody do poschodí,

tu zavřené skládacími dveřmi se zámkem do předsínky s podlahou prkenou, stropem rákosovaným a jedním dvoukřídlovým oknem. Z předsínky té jdou jednokřídlové dveře s klikou a klíčem do kuchynky klenuté, cihlami dlážděné, kdež se nachází plotna s hlíněnou troubou a police ve zdi. Z předsínky té jdou dále dvoukřídlové dveře se zámkem s klikou a klíčem do pokoje s podlahou prkenou a stropem rákosovým, s hlíněnými kamny, plechovou troubou, 1 okno dvojaté dvoukřídlové, a jedno okno dvojaté a to vnitřní dvoukřídlové a zevní čtyřkřídlové.

Z pokoje toho jdou dvoukřídlové na hoře skleněné dveře se zámkem klíčem a klikou do druhého pokoje s prkenou podlahou, rákosovým stropem, hlíněnými tahovými kamny a 3. dvojatými dvoukřídlovými okny. Dále vedou ještě z předsínky té schody, dole dveřmi zámkem a klíčem na klíč uzavřenými, na podstřeší, kdež ve štítě na ulici jest dvěma dřevěná žalusie.

Sejdouce po schodech dolů do prvního přízemí vedou jednokřídlové dveře se světlíkem, se zámkem, klikou a klíčem do zahrádky, ohražené do ulice plotem prkeným, dozadu zděným a do dvora laťovým, s dvírkama. U východu na dvůr nalézá se ořed domem studně pískovými skruzemí roubená, prkny přikrytá, s pumpou a železným kyvadlem.

Na dvoře chlévy zděné, taškama kryté pozůstávající ze 3 oddělení, klenutých, cihlami dlážděných; do nichž každého vedou jednokřídlové dveře s řetězem a petlicí. Nad každými z těch 3 dveří jest světlík. V oddělení I. jsou dva žlaby, 3 malá a 3 větší okna,

v oddělení II. jsou dvě malá okna a v III. oddělení je 1 malé a 2 větší okna. Dále jsou na dvoře 4. dřevěné ohlívky pro vepřový dobytek a dřevník pod taškama, pak 3 záchody ve 2 odděleních.

V Bohdanči 28. listopadu 1874. Podepsán: Josef Pleskot obec. tajemník
Josef Šolta radní a Al. Gočár.

Dne 30. října 1875 byl pivovar s přísl. předán Antonínu Chladovi 126/

Roku 1637 Ferdinand III v komorní resoluci uvádí, že pivovar míti Bohdanečtí míti mohou pro svůj domovní šenk, však každoročně 12 kop grošův a 3 věrtele každého posudné odevzdati mají.

V i n o p a l n í k

Vinopalníci zahříváním a ochlazováním lihových par - či destilací dobývali lihu a dělali kořalku. Pálili "žžené víno" z piv dobrých nebo porušených, z vína zkaženého, pomocí droždí, kvasnic pivních a vinných, ze sladů kvašných a zapařených. Řemeslo to bylo zjištné. Pálíči vyráběli dvojí kořalku, z dobrého i zkaženého materiálu.

V i n ý š e n k.

/Protokol úřední list 25 v- Bohdanečský archiv/

Na JMti pana hejtmana de dato 1. Januári 1747.

Jako tak doptání v důležitosti se týkajícího v i n é h o š e n - k u, odkud městečko takové nadání, a jaký užitek z takového, komu se obracejí, to skrze sem vyslaného pana pojezdného Maternu natoliko jsme vyrozuměli, ale také na to poslušnou zprávu činíme.

Kterak na týž viný šenk nějaké obzvláštní jmenovité privilegium založené u nás se nevynachází, noprž jakožto taky jedna městská živnost od starodávna a nad pamět lidskou zde všípena jest, takže dle libosti jednoho neb druhého souseda, který máje k tomu příležitost, buď že od formanův tudy jedoucích, víno kupoval, neb sám pro takové jezdil. Nyní ale větším dílem, ten viný šenk v rathouze /ač že při tuze skromném odbytu 10 nejvíce 12 věder ročně/ v tom starobylém zvyku trvá, a z takového k ruce obce důchodu, buď že soused neb šenkýř rathouzní takové šenkuje z každého vědra po 20 kr užitku skládá. A že ovšem ta živnost od dávných let byla tuto z knih městských pamětních list přiznávající, co ta k tehdejší nápojní sbírky se platilo, ponížně přikládáme s důvěrnou prosbou nadějí k VMti nás při tom na další časy zachování míti oblíbiti ráčili.

V počtech obec. z r. 1640-1644 /Arch. MěNV Pardubice sign G 56 st jest uvedeno:

Příjem z vína načieného a vyšenkovaného, totiž z každé bečky po 3 gr v tom čase přijali, z 12 beček..... 30 kop 51 gr 3 denáry.

O kontraktu na viný šenk z 11/1 1786 píše Městská kniha pamětní sig. K 2 na str. 70.

K o ř a l e č n í š e n k.

Resoluce komory české stran páleného neb kořalky.

Urozený pane hejtmane, příteli nám milý!

Ucházejí se k nám sousedé z měst a městeček k panství JMCs Pardubického přináležejících surávu činíce, že byste jim proti obyčejí jako z nadání ~~EXPANŠNÍ~~ a privilegiím jejich překážku v městských živnostech jejich, a šenku páleného činiti, jim kotly mo- ně bráti, tudy je nemálo hindrovati, nápodobně také proti nařízení našemu, k vám přítomného léta proslému, netoliko šacunk těch konjů fasunkův, které sou v letu 1639 na tehdejší poručení, sem na hrad Pražský k rukám neb. Jana Babtisty Xinkolina, někdy JMCs Futterseh schreibra odvedli, na úrocích zadrželých porážeti, ale i taky za t

fuhrý, které sou s victualiemí sem na hrad Pražský až posavad p~~řim~~
titi~~ix~~ vykonaly platiti, aneb též na úrocích odepsati dáti, se spečo-
vati měli.

Čemu jak se nadpisuje, pokudž tak a ne jinak jest, s nemalou nelibos-
tí, že se proti nařízení našemu vždy stavěti, a je tak lehce vážit
opovažujete nám to do vás přichází a nechtíte k tomu, aby oni podda-
ní JMCs příčinou proti myslnosti Vaši nějaké zkrácení v tom nesti,
a od vás utiskovány býti měli. Pročež jménem a na místě JMCs krále
a pána nás všech nejmilostivějšího vám dostatečně poroučíme, poně-
vadž se dotčení suplikanti, co se páleného dotýče v tom zavazují, že
téhož páleného do vesnic vystavovati a prodávati nebudou a nechtí,
jakož pak také toho činiti nemají, abyste je v takovém živnostném
šenků v městech a městečkách proti obyčeji, též obdarování a privi-
legiím jich nehindrovali a jim v té příčině žádné dokonce překážky
nečinili.

Na hradě Pražském 18. May 1648.

O kořalky pálení, vyjednávání s vrchností z 28/7 1653 pojednává

Pamětní kniha Bohdanče sign. K2 na fol. 64v. - - -

V knize pamětní pardubického panství nalézá se zaznamenaný spis
Vysoké komory v království českém z 28 července 1653, kterým města:
Pardubice, B o h d a n e č, Sezemice, Holice, Týnice a Přešouč, prá-
vo svobodného pálení kořalky obdrželi, že z každého kotle vinopal-
ného po 2 zl 30 kr ročně vrchnosti připlácti zavázání byli, při-
čemž se dále ustanovilo, že krčmáři neb šenkýři téhož panství za
povolení, aby z opačených měst a městeček svobodně, kdež by se jim
líbilo a ne z vinopalny řečeného panství takové pálené k šenků brá-
ti mohli, 15 kr na každý sud piva nadati a na hotově do důchodu JMC
dotčeného panství odvozovati mohli.

V kterém roce a na základě kterého usnešení takový kořaleční pří-
platek počátek ~~xxkx~~ vzal, jest přece dokázáno, že tento plat již
přes 200 let důchodu pardubickému se vykonával.

Pálení kořalky mělo obchod ten město, též ve své ruce a platilo
z něho roku 1802 do důchodu Pardubických ročně 12.-zl. Lihovar stá-
val na rohu náměstí a ulice Hradecké čp. 7.

V ě c i o b e c n í .

Když Přemysl Otakar II. oslabil ve XIII.století moc patrimoniální nadpoddanými a zřídil samostatný soud zemský, počalo se v Čechách šířit severní právo německé, zvané magdeburské, které pronikalo ze Saska do měst podél Labe. Podle tohoto práva volili si občané rychtáře a konšely "kmety", kteří obstarávali obecní správu a soudnictví. Tak dělo se za krále Jiřího z Poděbraď a jeho synů. Rychtáři měli souditi jen z malých vin, čili přestupků a přečinů. Jednání u rychtáře říkalo se "před právem". Pomocníkem rychtářovým u vedení výkonné moci byl biřic. Počátkem XVI.stol. bylo právo magdeburské v soudnictví i správě obecní měněno. Roku 1536 vydal pisař komor.soudu Briek z Licka "Knihy městských práv", aby se jimi obec spravovala.

Rychtář vrchností potvrzený býval první osobou v městě a rychty samozřejmě důležitémi budovami. Do XVI.stol. nebylo radních domů, nýbrž byly to rychty. První zmínka o rychtě v Bohdanč. je v Urbáři z roku 1500, kde čteme: Martin, kterýž na rychtě sedie platí o sv. Jiří 14 gr úroku, o sv. Havlu též tolik. ^{125/} Sirotčí kniha z roku 1514-1549 uvádí: Sirotci Martina, ze staré rychty... ^{128/} "takže kolem roku 1519 zaniká rychta, která bývala v Přeloučské ul. nyn. čp. 102 a přemísťuje se do domu ny rynku nyn. čp. 1. Podle téhož urbáře náležel tento dům Pavlu Kabátovi, který se stal úředníkem na pardubickém panství, a pravděpodobně z tohoto důvodu prodal svůj dům Andreasovi, který jej opět prodal obci a tak z tohoto velkého domu stala se "nová rychta". Když sousedé se zbavili dědičných rychtářů a ovládli rychty, konšelé vymknuli se z poručenství rychtářova a, stal se místem samosprávy " r a t h o u z ". Změna tato stala se pravděpodobně kol roku 1530, neboť Jan z Pernštejna ve čtvrtek v den sv. Martina 1535 píše: "Předstoupili před nás opatrní purkmistr a radba i všecka obec městečka Bohdanče, poddaní věrní naši milí, a vznesli jsou na nás... ^{129/} " Radní dům záhy se líšil od ostatních domů tím, že k čelní zdi nechali přistavěti konšelé zděné arkády /podloubí/, ozdobili atikou, která skrývala velké dřínové žlaby, postraní okna obložili červeným ostěním z pálené hlíny květinové výzdoby, všechna okna pak skleněnými kotoučky v olově byla krásně vysklenná. Na šindelovou střechu usadili malou vížku se zvonce, ku svolávání obce k zasedání.

Radnice do roku 1783 měla atiku renesanční s obloučkovými motivy a byla tak stavbou velmi významnou. Znázornění původního stavu atiky a radnice

před rokem 1783 vidíme na obrazu sv. Floriana ve farním kostele, který je při zachycení tehdejšího Bohdanče velmi schematický. Rytina starého Bohdanče od G. Balzera je pozdější, protože atika radniční je na ní již zachycena celkem v dnešní podobě. Jest zajímavé, jak Pernštejnové dávali všem svým městům právo domu radního. Pernštejnská architektura i ve vzdálených pernstynských državách městech moravských, ukazuje se stejně slohová jednotu se všemi stavbami Pernštejnů v Čechách.

Obraz sv. Floriana ukazuje tři oblouky podloubí radnice, nad nimi čtyři okna a pět opukujících se štítů. Tři oblouky podloubí dokazují tedy, že jde pouze o část radnice, že v 1. patře bylo původně pět oken, totiž v každém poli klenebního travé, a atika že měla původně šest štítů s obloučkovými motivy. Štíty jsou zde zachyceny vždy střední vyšší a širší, dva boční nižší a užší. Boční štítky, protože jsou užší než střední, měly motivy vlašťovčích ocasů, nebyly tedy obloučkové. Není však vyloučeno, že všechny štítky byly obloučkové. Smysl obrazu sv. Floriana je jasný: radnice měla ranně renesanční atiku s obloučkovými motivy.

V roce 1631 bylo vydáno tesařům od udělení nové vížky nad rathousem, ke zvonění na sousedy a j. 16 kop 4 gr 4 den. a roku 1697 po dvakráte usazoval tesař ~~zenta~~ zvonec, jemuž vyplaceno 5 gr. ¹³⁸

Roku 1701 pardubský malíř Josef Zach vymaloval na radním domě dva erby, to jest orla císařského a erbu městského, od "slavné a svaté paměti císařův římských tomuto městečku nadaných" dle smlouvy vydáno 3 kopy a za útraty tím spojené /pokrm a pod./ 1 zl. 48 kr. ¹³⁹

Roku 1719 vydáno malíři za vymalování erbu JMCs též městského, do světnice raddy 5 zl 45 kr, za zlato k témuž malování potřebné 2 zl 13 kr, za 3 lokte plátna dáno 18 kr a za rám 25 kr. Pod městským znakov jsou ty-

to verše: Parvula Bohdanecz posita his insigniis uti,
Audet, quo nunc haec picta tabella refert,
Haec tradita proavis, hoc qui praestantibus aulis.
Hostibus evictis promeruerunt decus.
Aliger ut tenent palmis diadema corusum
Ex quo Romana colla volucris eunt
Subtus et ut scala portis ac moenibus adstent
Qua referunt operis praemia prisca gravis
Sic aquila ingenii proavum: Aliger existat amoris
Divini Regum sed Diadema typus
Scalae cum pertis dant signa triumphi
In quo hostilis erat diruta tecta domus
Bohdanecz humilem quamvis tu Zoile dicas
Clara tamen elatis stabit imaginibus.

Pod znakov císařským čtete:

Překlad nápisu obrazu, který býval vyvěšen v radní světnici:
Malá /tvrz/Bohdaneč smí užívat tohoto znaku,
který nese nyní tento malovaný obraz.

Tento znak byl jí odkázán jednak předky,
jednak si tuto ozdobu, již vyniká nad slavné dvory,
zasloužila přemožením nepřátel.

Okřídlenec /anděl/ drží čelenku /corusium ?/, z té
čelenky vylétá sup. A pod hradbami a branami je
žebřík, jenž upomíná dřívější zásluhy za vykonané
těžké dílo. Sup /orel/ je jako svědectví smělého roz-
letu předků, okřídlenec /anděl/ je symbol Boží lásky.
Čelenka je odznak vládců a žebřík a hradby nám dávají
důkaz triumfu, jímž byly zbořeny střechy nepřátelského
sídla.- Proto, Zoile /X/, ač bys nazval Bohdaneč jen
nepatrnou tvrzí, bude ona přece stát slavná, když vstyčí
znaky svých předků.

/Poznámka: "Zoilos", rhetor a sofista řecký rodem z Amfipole v 2. pol.
V. a 1. pol. IV. stol. př. n. l. Zoilos byl známý svou prudkou, ale mali-
chernou polemikou proti Homerovi, jež vznesla mu název Homeromast-
ix /tj. "bič na Homera"/ aučinila jej prý všechny časy prototy-
pem obmezeného, jízlivého kritika.

Pod znakem císařským:

Jak obvykle vyznačují tohoto osvíceného vládce:

Slavné žezlo, toga, meč a dar rady.

Hle, tu stojí v plné síle Ferdinand III. /s těmito
zbraněmi, císař největší římské říše, jehož /jako
dědičného pána /poslouchá i toto městečko a lid
se poddává jeho laskavým otěžím.

Léta Páně dne 26. října 1719.

Illustrem signant illustria stemmata cultum
 Hunc toga, Mars, virtus consiliare solent.
 Tertius ecce viget Ferdinandus talibus armis
 Caesar Romani maximus imperii
 Cujus /ut haeredis/ placidis hoc paret habenis
 Oppidum Domino subdita turba suo.
 Ao. Domini die 9bris 1719.

Tento obraz jest uložen v městském museu.

Roku 1734 bylo vyplaceno od obmítání vížky nad rathousem, která jest od deště vymrskána 9 zl.

Roku 1741 byly zhotoveny na rathous dva nové žlaby a vytažení jich na střechu vydáno 3 kopy 30 gr.

Roku 1744 v mazhause zedník Jakub Říha a Jiří Černohorský nově vydláždili zem a strop na rákos položili.

Roku 1753 uvádějí obecní počty následující zápis: V úterý po zdejší po-
 svěcení chrámu Páně, tohoto roku 1753 as po půl jedné hodině vyšel jest
 ve dne z tohoto starožitného, ozdobně postaveného klenotí obecního, k hroz-
 nému zármutku našemu, rychlý a prudký oheň, kterýž jest netoliko střechu,
 anobř i vnitř což ode dřeva proniknouti mohl, v prach a popel a v smut-
 né voharky k přežalostnému ustrnutí požrajíc obrátil; pročež k ušetření
 přeci na budoucnost těch nákladných zdí a k zachování drahého klenotu,
 k spravení povrchnímu pospíšiti se muselo; protož dle učiněné s mistrem
 tesařem Hledíkem smlouvy, od vystavení s náležitou vazbou krytu a s potř-
 nými kleštěmi zděch stažení, též spravení stropu nad šenkovnou, též dále
 na dvorečku domovním vystavený chlív a na domě témž vytažení třech velmi
 dlouhých žlabův, s podložením, též dílu střechy šindelem pobití dáno 85 z.
 Vzniklou škodu v rathousu z 11. septembra 1753 přijel shlédnouti tajný
 rada a vrchní plnomocník nad komorními statky baron Toussaint a požádán
 o milostivou pomoc na opravu pohořalého stavení.

Dne 16. července 1763 vznikl opět velký oheň, z usnešení celého magistrát
 a zdejších měšťanů bylo rozhodnuto věnovati sv. Floriánu oltář, aby skrz
 jeho mocné u Boha orodování, velebnost Božská, toto městečko a všecky oby-
 telé od podobného pádu ohně opatrovati a chrániti ráčila. Oltář zhotovil
 r. 1764 chrudimský řezbář Radouš. Na obraze jest zobrazena část starého
 Bohdanče, zvláště staré radniční budovy, kde má ranné renesanční atiku s
 obloučkovými motivy. O rekonstrukci radnice pokusil se Ing. arch. Karel
 Kibic, Praha I., Jáchymova 4/v roce 1960 pro svoji vědeckou práci/.

Okenní ostění byla prováděna v bohďanečské cihelně, kde pálili terakotové bloky 40 až 120 cm, ^{dlouhé} podle potřeby buď na ostění oken nebo portálů. Ostění velkého objemu, má bohatý profil doplněný jemným ornamentem a jest vždy určeno na určité místo okna. Tvárnice mají po celé délce otvor, který po sestavení probíhá celou výškou ostění a který se zaléval ~~XXXXXXXXXXXX~~ spojující maltou. Tyto tvarovky se vyráběly ručně v malých seriích a v početných typech, jak již řečeno v bohďanečské cihelně, která byla umístěna ve vsi Černé ~~XXXXXXXX~~ na katastru bohďanečském čís. pop. 181. Z "důchodu szyhelného" z roku 1618 seznáváme, že bylo na skladě po počtu loňském všech cihel 27750 a v tom roce jich přijato 21700 čímž obojích bylo celkem 49450. Z toho cihel zděcích a krycích k potřebám obecním vydáno 700 a lidem domácím a přespólním rozprodáno 18250. Za kteréž po rozdílných sumách strženo 32kgp 50 gr. A tak k budoucímu počtu zůstalo všech cihel 30500.

O této cihelně zmiňují se "Registra k zapisování smluv" takto:

Spor mezi Janem Dokonalem ve vsi Černý u Bohdanče a nadpraveným městečkem Bohdančí. - Tento Jan Dokonal zanesl sub pres. 10. May 1765 suplicando, kterak cihlář městečka Bohdanče, dobytek téhož Dokonala na jeho vlastní půdě pásti zamezuje, nýbrž i již na 500 for hlíny týž půdy vyvezl.

Když tehdy jsem já, Fr. J. Würth, JMCís. panství pardub-smrkovského vrchní ředitel dne 15. Maye 1765 s přitažením k tomu vedle mne sloužícího sirotčího pana Josefa Skotty k očitému opatření a vyšetření ad cosum quastionis vyšel in presentis partium comissionaliter takto jest se vynášlo a ustanovilo, a to: Poněvadž cihelna ta již před 150 lety a tak nad pamět lidskou na tom místě stojí, tak ta stížnost se tím samým za neslušnou uznala neboť s vybíráním hlíny se jeho polím, tou příčinou žádná škoda státi nemohla, poněvadž břehy z jedné strany velmi vysoké jsou, a na nich mezi Jan Holubinkou a jeho polem od starodávna vozová cesta jde, z druhé pak strany, jinší pole a volšina městečka Bohdanče se vynachází, přes což vše, při ty chalupě dle fahsi od roku 1713 sub No. 8 hned za časů starého hospodáře Matěje Nádvořníka a nynějšího Samuele Benada se takto tyto pole vynacházely: Pod cihelnou pod 2 str., u cihelny 3 str. 3 v. a za krčmou 1 str. 3 v., kterýžto pole se při týž komisy vyměřily, a že se jich tolik až dosavađe skutečně vynachází, z té tehdy příčiny se taky se svou neslušnou stížností jak nyní, tak i na budoucnost odmršťuje a tímto ustanovuje, by toto komisionelní vyšetření nejen v pamětní knihy zámecké vloženo, nýbrž i také jeden exemplář obci měst. Bohdančí odevzdány byly. Na JMC zámku Pardubice 15. Maje 1765.

Při velkém ohni roku 1772 byla radnice značně poškozena, ¹³⁴ jakého však nákladu vyžádala si nutná oprava, jsme nezjistili, ježto obecní počty z těchto roků v archivu chybějí.

Makulární počet důchodu Obecního v Bohdanči
z roku 1783.

Vydání, pol. 24. Na rathouz:

Poněvadž radní dům pro hrozné rozsedliny jak na zdích tak hořejším i dolejším klenutí, dílem od mnoha let podštempflován velmi nebezpečný byl, že téměř každodenně na hromadu zbořením hrozil. Pro uvarování tehdy hrozného neštěstí z snešení vzácného magistrátu, p. starších obecních a aušlusu sousedstva, jest toho zpráva na JMT. cís. úřad vrchnoředitelský učiněna a povoleno císař. pana baumistra Jedličku k projektu nového stavení povolati, kterýžto zhotovený projekt s rysem byvše decretando sub. dato 5. února 1783 ratifikovaný, po zaopatření materialí k tomu potřebných, jest k práci dne 25. april v den sv. Marka Evangelisty začátek učiněn, čehož náklad tuto se specifikuje, totiž:

Polirovi zednickýmu s tovaryši a nádeníky dle auszieglu 28. vydáno v sumě zaplaceno ut allegat.....	888	zl	52	kr	renskýc.
Tesaři Matouši Hajkovi s tovaryši, učedníky a nádeníky dle auszieglu ut allegat.....	335	zl	14	kr	
Kameníkovi p. Jan Starýmu dle auszieglu No 3..	81	zl	54	kr	
Ittem jeho tovaryši Franz Walchašovi od vytesání z našeho starého forotního kamena, dvouch dílů stupňů před radní místo pod p 1 a - n ý ř mimo contractu.....					45 kr
Mistrovi flašnickýmu p. Janovi Bemovi za pobití víčky silným plechem dle quit. No. 4.....	20	zl			
P. Josefovi Wimmer pražskému kupci za 2 soudky gipsu na vykládání zevnitř erbu městského dle auszieglu No. 5, skrze Abrahama žida zdejšího dáno.....	66	zl	3	kr.	
A témuž Abrahamovi od přivezení toho z Prahy s mejtem 2 zl 33 kr vydáno.....	68	zl	36	kr	
JMC důchodu kolínskému za železo na Kleště v silných rostích dle constetace No. 6.....	111	al	1	1/2 den-	
Mejta na mostě Kolínském sem a tam.....					18 kr
P. Frant. Langrovi staršímu obecnímu pro něj tam deputirovanému diety.....	1	zl			
Od jedny 4 spřežní fury pro to železo p. Fr. Langrovi a Josefu Šintákoví.....	7	zl			
Více za železo tam na ty samé kleštiny do zdi na kříži dle constelace No. 7.....	91	zl	58	kr	1 1/2 d
Mejta zase v Kolíně.....					18 kr
diety p. Fr. Langrovi též.....	1	zl			
a od 4 spřežní fůry pro něj zase p. Fr. Langrovi a Josefu Šintákoví dáno.....	6	zl			
Do JMT. cís. důchodu pardubského za 5 sáhů kamene do zdi sem dle recognice No. 8.....	10	zl			
Petr Bendákoví Kunětickohorskému za pozorování toho kamena, dokud se neodveze jeho accidentu, poněvadž po 3 kr příjmuti nechtěl, od přivezení toho kamena sousedům a to:					
panu Janovi Kuttnerovi s vyrovnáním od 1 sáhu...	8	zl			
Janu Svobodovi od 1/2 sáhu.....	4	zl			
Janu Černýmu od 1 sáhu.....	8	zl			
Václavovi Walterovi od 2 sáhů.....	16	zl			= 16 zl
Oikánovi, Kotkovi a M. Walterovi od 1/2 sáhu...	4	zl			
Truhláři Joach. Kotkovi dle auszieglu No 9....	76	zl	3	kr	3 den

Zámečníkovi Vojtěchu Jarovi také dle ausz.No 10.. 80 zl 30 kr
 Ittem jeme od spravení prosívky na písek a za k
 tomu potřebný drát silný..... 24 kr
 Sklenáři Janu Walterovi také dle auszieglu No 11 32 zl 39 kr
 Kováři Matěj Tomáškoví též dle No.12..... 126 zl 19 kr
 Ittem kováři Václav Hradeckýmu za 2 nový karbovačky k míchání
 vápna sem..... 1 zl 16 kr
 též jemu za 5 kop polodláždních po 13 kr a 5 kop celodláždních hře-
 biků po 15 kr na karby, lešení a pokštele, zaplaceno /mimo v kovář-
 ském auszieglu/..... 2 zl 20 kr
 Hrnčíři Janovi Knotkovi z Kutné Hory za nová kamna do radního mís-
 ta zaplaceno..... 28 zl
 též za jedny do zadního pokoje..... 12 zl
 ittem za jedny možné do foroty dle 13..... 4 zl 4 kr 6 den
 ještě jemu za novou hlíněnou troubu do kamen v kvartýru pana syn-
 dika zde..... 45 kr
 Vdově Walterovy od přivezení těch prvních velkých kamen z Kutné
 Hory s 17 kr mejta..... 2 zl 57 kr
 a Kryštofovi Koberovi od přivezení druhých dvojích 2 zl 57 kr
 P.Franz Snětivýmu od přivezení z Neratova 1 fary hlíny na posta-
 vení těch dvou kamen..... 18 kr
 Bečvářům Franz Kolářovi dle společné aprobace na pivovar, sladov-
 nu etc.No 1..... 1 zl 14 kr
 jako i Václ.Kratochvílovi dle No 14..... 1 zl 22 kr
 Koláři Josef Koutníkovi dle aprob.No 15..... 1 zl 18 kr
 Malíři Janu Olivovi /maloval erb, pulíroval bání a hvězdy/
 dle aprobace No 16..... 10 zl 49 kr
 Řezbáři Jakubu Teplýmu za vysekání z štukového kamena 3 vázu
 velkých a 2 polovičních starých mužů nad štít do podstamentů, též
 vyložení městského erbu na gibs na frontu zdi rathouzu u přítom-
 nosti p.starších obecních zaplaceno co s nim při plném magistrátu
 a aušlusu accorderováno..... 33 zl 40 kr
 Sousedům odvážení cihel a sklepovin od cihelny na klenutí rathou-
 zu totiž:
 Jan Svobodovi od 2200..... 4 zl 24 kr
 Jan Černýmu " 1000..... 2 "
 Ant.Cikánovi " 2100..... 2 " 12 kr
 Matěj Kotkovi " 7000..... 14 "
 Jan Koberovi " 1000..... 2 "
 Kryštof Koberovi 3000..... 6 " tj 16300 kusů=32 zl 36 kr
 Více sousedům od vožení písku, jmenovitě
 Jan Svobodovi od 16 for po 4 kr= 1 zl 4 kr
 Janu Černýmu 11 " 44 "
 Vdově Walterové 58 " 3=" 52 "
 Jan Kramářovi 116 " 7 " 44 "
 Ant.Cikánovi 45 " 3 "
 Jan Pabičkoví ml 17 " 1 " 8 "
 Martin Kotkovi 35 " 2 " 20 kr
 Josef Tonaroví 15 " 1 "
 Jan Koberovi 40 " 2 " 40 "
 Karel Syručkoví 18 " 1 " 12 "
 Václ.Cabicarovi 3 " 12 "
 Franz.Zayfertovi 33 " 3 " 12 kr

Matěj Walterovi za 80 for.....5 zl 56 kr
 Kryštof Koberovi 38 "2 " 32 "
 Anton Náhlíkovi 26 "1 " 44 "
 Janu Kuttnerovi 11 "44 " =.....38 zl 04 kr
 Jan Štěrbovi s 4 ma ženama od hrabání a nakládání mechu na 2 fury
 v lese pod podlahy zde po 27 kr..... . zl 07 kr
 zase 2 ženám od vnášení jej nad rathouz po 10 kr
 od přivezení jej p.Fr.Snětivýmu 30 kr
 Franz Walterovi za 6 dní od práce v přidávání zedníku, polírovi,
 když zazdíval futra při s.h. obtritu, v 3 pokojích zadělání podlahy, p
 pod okny futrování, pak mechu pod podlahy a rum zanešení...1 zl
 Dvěma podruhyním od vymytí na čisto podlahy v radním místě, ddepo-
 sitě a zadním pokoji..... 20 kr
 třem podruhům od shazování sněhu ze žlabu..... 30 kr
 Shejbalovi s Roubínkem od vyházení jámy pro hašení vápna, spolu
 za hašení téhož po 1 1/4 dne po 13 kr denně..... 32 kr 3 den
 zase dvěma podruhům od druhé jámy a spolu nošení vody na hašení
 za 2 dny..... 52 kr
 ještě 6 ti lidem od pošení vody na vápno k hašení jej..51 kr
 a Jan Náhlíkovi od srovnání šindele za 1 2/3 dne....2 zl 35 kr 3 den
 Jan Krchovi za 1 kop celodlaž.hřebíků silných na zbití karbův pro
 vápno..... 20 kr
 10/5 maje opět dvěma nádeníkům od vykopání 3 jámy pro vápno, též
 hašení jej a to:
 Roubínkovi za 1 3/4 dne..... 21 kr
 Matějkovi za 2 1/2 dne..... 30 kr =.....51 kr
 14/5 Matěj Tomášek za 7 kop polodlažních po 20 kr a 6 kop celodlaž-
 ních hřebíků po 12 kr, pro zednický lešení..... 3 zl 32 kr
 28/5 od Jana Poslušného z Hroch.Tátnice koupeno 5 štětek zednických
 po 12 kr na bílení..... 1 zl
 14/12 za 2 velký kropáče o jarmarce..... 40 kr
 7/6 za 10 koleček k vození malty a cihel Jan Rabovi z Čelakova
 po 1 zl..... 10 zl
 21/6 Matěj Maštovi z Tyniště, plavci za 2 vory krovového dříví, per
 28 kmenů 14 loketních, vor po 8 zl sem na kryt....16 zl
 2 sousedům od vytažení jich z Labe a sem přivezené dle smlouvy s
 p.starš.obec.po 2 zl 30 kr..... 18 zl 30 kr.
 13/6 poslovi s psaním z Heřm.Městce od p.baumistra, v kterém rys
 neb model na vížku sem, spolu správa stran kamenického díla ode-
 slána byla..... 12 kr
 15/6 Matěj Michalovi z Pardubic sem schválně vyslanýmu s oznámením,
 že ty z cis.pardubický cihelny žádané tašky na rathouz můžou se
 odvést..... 7 kr
 20/6 Baršovi za 1 konev kolomastí na zalití žlabu nad rathouzem
 střešního..... 24 kr
 5/10 od správy zámku při pivním sklepě v rathouzu, zámečníkovi
 skrze rathouzkého dáno..... 12 kr
 21/10 Michal Walterovi za silnou šňůru k zvonci nad rathouzem ve
 vížce..... 36 kr
 Adam Horákovi pekaři za rohlíčky, když se bane s vorlem na věž rat-
 houzu sázela, pro děti a chudé lidi na památku ten dar žádající, dle
 snešení vzácného magistrátu..... 39 kr
 ittem Václ.Gabicarovi pekaři..... 1 zl 24 kr
 Bartoníčkoví nádeníku za 2 1/2 dne práce při zhotovení rathouzu,

od vnášení mechu pod podlahy, uklízení na podkroví koz a všelikých
tu zůstalých dřev a prken, též rumu a na čisto jak uvnitř tak na
mazhause vypucování po 12 kr. 30 kr
Josef Tonaroví mladší, od dovezení odsud pana baumistra Jedličky do
Pardubic, když se tažala vazba nad rathouz. 30 kr
Židovi Abrahamovi za drát do kamen radní světnice 12 kr
Ignac Studenskýmu. 10 kr 3 der
též Studenskýmu za žlutou a červenou barvu na podbarvení 12 kr
Kryštof Koberovi od přivezení sem z Pardubic velkého provazu vy-
půjčeného sem z Pardubic na tahání silného dříví. 30 kr
p. Franz Langrovi od přivezení od Černské pily 11 fošen na schody
a jemu za 1 dubové celofalcované prkno na pod kamny do radní
světnice dáno 33 kr a 45 kr tj 1 zl 15 kr

facit. 2201 zl 50 kr renských

Vydání na cihelnu, rub. 30:

Poněvadž rathouz nevyhnutelně k rozboření a zase vystavení dalví-
rován byl, tehdy aby na forotu cihel nic nescházelo, muselo se dří-
ví včasné zaopatřit a koupit od následujících s přivezením a vy-
rovnáním u cihelny, s kterými u přítomnosti p. starších obecních
contrahováno, totiž dne 26. ledna Šetinovi z Lohenic za 12 sáhů
staročeských po 1 zl 36 kr. 19 zl 12 kr

Blažkovi za 3 sáhy. 4 " 48 kr

Tomáškoví za 4 sáhy. 6 zl 24 kr

Dne 12/2 zase jemu za 2 sáhy. 3 zl 12 kr

Blažkovi za 1 sáh. 1 zl 30 kr.

13/2 Václ. Novákovi po 1 zl 36 kr za 16 sáhů. 25 zl 36 kr

více jemu po 1 zl 30 kr za 23 sáhů. 34 zl 30 kr

sumou 6 l sáhů v obnosu. 95 zl 12 kr

Poněvadž pak po zboření starých zdí se vidělo, že potřeby nebude
tolik pecí cihel pálit, pročez magistratálně dovoleno, aby záduší
sv. Jiří mohlo kapli vystavět a na svůj náklad cihly pálit, jakož
také 1 1/4 pecí vypálilo, pbec pak toliko 3/4 pece, od které Franz
Heroldovi cihláři takto zaplatila:

od vypálení /po srážce 4000 cihel k záduší vzatých/ jen k obci

5000 zdicích, též na klenutí rathouzu 9500 sklekových cihel v

jednom 14500 od každého sta po 9 kr přichází jemu 21 zl 45 kr

ittem od 500 zdicích po 30 kr sumou. 22 zl 15 kr.

sousedům od vození hlíny by přišlo i s vědra piva příměnkou 18.10

na to záduší dává v svém účtu. 4 zl 30 kr.

zaplaceno tehdy z této kasy jim 13 zl 40 kr sumou 131 zl 7 kr

5. Oktober 1783 p. Jakubu Teplému řezbáři, na jeho xp práci do rat-
houzu přimíněno měl 1 vědro piva k dělání erbu, které jemu z vár-
ky obecní skrze p. staršího obecního Snětivého in natura dáno a
odtud témuž p. Snětivému zaplaceno. 2 zl 35 kr.

Erb maloval malíř Jan Oliva z Bohdanče, sice 20/9, zároveň pulíro-
val bání a hvězdy, dáno 3 zl a 12/12 mu doplaceno 7 zl 49 kr

Řezbář Teplý z Pardubic obdržel dne 9/8. 5 zl

22/8 11 " 30 kr

erb není dosud hotov, vyplaceno 6/9. 4 zl

14/9. 8 zl 42

20/9 přimíněné vědro piva /4 zl 19 kr/ 9 zl 5 kr

132/

Prohlížíme-li obecní počty, sznáme že roku 1811 byla znovu uděkána vížka na rathouze pro zvony, když se ^{na} měšťanstvo do společnosti zvoní, ze 4 kmenů.

Roku 1812 v depositní světnici, kde dříve žádná kamna nebyla, se nová kamna na dřevěném postamentu postavila. K tomu topení se díra skrze příční zeď protloukla a vlašské topení skrze vedení klenutí na mazhauze do komína se přidalo a to stálo 54 zl 9 kr.

Roku 1822 má pan radní v rathousu byt. V radnici se bílila velká a malá světnice, při šenkovně udělána nová chlebová pec a ohniště. Též forhaus se bílil.

V roce 1830 opravuje se střecha radnice šindelem.

V radnici byl hostinec, který byl jednotlivcům pronajímán. Nájemci se dosti často střídali. Hospoda v rathouze byla ovšem nejživější, zde scházeli se konšelé a za nimi i ostatní sousedé se táhli. Sem zajížděli cestující na tehdejších kočárech, též i formani s těžkými náklady do velikého dvora na noc se uchylovali.

Lépe však nás obeznámí s rathouzem spisovatel Josef Jaroslav Langer, důchodní městečka, který sestavil v roce 1840 hospodářský inventář obecních domovních stavení, z něhož vyjímáme:

Radnice čp. 1, nychází se na náměstí, jest zděná, při zemi veskrz, na hoře kromě šenkovny, vše klenuto. Kryt jest šindelový. Při vstupu z náměstí: Jedné půlové dveře s 4 mřížemi, zámkem, závorou, v prostředním stavu.

Dole síň; v ní tři staré sešlé štoky.

Podlaha stará z cihel, zcela sešlá. V té síni též 3 okna prázdné se starými okenicemi.

Též tam dveře měkké, staré se zámkem do sklepu.

V témž sklepe 3 kantnýře staré a 3 malé okénka bez skel v rámu.

Podlaha dlážděná. V té samé síni: Přehrádka pro obecní váhu, do polou zděna a od polou s dřevěnou starou mřížkou. Tamž obecní váha s dřevěnými mísama, na železných řetězích.

Jedné staré dveře s háky, panty, řetězem, petlicí a zámkem vysucím.

Tamž prázdné okno s dřevěnou okenicí. Též ve váze do r. 1838:

závaží železné po 50 lib. 5 kusů, po 25, 10, lib. po 1 kuse.

Více ve váze drobné železné závaží po 5, 4, 2, 1, 1/2 libře-

Z té síně dveře do konírny, měkké, staré s petlicí.

Druhé dveře půlové s panty a petlici, z podloubí do též konírny, sešlé. Z této dveře do druhé konírny, měkké, malé, staré.

V přední velké konírně 3 žlaby staré, a jeden nový dubový a jeden žebřík sešlý.

V druhé menší konírně 1 velký a dva malé žlaby. Okénka tam bez rámu a skel, a stání nové, dlážděné.

Z malé konírny dveře na dvorec, měkké, staré s petlici.

Ze dvora vjezd do ulice Pardubské, vrata měkké, půlové, v prostř.

stavu. - Na dvoře přistavené chlívy, zděné, taškami kryté. Tamž: dveře do chlíva s petlici a panty. Stání tam sešlé. Tamž 1 starý žlab a 1 starý žebřík. Okna malá se sklem, dobré.

Vedle druhý chlív s dveřma starýma, s panty a petlici. Dlažba tam žádná. - Plot zděný, mezi domem radním a masnými krámy, dobrý.

Dole ze síně jdou schody do 1 ho poschodí, dřevěné, v prostředním stavu. U schodu nahoře okno do ulice, sklo dobré, rámy sešlé.

Nahoře tam kuchyň s ohništěm a se starýma dveřma; dveře s panty, háky, zámkem a klíčem. Tam odtud malé okénko do šenkovny, staré.

Vedle šenkovny; při ní dveře šalované, staré s klikou a háčkem. Podlaha dílem dlaždičkováná, dílem z měkkých prken, stará.

4 měkké okna, dobré. Strop dřevěný, přes 100 let starý /1738/, trámy popukané. Almárka ve zdi pro sklenice, stará, sešlá se zámečkem a klíčkem. - Pozůstatky z někdejších lavic v ceně dvou starých prken. 1 měkký stůl starý, lavice s lenochama dvě, kamna sešlé s kamnovcem železným, dobrým. Trouba se železnými litými plátama. Pec stará ohlebová zničená.

Z té světnice jdouc tam nade dveřma z r. 1838 palanda dřevěná pro muzikanty.

Ze šenkovny jdouce v levo do dvou klenutých komor neb pokojíčků; dveře do předního měkké, špatné, též s takovým zámkem, bez klíče s klikou. Podlaha cihlová, okno do dvora, sklo dobré, trámy sešlé.

Mezi komorama okno spravené dobré, / 2 /. Druhá komora klenutá s cihlovou podlahou, dveře do ní dobré, se zámkem, klíčem a klikou.

Jedna okenice na předsíň, měkká, stará s panty, hákem a petlici. Odtud jdouce spátkem skrze šenkovnu na předsíň neb malhauz, kteráž jest klenutá, s cihelnou podlahou; tam 2 okna sešlá. Též tam jedna, s měkkými tenkými prkny ošalovaná komůrka, pro spíži p. radního.

dveře se zámkem a s klíčem.

Též tam pro rathouzského 1 stará truhla na oves, s panty, třemi poklopy, s třemi zámky a 1 klíčem

Na půdu 1. prastaré dveře s petlicí; ostatní beze všeho.

Odtud jdouc do obydlí pana radního, záchod dvojatý s prkeným šalováním byvší nyní již třetí rok z cihel vystaven; při něm zámeček s klíčkem.

Kuchyně klenutá s cihelnou podlahou, s ohništěm a kotlinou. Dveře do ní nové /1840/ se zapadacím zámkem a klíčem. V té kuchyni 1 okno, dobré, z ní v pravo čeledník p. radního; s podlahou prkenou. V něm dvě okna dvojitá duplov. dobrá. Tamž tak nazvaný šporofen, s měděným kamnovcem, troubou plechovou, s s železnými pláty; dobré. Dveře půlové, dubové se zámkem, klíčem a klikou. Naproti přes kuchyň 3 pokoje pana radního, klenuté s prkenou podlahou, dobré. Tamž 4 dveře se vším příslušenstvím, dobré. V nich 3 okna, dobrá, duplovaná a dvě železné okenice. Jedny staré a 2 nové kamna s dvířkami plechovými /kamna jsou tažná neb cuková/.

Spátkem jdouc přes síň do radní světnice: Jest klenutá s prkenou podlahou. Dveře do ní šalované, staré, s kováním a zámkem. Tamž 3 okna duplovaná, dobrá. Kamna zánovní / z r. 1839/. Při tom bývalá deposice, klenutá, s oknem, s železnou starou okenicí. Dveře staré plechem pobité s kováním a 2 zámky. Ještě jedny dveře tamž s klikou. Jedna stará kamínka železná, v kterých se netopilo, odprodány jsou. Zde se nachází: váha s měděnými miskama, mosazná libra s drobnými závažími, jedny vážky dukátové a řetěz měřicí. Stolu sešlých v kanceláři 3. Též 1 psací stůl se vším příslušenstvím z r. 1838, a 5 stolic. Svícny mosazné, dva větší a dva menší, a 1 železný. Tři stipce neb lichtpucy. 3 kalamáře, 3 posypátka, 2 nůžky na papír, pečeť městská se železným presem a tvrdým postamentem, nová stampi pečeť, stříbrná velká pečeť, prostřední a prostřední stříbrná. Portraet J. M. císaře Františka. Portraet J. M. císaře Josefa. Krucifix ku přísahání. Obraz velký /krucifix/. Černá tabule. Železná kasa špitální. Železná kasa důchodenská z r. 1838. Jeden pult k psaní, s dvěma šuplaty, zámky atd. Starý buben. V deposici zámek starý od dveří u dvora šatlavy. Almara pro knihy se zavřetím. Znak císařský a městský obraz. Hruby cejnové u oken 2. Kamna zánovní v kanceláři z r. 1839.

Dveře duplované v šenkovně z r.1839. V kvartýru p.radního plechová trouba z r.1839. Do šenkovny do kamen trouba k pečení,plechová z r. 1839.Též v šenkovně zánovní dveře z r.1839. Mříž železná v šenkovně, v klenbě. Hlíněná trouba v šenkovně Ø . Šest duplovaná okna u p.radního obydlí a na kanceláři..

Nová zděná pavlač s 2 záchody v radním domě s dveřma se železím. Tam odtud dolu schody na dvůr dřevěné,dvířka též u schodů dřevěné, mřížkové. - Dveře měkké barvené ku kuchyni se zámkem z r.1840. R.1841 koupena podobizna bronzová JMC Ferdinanda I do malého kanc. Nový stůl v kanceláři velkém pro kancelistu. U kuchyně p.radního nový zámek. V šenkovně lavice od Václ.Borčického koupené 2 dubové s lenochama mřížkovými, Nová tažná kamna do malého kanceláře,bývalé deposice. Uloženo 146 různých knih.

Roku 1859 dne 23.července po 4 hod.strhl se prudký víchř,který shodil na rathouze šindelovou mansardovou střechu,která však hned v roce 1860 jest znovu nově zřízena.Práci tesařskou prováděl mistr Plzák od 9/2 do 13/9 1860 v částce 552 zl 18 1/2 kr. Práce zednická a j.prováděl mistr Frant.Svoboda,pokrývač Matěj Poledník z Pardubic kameník Václav Hnátek z Hořic /pískový kámen na galerii/, Čeněk Krčmář,tříkrát obarvil fermeži galerii, Frant.Jaro práci zámečnickou Jan Walter práci sklenářskou, Alois Ráliš práci kovářskou,Matěj Náhlik práci truhlářskou, od Eduarda Frankla 3 střešní vazební trámy po 12 sáhách 3 střevicích dlouhé 12/12 silné,/z Chrastě/,Metzloví z Heřm.Městce na krov střechy, Markovi Fuchsovi z Lipoltic za dříví na vížku, Janu Solničkovi z Trhové Kamenice za latě na střechu, Frant.Záplatovi za 3 kopy latě, Janu Solničkovi z Trhové Kamenice za 3 1/4 kopy ěatí a 120 prken,Jan Pour za 3 kopy latě, Josef Dostál z Podola za 5 lib.vápna a dále ještě 18 centů a opět 14 centů 72 lib.vápna, a ještě 10 centů vápna po 85 kr.Za 7 měřic pražského staroměstského vápna Janu Dostálovi ze Slonkovic za 11 centů 70 lib.vápna a ještě 870 lib a znovu 1773 lib.vápna,dále 1628 lib.vápna a za 16 centů 68 lib vápna, Václav Bubeník z Pardubic za cihly,tašky a jiné, Bernard Kafka za cihly a j. Theodor Neuman a Josef Budinský za práci klempířskou,Rom.Koutníkoví za fermež, Čen Krčmářovi za opravu městského znaku, Podhajskému za hřebíky,kraml k stavbě střechy a za dvoje kamna do šenkovny p.Peškou obstarané,

Pilařovi vlastně Duškovi od dovozu tesaného dříví z lesa na Pískách Frant.Ševčíkovi za dovoz vazby hotové z písku na náměstí, za dovoz písku zdejšího a z Polabí, dovezení hlíny a kamen, Jos.Pleskotovi za cestu do Slatinan, Fr.Šmorancovi za nákres stavení /10 zl/,poštovné při dopisech,za piliny na přikrytí proti dešti, Fr.Tomáškoví za provazy potřebné při stavbě, Janu Nemanskému za správu provazů, za třtinu k rákosování stropu v šenkovně,konečně vymetání a mytí radnice po skončení opravy.Stavba radnice stála 2375 zl 46 1/2 kr. K této opravě píše kronikář Pamětní knihy Obecné školy toto:

Dne 23.července 1859 velkou vichřicí byla značně poškozena střecha radnice.Poněvadž toho roku nebylo možná kryt nějaký na celý radniční dům dát,musila se tedy zásoba shromáždit a teprve r.1860 se mohlo k práci přikročit...Již od jara pracovali tesaři na dřevě ku ~~střeše~~ hřebtbě připraveném. Dne 25.června 1860 se počala střecha bořit,kdež již za 14 dní před tím zedníci na stěně,která pak dosud na před k vidění a sice co okrasa radnice sloužili,ty ostatní strany byly odstraněné.Velkou přípravu tato střecha požadovala,neb ani na kolik mil nebylo tak silné a dlouhé dříví k dostání,takže na kolik mil se tři dřeva po 30 sáhů délky /již utesané/ museli obstarat,z kterých každé 70 fl rě. stálo.Tato oprava se dále vedla a trvala Tuto správu vedl tč.starostlivý měšťanosta p.Frant.Peška,kupec,pak největší dík po panu měšťanostu náleží tč.městskému radnímu Frant. Náhlikovi čp.čdomu 34,který po celý týž čas celé dny u toho co dozorce trval.Celá oprava radnice stála 4000 fl rě.

Opravu střechy radniční doporučil konservátor Fr.Schmorane ze Slatinan.Dne 29/10 1860 pan purkmistr činí připamatování,že stavba radnice dokončena a že na čase,by se šenkovní místností na 3 leta nájaly.Pronájem získal Jan Andres,s host.místn.s přízemí/.

Dne 13/3 1861 podává zednický mistr Svoboda předběžný rozpočet na úpravu šenkovny v radnici za 212 zl 27 kr.

Dne 10/6 1863 upozorňuje se,že oblouk podloubí radnice druhý k čís.pop.3 neustále se sesazuje a potřebuje podporu,

K provedení došlo 22/7 1865 dle návrhu Fr.Schmoranze,k čemuž potřeba jest 18 "silných a 15 "vysokých řad? Výloha na podezdění pil ře byla 11 zl 85 kr. za vápno.

Dne 19/3 1883 stavitel Desperát podává rozpočet a nákres na vystavění nového divadla v radnici.

V měsíci listopadu 1949 byla provedena ^{úprava} velkého sálu v radnici, bez povolení Památkového úřadu. Dřevěná, dubová podlaha nahrazena dlážděmi a provedením přepážky, upravena místnost do ulice. Dřevěné dubové schody nahrazeny cementovými. Nová úprava provedena proto, aby vstup svatebčanů při uzavírání sňatků úředních byl důstojnější. Úprava radnice, která poškodila starodávňý vzhled, této krásné budovy, byla provedena bez vědomí Památkového úřadu, který zle NV za toto hrubé porušení památné budovy, zle vyčínil. Vnitřní úprava radnice byla skončena začátkem r. 1950 a vyžádala si nákladu za 120.000.- Kčs.

O správě městské v dobách předhusitských.

Městečko Bohdaneč jak již řečeno, řídilo se ve věcech správních a soudních právem magdeburským. Správu vedl rychtář a městská rada. R y c h t á ř v době předhusitské byl první osoba v městě, zástupce vrchnosti a spolu stálá hlava města. Jemu náleželo právě dbáti, aby nikdo se nemstil za křivdy a škody, ale vyhledával spravedlnost u práva. Náleželo mu předsednictví soudu městského i jeho exekutiva. Ve 14. stol. rychta byla panská, a pán pronajímal ji, komu se mu zlíbilo. Rychtář jediný z obyvatel zbaven byl všech platův a úrokův, ani berně královské neplatil. Jaj, roční peníz byl mu vyplácen jsme nezjistili.

M ě s t s k á r a d a byla složena ze 12 přísežných konšelů radních., každý z nich úřadoval jakožto p u r k m i s t r po čtyřech nedělích, načež odevzdal úřad druhému. Purkmistr přijímal obecní peníze, choval u sebe pečeť městskou, svolával radu k sezení a řídil jednání. Za 48 neděl všichni konšelé vystřídali se v hodnosti purkmistrovské; poslední čtyři neděle purkmistroval ten, kdo zasedl na křeslo nejdříve. Ten býval vždy z osob předních, pokládán za prvního z konšelů, a nebyl-li právě purkmistrem, hlasoval hned po purkmistrovi. Slul p r i m a s. Vedl obyčejně hospodářství obecní.

Krom rady městské byly 4 o b e c n í k o n š e l é /dílem ze staré rady, dílem ze sousedův/. Úlohou jich bylo, ježto sousedé neměli kdy všimati si věcí obecních, jdouce po živnostech, aby obcovali seděním radním a přihlíželi potřebám městským.

O b n o v a r a d y i obecních dala se nepravdělně, ale obyčejně koncem ledna. Příslušela pánům, většinou však obnovovali úřad

obnovovalijich jménem hejtmanové.

Když bylo rozhodováti o statku a důchodu, tu byli voláni o b e c n í s t a r š í, jichž bylo 6 voleno ze vsí obce čtyři, a ti vydávali rozhodný hlas na místě vsí obce.

U věcech zvláště důležitých konšelé svolávali celou o b e c p o s p o l u.

Purkmistr měl k ruce p í s a ř e a s e r v u s a, rychtář b i ř i c e. Ke všelikým úkolům a komisím obecním voleni bývali úředníci z obce za předsednictví konšela.

O vnitřním řízení obce, o poměru pána a panských úředníků k městu a pod. v této době není zpráv.

Město pečtilo voskem zeleným.

Pramenem výživy obyvatelstva byl výtěžek z polí a luk, ale i z řemesel a živností. Přední živností bylo sladovnictví a pivovarství. Řezníci prodávali zboží své v krámech masných. Pekaři prodávali zboží v kobkách chlebních na náměstí umístěných. Jest samozřejmé, že měšťanstvo nemohlo se obejít bez tkalců, krejčích, ševců, kovářů a p. K privilegium městským náležely jarmarky i trhy.

O správě městské v dobách pohusitských.

Podstata správy městské v dobách pohusitských asi zůstala touž. Jen rychtář ustoupil z místa prvního a stal se konečně podřízeným úředníkem.

Počet i zřízení rady městské i starších obecních trvalo na dřívější míře. Obnova jich dala se starým řádem, obyčejně okolo Obrácení sv. Pavla /25. ledna/. Při zahájení obnovy, zahájil primas obšírnou řečí - prostranou orací. Potom četly se všeliké řády a statuta veřejného pořádku, aby, jakž týž primas vysvětluje, "každý z obyvatelův věděl se jak předně ku Pánu Bohu svému, k vrchnostem a k bližním náležitě chovati a v obci v dobrém řádu státi, zlodějstva i xka všech nenáležitých věcí se vystříhati, sám předně a potom čeládku k tomu napomínati." Po řeči primasově oznámil někdo z obecních, že počty konšelské i jiné jsou náležitě zavřeny, načež od obce jim xka všem z toho poděkováno a požehnání božího přáno. Tu panští úředníci ohlašovali rozkazy a stížnosti páně. Konšelé pak vyvstavše z míst, položili před ně pečeť městskou, knihy a klíče a žádali za

propuštění z těch závazků a za obnovu rady, "aby na jich místě bedlivější, dostatečnější a hlav vostřejších osoby zvolili."

Úředníci na místě pánově je propustili. I rychtář položil žílu a byl učiněn úřadu prázden. Vybrané osoby, byli povinni přijmouti úřad a neodporovati. Noví konšelové pak přísahali. Obnova zakončila se promluvou hejtmana, jenž napomínal sousedy, aby se měli vážně k nové radě i rychtářovi. Potom zasedli všichni k hodům, uchystaným na náklad obecní.

V bohdanečské radní síni zasedalo dvanáct městských konšelů,, kterým příslušelo spravovat město a soudit občany.

Konšelský úřad byl úřadem velmi významným. Bylo počtu pro toho, kdo na něj byl dosazen, a výběr se nedál ze všech občanů. Rozhodoval tu především původ a mimo to i osobní vlastnosti. A tak se hodně zmenšilo množství, z něhož vycházeli ctihodní konšelé městečka. Za konšely byli vybíráni jen vážení a rozumní měšťané, usedlí v městečku. Za konšela nesměl býti dále vybrán měšťan špatné pověsti, ani lidé mladí a mnohmluvní, kteří neuměli zachovat tajemství, nesměli být ke konšelskému úřadu voleni. Z konšelství byli vyloučeni též někteří řemeslníci, jako majitelé lázní čili lazebníci, hudebníci /pištcí a hudeci/ a barbíři.

Někde se stávalo, že konšelskou radu ovládli jen bohatí řemeslníci jako soukeníci nebo řezníci. Pak se chudíně vedlo nevalně, jak si stýská básník Daniel Adam z Veleslavína:

Když purkmistr víno a pivo dává,
radní pán po vůli maso prodává,
pekař sobě sám, jak chce, pivo váží,
tu se chudíně všecky věci draží.
Co hádáš kterak se vede v té obci?
Jak by vlku poručil stráž ovcí.

Nové konšely kdo jmenoval a jak se volba prováděla, vysvítá z následující zachované zprávy:

"Urozený a statečný rytíři JMCs pane hejtmane a patrone náš. Od Všemohoucího Pána Boha zdraví, výborného, štěstí stálého, darův Ducha svatého, regirování v vysoce vzácných pracech dlouhověkého a in summa, jinšího všeho nejpotěšitelnějšího vinšujeme a přejeme V.M. i celému vzácnému rodu, žádáme upřímně, věrně a rádi. Ořitom se vši naši poslušnosti s tímto psaním ^{předvstupující} ~~předvstupující~~ V.M. v známost uvozujeme, že na laskavé pojminulých dnův, od V.M. poručení zašlé, nepomi-

nulí jsme se tak poslušně zachovati, počty obecní, zádušní, špitální, contribuční za rok pojminulý 1669 dle nejvyšší naší možnosti zhoto-
viti a na papír uvéstí, a plný obci publicirovati dáti, nyní pak V.M.
k revidirování skládáme a nepozůstávajíce tehdy na jinším, nežli
jak instructi JMTi cis. ano i práva městská sebou přinášejí a zvyk-
lost chvalitebného způsobu ukazuje a nás mdlé k tomu vede, že jeden
každý konšel deleji roku na radě seděti nemá, vedle čehož my nedoe-
stateční, kteříž jsme roku pojminulého též povinnost a břímě těžké
od V.M. na se vsložené měvši v ní rozumem mdlým, našim špatně pracu-
jíce však podle těžkých závazků učiněných, spravedlnosti lidské
nám k rukám přicházejících, ředrovati jsme se skutečně přičiňovali
v kteréžto circum slanti k V.M. jakožto k naší laskavé představené
a prozřetelné vrchnosti se ucházíme a poslušně žádáme, že se na nás
hloupé a pracovitě lidí okem nákloným ohlédnouti, místo nás mdlých
jinší k té konšelské povinnosti způsobilejší, moudřejší a vtípnější
osoby sousedy naše zvoliti a k té konšelské povinnosti deputirovat
a nás v prosebné žádosti z dotyčné povinnosti laskavě propustiti
ráčíte, v čemž poroučejíce V.M. v ochranu Boží k resoluti potěšitel-
né se submitujeme.

Datum v měst. Bohdanči 13. Februari 1670.

poslušní

Purkmistr, konšelé, starší obecní měst. Bohdanče

Měst. Bohdaneč.

David Náhlík, Matěj Pelikán, a Jan Smolík, sousedé a radní měst. Boh-
danče, jakožto od úřadu téhož měst. vyslaní volencové, po vykonané
obzvláštní přísaze a na ně s napomenutím vydaných otázek: voliti k
povinnostem nížepsané osoby, na kteréž také JMCs. panství Pardubské-
ho a smrkovského pan hejtman své zdání dává, jakž následuje:

Předešle v povinnostech zustá-
vali v povinnosti konšelské:

David Náhlík, primator

Jan Kopřiva +

Václav Žiželský

Jakub Víšek

Jan Smolík

Jiřík Seyferdt

Pavel Sládkův

Václav Procházka

Matěj Pelikán

Adam Petržílka

Lukáš Pabiček

Václav Svitavský

Nyní od volencův k povinnosti kon-
šelské:

Václav Žiželský

David Náhlík

Jakub Víšek

Jan Smolík

Jiřík Seyferdt

Jan Bohatýho

Václav Procházka

Matěj Pelikán

Adam Petržílka

Lukáš Pabiček

Václav Svitavský

Jan Radouš

Jan Bohatýho	Rychtář:	Pavel Sládků
Václav Kolářů	Starší obecní:	Václav Kolářů
Jan Radouš		Jan Šafář
Jan Karásek		Michal Štěpař
Kryštof Walter		Josef Šalanda
Lukáš Pabiček	Duchodního:	Lukáš Pabiček
Jan Náhlík	Kostelníci:	Jan Náhlík
Jan Skala	sv. Maří Mandaleny:	Jan Skala
Matěj Konvalina		Jan Konvalina
Jan Rovenský		Křištof Saušek
Ondřej Vodička	Kostelníci sv. Jiří:	Ondřej Vodička
Jan Kozel		Jan Křičenský
Jan Pabiček	Nad špitálem:	Jan Pabiček
Jan Smolík	Slanař:	Jan Smolík

Od vys. slavné král. komory České byli potvrzeni.

Pan hejtman, učiněný návrh náležitě přezkoušel, některé osoby, které mu nebyli dosti vhodné, nahradil jinými a odeslal král. komoře České ke schválení.

Slavná vys. král. kom. opětně bedlivě přezkoušela navrhované osoby, případně i změnila a konečně i schválila a odeslala p. hejtmanovi do Pardubic.

Magistrát v Bohdanči byl o věci vrchnouřadem vyrozuměn, aby přišli do Pardubic na zámek pro schválenou král. komorou volbu.

Tato volba nebyla vydána zdarma, o dosti značném vydání nás poučují "Počty obec. důchoďu", tak ku př. v r. 1740 jest uvedeno:

Vydání na renovaci městskou:

Vykonaná dle mil. ratifikace slav. kom. České, skrze urozeného a starého vladyku p. pana Frant. Brandlstejna, JMCs. panství pardubského zřízeného hejtmana dne 9. Februaru 1740 dle starobylého způsobu za vydání se klade a to:

Do taxi vys. slav. komory České.....	3	kop	30 gr
JMTi p. hejtmanu.....	18	"	
Panu sirotčímu.....	8	"	
Panu listovnímu.....	1	"	30 gr
Dvoun písařům sirotčím.....	3	"	
Sloužícím zámeckým do spolku dle starob. způs..	2	"	43 gr
Po vykonané renovati pro JMTi p. hejtmana, p. sirotčího, též jinší pozvané, jak duchovní tak taky světské hosti, jakož i pro celý magistrát dle sečtení: na oběd, a truňk vína i piva.....	28	"	35 gr.

Takže celá výloha na zámku v Pardubicích činila 65 kop 18 gr. Po návratu magistrátu svolával zvonek na radnici nově zvolené konšelé ke schůzi a velký zvon z kostela svolával celé městečko k slavným bohoslužbám. A bylo mnoho zpěvu a vytrubování nejen k chvále Boží, ale i pro poslech přítomných pánů hostů, a veškerého lidu. Všichni konšelé museli složit přísahu, po které se zasedlo k nové společné hostině, jak uvádí "Počet obecní z r. 1744:

Specifikati na vzdělaný autraty při r e n o v a t i městský dne 22. Aprilii Ao 1744 pro uctění JM. pana hejtmana, pana sirotčího JM. pana forstmistra JM., pana faráře, a jinších pánův hostův, i vojanských, jakož i 12 pánův radních, 3 starší obecní, rychtáře, městského sindicusa, důchodního obec., contribučního městského atd. totiž:

za 24 libry hovězího masa po 5 gr.....	2 kopy		
26 " telecího " 5	2 " 10 gr		
8 " vepřového " 5 1/2.....	1 " 6 "		
2 zajíce po..... 17 gr.....	- 34 "		
4 bažanty "..... 36 ".....	2 " 24 "		
8 korotví " 10 "	1 " 20 "		
6 kapounů " 12 "	1 " 12 "		
4 kachny " 10 "	- 40 "		
za rýži, cukr a koření	1 " 8 "		
za confecty na tabuly od cukrových věcí.....	1 " 16 "		
za sůl	- 20 "		
za 2 čtvrcce mouky pšeničné	- 24 "		
za 6 liber másla po 12 gr.....	1 " 12 "		
za vejce	- 12 "		
za chléb a žemle	1 " 18 "		
za zelené věci	- 24 "	3	
za 104 žejdlíků vína po 10 gr.....	17 " 20 "		
za 1 sud 9 pinet piva po 4 1/2 gr.....	9 " 40 "	3	

Sumou..... 44 kop 41 gr

Osoba, která zastávala úřad primatorů /primase/ musela býti též od vrchnosti potvrzena, což prozrazuje nám zachovaný list, jehož obsah přesně uvádíme, svědčící p. Wacslawowi Josefowi de Bohsi:

" + Urozený a statečný vladyko . - Pane nám milostivý. V jaké tak případnosti se dopisovati ráčíte, že jsme mezi sebou bez vědomí VMTi po smrti neb. Jiříka Koška, Davida Náhlíka za primase zvolili a jemu vládu nad hospodářstvím a důchodem obecním commítirovati se osmělili. O tom před Panem Bohem VMTi. se omluvna činíme a vsamé Bohu milé pravdě poslušnou zprávu dáváme; tak jakož z předu psaný Jiřík Košek v času trvající nemoci, nemohouc té povinnosti primaské zastanouti a hospodářství obecní pozorovati, na praveného Náhlíka takovou povinnost jest složil. Když ale opačený Jiřík Košek prostředkem časné smrti z z toho světa vykročil, bezprodlení jakž naše povinnost byla, zprávu VMTi. jsme učinili a pod-

le toho nařízení od VMTi. dosáhli, abychom na místo jeho z prostředků konšelův tři osoby k povinnosti primaské způsobilé VMTi. předestřeli. V tom jsme se tak poslušně zachovali, takové tři osoby jmenovali sice Ant. Siručka, Jana Záleskýho, Davida Náhlíka, z kterýchžto osob jednu dle VMTi. uznání, že za primasa poručiti a ustanoviti ráčíte, poslušně dosavad jsme očekávali. Jestli pak jaké v tom přehlídnutí od nás se stalo, to milostivě mimo sebe pustiti a na další čas nás v své milostivé paměti, jakožto JMCs. poddané lidi zachovati ráčíte, podané a poslušně žádáme a zůstáváme Vaši Milosti povinně poslušní: Jindřich Náhlík, purgmistr, Jan Mann, konšel, František Zajfert konšel, Jan Tonar konšel, Kristian Procházka konšel, Johann Christof Köppel, Matěj Walter konšel, Václav Rovenský konšel. V měst. Bohdaněci dne 2. Aprilis Anno 1726. 133/

Za primatora byl určen Jan Tonar, který složil přísahu na primatorskou funkci v JMCs kanceláři hejtmanské, za přítomnosti dvou konšelů, městského písaře, staršího obecního a kontribučního, jimž bylo vyplaceno za cestu 2 kopy. Při návratu od přísahy nového p. primasa za kus jídla a truňku dáno 3 kopy 1 gr.

V bohdanečské obecní radě mezi konšelé zasedl, vládnuoucí vřehností dasazený, víceprimator František Seyfert, o jehož slávě a úpadku nám prozrazují obšírně archivní zápisy, z nichž stručně vyjímáme:

Přes všechny smlouvy a pragmatickou sankci strhly se proti královně Marii Terezii, hned po jejím nastoupení velké bouře, kterými měla býti zbavena svého panství a mocnářství rakouské rozptýleno býti od nepřátelských sousedů.

Nastaly slezské války a nepřátelská vojska několikrát se přehnala přes pardubská vesnice i města, zanechávajíc všude spoušť a hrůzu války. Zahna-li Prusáky vojsko rakouské, muselo poddané obyvatelstvo tytéž těžké služby znovu prokazovat jemu... a obráceně.

V těchto těžkých dobách byla práva poddaných bezohledně šlapána tvrdou botou přátelské i nepřátelské soldatesky

V těchto těžkých a vzrušených dobách pokusili se mnozí - tak říkájíc - chytiti štěstí za ocas a odvážným činem na sebe upozorniti a zajistiti si tak lepší budoucnost, který "jasný dům rakouský" štědře odměňoval. O jednom takovém případě se zmíníme.

Koncem roku 1741 vpadlo pruské vojsko na Hradecko a Pardubsko, pod velením prince Leopolda Anhalt-Desavského, kde se utábořilo a neslýchaným způsobem vydíralo obyvatelstvo. Zvláštní pozornosti Prusáků těšil se hovězí dobytek, který bez milosti pro své potřeby bralí a ve velkých houfech jej honilž za svojí armádou. Nejednou podařilo se rakouským dobytek takový Prusákům pomocí místního obyvatelstva odebrati, které však nemělo právo na navrácení vlastního a vlastní silou zachráněného dobytka, nýbrž museli jej popustiti císařskému domu - vojsku. Naproti tomu ti jednotliví poddaní, kteří stáli v čele podobnému smělému činu, mohli se pro svou osobu nadíti dobré odměny, když ne hned, tedy později, až běhy válečné ustoupily běhům přírodním.

A zde začíná historie našeho hrdiny.

Jmenoval se František Sayfert, a víme o něm, že po skončení první války slezské byl r. 1743 primátorem v Sezemicích, kde měl tam grunt varní mezi mosty stojící, z jedné strany mezi Štěrbouským a z druhé strany mezi Muzikovským gruntem, který dne 4. dubna 1746 prodal za 1028 kop Janovi Vodičkovi. Byl ženat, stár asi 30 let, měl 3 děti, měl bratra Jana knězem a Michala konšelem v Bohdanči, v Bohdanči vlastnil dva domy.

Když koncem roku 1741 vtrhla na Pardubicko vojska pruského krále a zle zde rabovala vesnice i města, projevil František Sayfert neo-byčejnou odhodlanost a statečnost. Nevíme o tom - bohužel - nic bližšího, jak a kde se to stalo, pouze resultát jeho statečnosti a odhodlanosti jest znám ze zprávy, kterou dne 30. dubna 1744 podala o tom česká komora v Praze dvorské komoře do Vídně. Z té zprávy se dovídáme, že v uplynulých válkách na Pardubsku "jmenovaný Seyfert" se svoji obzvláštní věrností vzal nepříteli plných 330 volů a přihnal je ke královské armádě, čímž nepříteli zranil sice na nejcitlivějším místě, leč svému majetku způsobil tím nenahraditelné škody. Jakým způsobem

František Seyfert dotčených 330 volů Prusákům odebral a v čem záležela škoda, kterou proto na svém majetku utrpěl, nevíme. Hned na to - v r. 1743 - shledáváme se s ním jako s primátorem v Sezemicích, kterýžto úřad, pravděpodobně již r. 1740 zastával /Viz Elenchus G. 426-VIII-1-2-12, archiv MěNV Pardubice/.

Jakmile byl mír mezi Marií Terezií a Friedrichem uzavřen /dne 28. července 1742/, počal se František Seyfert ucházeti o odměnu za svůj smělý válečný čin. Prostřednictvím hospodářského úřadu českých komorních panství, obrátil se na českou komoru v Praze s uctivou suplikou, aby dostala se mu za něj královské milosti. V té době totiž - na rozhraní let 1743/1744 - přesídlil trvale ze Sezemic do Bohdanče, svého rodiště, kde chtěl zastávati též úřad, jaký držel doposud v Sezemicích. Tato suplika Františka Seyferta do české komory v Praze vůbec nedošla. Dne 30. dubna 1744 česká komora oznámila dvorské komoře ve Vídni, že se tak stalo "cestou" - my však můžeme se důvodně domýšleti, že ztratila se se sůlše u hejtmana pardubického z panství Johanna Franze Brandlsteina, který Seyfertovi příliš nepřál a jeho supliku české komoře asi vůbec nezaslal.

Když Seyfert nedostával odpovědi, odeslal druhou supliku a to přímo do rukou mladé královny ve Vídni, ve které vypsál celou historii a 330 pruskými voly a svoji věrnost "jasnému domu rakouskému", žádal královskou milost. Dvorská komora ve Vídni, která ve jménu mladé královny suplikaci tu přijala, postoupila ji k prozkoumání a vyjádření české komoře v Praze, při čemž ji vyzvala, aby ke svému dobrozdání přiložila též žádost, kterou ji Seyfert podal prostřednictvím hospodářského úřadu pardubického panství, a aby podala návrh, jak nejlépe Františka Seyferta za jeho věrnost a podnikavost v poslední vojně odměniti.

Česká komora byla nucena nyní celou záležitost vyšetřiti, jakým způsobem se tak stalo nevíme. Výsledek svého šetření shrnula v obsáhlou zprávu, kterou dne 30. dubna 1744 poslala dvorské komoře do Vídně, ve které doporučila, aby na něm spočinula královská milost. Podle vlastního přání Seyfertova doporučila potom česká komora pro něj tuto odměnu: předně nechť dostane od královny milostivého penízu /německy "Gnadenpfenig", což mělo též význam a cenu, jako někdejší medaile, záslužné kříže atd./ a suplikant František Seyfert jest jmenován

zatímním viceprimátorem v Bohdanči, kde má zároveň majetek, a kde zamýšlí budoucně trvale se zdržovat". Až zemře dosavadní bohdonečský primátor, staříčský již Michael Walter, nechť jest Seyfert jmenován jeho nástupcem.

Při tom vyslovila česká komora přání, aby v budoucnosti Seifertovo potomstvo mělo přednostní právo na primátorské místo v Bohdanči. Stalo se tak jistě na výslovné přání Saiferta, neboť - jak uvidíme - na tom si nejvíce zakládal a to se stalo také jednou z hlavních příčin jeho pozdějšího pádu.

V té době však, kdy česká komora zasílala dvorské komoře ve Vídni toto svoje rozhodnutí, bylo vlastně o celé záležitosti Seyfertově již rozhodnuto. Ten podal totiž - jak jsme již uvedli - jednu suppliku přímo též mladé královně a počátkem r. 1744 odešel sám do Vídně, aby tam osobně o odměnu za svoje válečné zásluhy se ucházel. Měl sebou zajisté všechny příslušné doklady o své věrnosti a statečnosti, neboť dvorská komora, resp. královna rozhodla na jejich základě ihned o Seyfertově odměně, nečekajíc na dobrozdání české komory v Praze. Zdá se, že náš hrdina stal se na krátkou dobu atrakcí vídeňského dvora. U dvora bylo rozhodnuto Seyfertovu věrnost příkladně odměnit, aby i ostatní poddaní byli tím pobádáni k jeho následování. Tak se stalo....

Celá záležitost našeho hrdiny byla svěřena baronu Josefovi de Tous-saint, skutečnému tajnému císařskému finančnímu radovi a vrchnímu zřízenému nad císařskými statky, který ji také urychleně vyřídil. Tento mocný pán s naším hrdinou ve Vídni několikrát jednal a velmi milostivě dával mu znáti svoji náklonnost. Jednání tomu byl přítomen generální ředitel českých komorních panství Johann von Rausenbach, který po ukončených bězích válečných nově ve Vídni přebíral hospodářskou a administrativní správu českých komorních panství. Jej poznal zde náš hrdina, tuším po prvé a pro své budoucí neštěstí učinil si o jeho moci nevalný obraz, neboť pan z Rausenbachu, který v Čechách vůči komorním poddaným jako generální ředitel byl pámem nemírně velikým a nafouklým, ve Vídni vůči baronu Toussaintovi, svému představenému, byl služebníkem uctivým a velmi poníženým. To neušlo pozornosti našeho hrdiny, který ve své prostoduchosti viděl v tom důkaz Rausenbachovy malomoci a ke své veliké budoucí škodě dlouho si to pamatoval.

Milostný peníz byl předán Seyfertovi slavnostním způsobem, za přítomnosti vznešených kavalírů dvora a sama královna Marie Terezie mu jej vlastnoručně odevzdala. Této slavnosti byl též přítomen generální ředitel českých komorních panství pán z Rausenbachu, který dosadil při konšelské ranovací dne 22. dubna 1744 Františka Seyferta za viceprimátora do Bohdanče přes veškerý odpor, který proti tomu vznesly nejenom obec a magistrát bohdonečský, ale i sám vrchnostenský úřad v Pardubicích. Jako hlavní důvod svého odporu uváděly souhlasně že František Seyfert jest člověk vzpurný a nepokojný, který pro svůj život příliš nepořádný a nepravdivý se nehodí za primátorského úřadu. Jejich odpor u p. z Rausenbachu nic nezmohl. Náš hrdina byl 22. dubna 1744 jmenován v Bohdanči viceprimátorem. Nedlouho na to do savadní primátor Michael Walter zemřel o čemž byl vrchnostenský úřad vyrozuměn následující zprávou:

"Urozený a statečný vладыko, pane nám milostivě příznivý. Vaši Milosti ve vši poddané poslušnosti zprávu činím, činiti nepomijíme, kterak tak prozřetelnost Božská dne včerejšího to jest dne 30. decembris mezi třetí a čtvrtou hpđinou společne z prostředků živýc

Matěje Waltera primatora na věčnost povolati ráci, jehožto duše aby věčného pokoje účastna byla, společně vynášujem.
 Poněvadž pak ten již vajcírující úřad jinší osobou opodstatněnu býti zapotřeby známe, pročez jakožto námnejmilostivěji představené instanci za tou příčinou k další milostivé dispositi ve vší ponížnosti zanecháváme a sebe do stálé milostivé paměti odevdávající zůstáváme VMTi povinně poslušní: Jiří Snětivý purkmistr, Frant. Seyfert viceprimator, Jindř. Náhlík, Kristian Procházka, Pavel Náhlík, Václav Borčický. Bohdaneč 31. Decembris 1745. "

František Seyfert za zemřelého primatora nastoupil na jeho místo ve svých asi 35 letech, které získávali jiní ve vysokém stáří po zralých zkušenostech života, což bohďanečtí měšťané mu nepřáli a byli proti němu zaujati. Svým přílišným sebezvědomím, cyránovským vychloubáním a nepřilíš pořádným životem přeměnil tuto počáteční zaujatost svých sousedů v krátké době ve zjevné nepřátelství a nenávisť. Leč pan z Rasenbachu držel Seyfertovi palec a držel by mu její nadále, kdyby náš hrdina ve své lehkomyšlnosti nedotkl se posměšné řeči i jeho. Jak se to stalo? O tom nám povědí výpisy z "Protokolu HEJTMANŮV úředního z r. 1744, list 12 v dtto 10. Januar 1746/

Na JMTi pana hejtmana pardubského. VMTi nám představená vrchnosti, tímto poslušně tajiti nechceme, kterak tak včerejšího dne mezi našim jednáním v místě radním, strany pronájmův zdejších obecních sídel, chtěce mermo Frant. Seyfert přes naši vůli a dobré zdání, jistého Hirše, prve bývalého v hospodářských oficírských službách, na rathouského ustanoviti, kdy ale větší počet nás proti tomu, že on člověk svého bodný, nám nepovědomý, že by třebaš tu snadno zabřednouti mohl, jsme stáli a poněvadž zdejší poddaní a synové o ten rathousní nájem usilují, za slušné jsme jednoho z nich přichráněného míti chtěli, což také se jest stalo. On však, zmíněný Seyfert po mnohých v těch příčinách nám viněných mrzutostech, tuto což od sebe jest, že proč bychom my, svobodnému člověku toho rathousu najmouti odporovali, neboť ja i s mýma dětma již dokonale svobody jsme, ano i tyto řeči z jeho úst všechno hrdě a nadutě nám pak mrzutě předstírá, že proč jemu patříci predicat snad chtěl říci titul od nás nedává, o primaství soliditíruje, a že svobodný jest, mnohdykráte to primaství hanebně ztupil a zlehčil, že ani pro stud. to na papír tuto nestavíme, což by toho předce další potřeba ukazovala a proč skrze to jeho hrdě a naduté jednání a svévolně nám činiti chtějící protismyslnosti, nabízí nás k VMTi ve vší poniženosti, by nás VMTi pod svou dobrotivou ochranu laskavě zachované míti ~~EXPONOVANÝM~~ Následují podpisy purkmistra a konšelů.

Na listu 36 téhož protokolu čteme:

Gravamina a obtížnosti proti Františkovi Sayfertovi od dne 22. aprí 1744 zvolenému viceprimasu v JMCís. městečku Bohdanči tak jak v pravdě přiznané a založené jsou.

Na JMTi císa. pana direktora /titul/ žádáme:

Pro 1. mo: Vysvědčili Jan Záleský, Michal Walter, Jiří Horák, kterak on Frant. Sayfert po vykonané renovati dne 22. April XXXX 1744 sebe prohlašoval, že toliko on Sayfert jest našim dědičným pánem.

2/. Věčným primasem že jest, dokud jeho rod a koleno Sayfertovsky nezahyne, častěji se od něho slyšecko.

3/. V místě radním dne 30. April 1744, kterak on od JMTi král. pana hejtmana, k tomu úřadu viceprimaskému volený není, a že od něho ne dependiruje, tím méně že mu co poroučeti má.

4/. U Václava Kučery, jakožto purkmistra dne 11. August 1745 s nebožt. p. primasem majíce nějakou hádku /osobující onen Zayfert sobě všech-
nu moc celého primaství/, on jakožto starý člověk jej napomínal:
"můj milej, dočkejte aspoň ty renovati, a potom budete-li jak náleží
primasem, tehdy poroučejte teprv", on však jemu na to odpověď dal:
"že by S.V. Incliti Domini Judicis renovati sesral", což častokráte
v místě radním onen již neb. primas opakoval, a ty jenž při tom byli
k budoucímu času vysvědčení napomínal.

5/. V domě nebožtíka pana primasa dne 7. decembris 1745 zase z vlast-
ních úst jeho Frant. Sayferta vyšlo, že by zdejší primaství S.V. ~~sesral~~
sesral, že on na tu službu /kterou nyní pan Capeta Tranchsteyr vý-
běrčí má/ očekává, to on pan primas za živobytí svého vyznal a Jind-
řich Náhlík, konšel nejstarší to posavade vysvědčuje.

6/. Pobožnostem a slova Božího poslouchání málo oddaný, častokráte
rozprávěl k Václavovi Kučerovi, kterak na zdejšího pana faráře ká-
zání nerad poslouchá, poněvadž on slova boží dříve vylývá, naproti
tomu 7/. silnému truňku seděti způsobný jest a z toho si ještě po-
shloubami "pak jsme až do 4 hod z rána pili".

8/. Mezi dobře srovnalejma manželi, má ten obyčej, jak může různice
a sváry stropovati, což se při mnohých častokráte zde stalo.

9/. V častější jeho furii, když mu podle jeho konta se nevede, přísež-
ní lidé uchá, i štverakuje a všelikterak na cti utrhá.

10/. A°. 1745 dne 16. May v Bohdanči u Františka Siručka, mezi jinšíma
řečma on Frant. Zayfert /maje zmínku strany svého Gnadenpfenigu, že
tehdež mnoho tisíc knížat a hrabat tu stálo; když jej dosahoval a
taky kterak tehdež Rausenbach tak sprostě řece v té příčině při
nejmilost. královně aneb ve Vídni jako chlapec sloužití musel, mlu-
viti se opovážil, kdežto nedaleko tu stojící Václav Kučera spolurad-
ní a Jiří Horák, jsouce okna otevřena, zřetelně ty slova doslychali
a ~~Františka Siručka~~ Františka Siručka, jakožto hospodáře, pro paměť těchto
slov vyvolali a budoucímu toho vysvětlení napomínali, což nejenom
on, ale i taky v jednom smyslu tu in pleno magistratu pod svědomím
vyznali, jak Václav Kučera tak Jiří Horák.

11/. Dne 20. May a. c. davše JM kral. pan hejtman při držení komise
jistě notaba k observírování magistrátu do rádního protokolu ve-
psati u přítomnosti stojícího magistrátu diktíroval. Na druhý den
on Zayfert, že dokonce s tím spokojený není, aby se mu do úřadu
hejtmanského co do prothocolu psáti mělo, veřejně mluvil, až skrze
to zajistě panu hejtmanu procehs na krk hodí, městskému písaři ale
to velmi za zlé vykládal, proč on se proti tomu neoponíroval.

12/. V pravdě seznámo, kterak až posavade z magazinu Mejtského, z kte-
rého on sám přes aneb aspoň 10 str. ovsa vzal, ani on za něj neplatí,
ani jiné k pořádnosti nenapomínal, jižto s tím ovšem veliké útraty
způsobené jsou.

13/. Dal sobě /ač sice při magástrátu se ohlašoval, aby mu proto pla-
tu na nápravu gruntu Andresovského několik kmenů borových necháno
bylo/ 10 vybraných kmenů poraziti, dva však kmeny, dle zprávy měst-
ského polesného, l. pojezdým Tranksteyer a druhou kantorovi dáti
měl, ostatní že užil a takové ani k registrám jako by se platiti
povinen nebyl, se ani nezmiňuje.

14/. Za grunt Andresovský, který za dluhy /se slovem i slibem od ně-
ho k hotovému vyplacení/ koupený byl, již druhým rokem bezevšeho
interese stojících, i za obilí 150 Fl do obecního důchodu a kontri-

bučních 57 Fl a jiných více dluhův posavađe neplatí, ano taky dle kontraktu ostatní sliby neplní, obzvláště pak strany té v témž gruntu státi mající školy se stavením, jakožto viceprimas odkládal a téhož gruntu reparace zanedbává.

15/. Janovi Horákovi /což také v pravdě vynalezeno/ oddal kus obecního místa při chalupě, ze své vůle, která sice již onen Horák sobě ohradil, a co za něj z čí vůle? se neví. Poněvadž ani žádný pan purkmistr ani že se to in pleno stalo o tom vědomosti nemá a zápis na to učiněný není.

16/. K podivení ovšem taky býti musí, oné veliké útraty, při kontonirunku jarním slav. regmtu Franz Lothrinského do domu onoho Frant. Zayferta vzatých mas a victualii k jeho vlastní dispozici a následovně osobování sobě peněžitého důchodu k vydání. Poněvadž bez dostatečných důkazů a specifikace přednešené byly k vejtavě slavné revisi se zanechávají.

17/. Dne 3. May a.c. jest v pravdě, když se počty obecní v rathouze publicirovaly, následovně sousedstvo vejduce do místa radního vejtavek učinili na jisté útraty, které za příčinou gruntu Andresovské ho se vzdělály, jenž mu Zayfertovi k placení přijíti měly, on ale na to odpověděl: "Co pak na tom dost nejní, že on to tak dalece způsobil, aby již více pan hejtman do takových věcí se nemíchal, že ~~by~~ co jedenkrát magistrát zavře, na tom vždy že zůstati má, a více že pan hejtman v takových příčinách nic poroučeti nebude", sousedstvo tudý svýma oulišnýma řečmi uspokojil.

18/. Častěji onen Zayfert při shromáždění obce neslušně spusedstvo tejlal, jakož vskutku za úřadu purkmistrovského Rudolfa Stacha, dne 25. August a.c. se stalo. Byvše někteří sousedé skrze misivy JMCís. pana hejtmána na kancelář ku přísaze a následovně k převzití tam odsud a revidirování obecních a jiných počtův denominirování, on ale z nějaké jemu sice přirozené nepovážlivosti, tyto slova v plné obci tu mluvití se opovážil: "Snad jste páni sousedé slyšeli zde počty čísti a nepochybně jste tomu rozuměli, proč pak jste žádnéj tehdaž nic neřekl? až ninčkom skrze nějakého mamlasa, huns-huta, taškáře, lumpa, bylo by za nejlepší, aby byl vymrskanej z města ke všem čertům, skrze biřice karabáčem, tak, jak pan direktor /zpupně mluvíc/ řekl, že snázej a lepší, aby 4 neb 6 vymrskaných z města bylo, nežli aby se obec bouřila."

19/. František Zayfert u velikém přátelství tu in gromio Sonatus velmi smíšený jest, tak že ovšem častěji dobrého řádu a spravedlnosti administrovati se nedalo.

20/. Vypravil se s Jiřikem Snětivým do měst pražských, za příčinou koupě dvou reerut; takové tam koupivše, následovně po dlouhém čase svého navrácení, na takové pořádnost udělal. Totiž že ti dva muži a jich spoluútrata 191 zl 27 kr peněz koštovala. Mimo toho ku kase kontribuční zámku pardubského, na každého muže po 74 zl se odvésti muselo. Když ale potom Jiří Snětivý, jakožto jeho býti mající kontrolor dotazován byl, s jakým způsobem takové útraty vzdělány jsou?, dává odpověď: "Že nikdy nevěděl, jak mnoho peněz na ty reeruty platil poněvadž jim, když peníze sázeti měl, vždy odstraniti volal, neb někam jinam poslal."

21/. Z obecních mlejnuv sám se k panquetům zve, a koho jen sobě zamilovaného sebou míti chce pojme, mlynářům proti předešlému způsobu, zbytečné útraty působí, ježto by tudý lepej bylo, aby to důchod obec-

ní z nájmu participirovati mohl. Jakož i taky mlynář přední jest onoho Zayferta přítel skrze Jana Šintáka tudy pro zlé obecní vše liký ohled mají, přijímá se v tom mlejné obecní clo, jeho mlynáře bez přísahy posavade zanechávají, a jakožto přátelé, k přídavku a zlepšení nájmu častěji disendirují.

22/. Loňský jarmark o božím Vstoupení, který bývá ten nejlepší, do příjmu důchodu obecního, ten rokem ale ani krejcaru do příjmu postaveno býti se nevidí, nobrž všechno tam u Zayferta, jakožto viceprimasa v pokrmích a nápoji protráveno býti muselo, a k takovým častějším bezpotřebným útratám velmi nakloněný jest.

23/. Úřad konšelský na jeho podvodě oulisnou řeč a přednášení k tomu consentiroval, aby on František Zayfert z jisté bonifikati maršáv vojenských 15 zl participiroval, on ale mimo toho ještě dle pohsesní a sousedství na dva domy mnohem více peněz době odepsati dal.

24/. Matěj Panuška, soused v témže městečku vyznal svědomitě, že v kni čas upomínání magacinu skrze servusa jemu od viceprimasa zkázáno bylo, aby jeho na rejstříku obilním vymazal, že by to byl již odvedl, následovně ale týž Panuška toho v pravdě býti nevynalezl.

25/. Když od Kašpara Pardubského jistých 600 Fl vypůjčiti se muselo, on Zayfert držice úřad purkmistrovský, na ruku se mu dávalo, že dříve v té záležitosti consenc k JMTi cís. p. hejtmana býti musí, on ale to velmi depputiroval a že by toho potřeba nikoliv nebylo, nobrž předce jenom bez tohoto ty peníze se zadlužily.

26/. Dne 26/11 a. c. po odstoupení sousedstva z obce, zůstal on Zayfert v rathouze s některýma spoluradníma a kontrahirovali s vydáním na rekrutu odvésti chtějícím a majícím mužům handt-geld, při čemž těm verbujiícím nějaký truňk se poskytl, k tomu se přitrefil pan hejtman od Landt milice Caroly, následovně u přítomnosti jeho, Josefa Köppla rychtáře a Františka Siručka, mezi jinšíma rozličnýma okolostojícíma, vyřkl on Zayfert, strany svého Gnaden-Pfenigu tyto slova: "Mluvíti se opovážil: "kdyby mně královna nic víc nedala /udeřice se v prsa a ten Gnaden-Pfenig skrze to vyrozuměvše/ a já lepeji váženej býti neměl, tak bych ji ho pod nohy hodil."

27/. Attestati jeho chování při konšelstvu skutečně zadal a taky takovou skrze jistého Sobotku, sezemického bývalého městského písaře, sobě ji stiligiroval a napsat nechal, která však jemu pečeti městskou ve ratifikovati odepřena byla, jakož i Chartakianky účastnej k jistému solicitirování do Vídně míti chtěl, které podobně jemu dáti až posavade se prodlelo, bez naděje takových obdržeti.

28/. Strany mlynářův František Příbramský tu v místě radním vyznal, kterak jemu Františkovi Zayfertovi viceprimasu, za jeho /pro nikdy tak vysoko nebývalou/ discreti jeho neb. syn 6 Fl a 6 dukátů in specie tento rok dáti musel a skutečně dal. František Šinták mlynář přední, stoje podobně tu v místě radním 6 dukátů a 6 Fl stříbrných peněz za discreti jemu Zayfertovi skutečně dal. Jiří Klimeš, praví tolik, že co on již něco málo přes tím viceprimasem jest, se z mlejna Černského 28 Fl peněz discreti zaplatiti musel. Mezi kterýmžto 28 Fl nemivše on pohromadě 14 Fl z kontribuce vzal a teprve co zase Klimeš tam dosaditi musel a takovou discreti, že by JMTi pana z Rausenbachu vyhozenou měl.

Kterýžto obtížnosti a gravemina punctatum sepsané, my purkmistr a konšelé JMTi cís. městečka Bohdanče v pravdě založené, od svědkův

pod svědectvím přiznané a bedlivě examinované býti jsme vydali. Na potvrzení toho dali jsme vědomě pečef městskou přitisknouti a pro lepší toho víru vlastními rukami podepsali. Jenž stalo se v Bohdanči dne 3. May 1747.

Pavel Néhlík purkmistr, Jindřich Náhlík, Kristian Procházka, Václav Kučera, Rudolf Stach, Jiří Snětivý, Václav Boržický, František Sírůček, Josef Köppl. /Spis končí na listu 40/. a pokračuje: Titl. na JMti pana Directora z Rausenbachu, JMcis. raddu, de dato 3. May 1747. = Memorial od celého magistratu a společného sousedstva k VMti v té nejhlubší pokoře a poddané poníženosti své volání bere-me, jakým tak způsobem /3 slova škrtnuta/, když my proti Františka Zayferta viceprimasa jeho mnoho neslušné řeči-a účinky, činíme pro-ti němu myslnosti obci pak všelikeré způsobené obtížnosti-tak taky celá obec naše při VMti do té největší neliby, neméně proti JM král. úřadu hejtmanskému do ošklivosti pozustaveni jsme. Nad to i taky s kormoucenou myslí a bolesti vyrozumívati musíme, kterak pro takové tvrdošinským spušností městečko naše s umenšením našich privilegií a sbobod, až dále třebas robotou sebe aučastné učiniti, ovšem když ta punkta na onoho Zayferta v pravdě sice již vynalezená, zdravě pova-žujem k žádnému obdivení by nebylo. Však nicméně naproti tomu VMti ve vši poníženosti a naši obce celé neviní podestřítí se opovažu-jem, kterak sice dosti dobře známo nám byly, hned od mladosti a náska neslušné způsoby ho dost onoho Zayferta, které ačkoliv hned po smrti neb. primasa Waltra, dřív nežli viceprimasky úřad od VMti dekretýro-vaný měl, tu kde patřilo přednesli, na to nic efectirovati nemohli, noprž domejšlice se, poněvadž ani hejtmanský úřad v tom svůj prostře-dek nečiní, že my jeho, jako božský trest míti musíme a ovšem zajist-tak jest, neb on nás chtěl jak v raddě, tak obci podle své libosti a vůle disponirovat, žádného jiného ucha uposlechnouti ani sobě pora-diti dáti nechtěl, pročez tehdy abychom při VMti, jakožto nám nejmi-lostivěje představené vrchní instanci, v ty až posavade trvající mohoucí nelibky a ošklivosti vyvázli, následovně zase milosti ucha a laskavého zření sebe účastníti učinili, k VMti slzavýma očima po-níženě se přivínujeme, pro Boha žádáme, by to proti nám a obci naši snad až posavade mající rozhorlení v nejdobrotivější přívětivosti laskavě obrátiti, nás při našich právrích, svobodách, tak jak od Mti císa. králův nejmilostivější obdarování jsme, jakožto pan milostivý hájiti, ochraňovati a milost zachovati oblíbiti ráčili. Připovídá-jíce věrně jakožto dědiční poddaní naši povinou poslušnost a po-nížený respect pro JMti a JMcis úřad hejtmanský míti a takový ve všech slušných potrestilostech pevně zachovati, když se toho vždy věrní jsme byli a zůstáváme VMti poddaně poslušní: Purkmistr, konšelé, též starší obecní, spolu taky všichni sousedé z VMti městečka Bohdanče.

Pan z Rausenbachu byl pobouřen a smrtelně uražen. Nařídil ihned nejprísnejší vyšetřování všech stížností, které na Františka Seyfer-ta byly kdy podány, které zůstávaly ležet nevyřízeny a nevyšetřeny. Teprve nyní, když spravedlnost dostala šporny uražené ješitnosti velkého pána, dala se na pochod a počala pracovati.

Panu z Rausenbachu přišel vhod Seyfertův výrok proti samé králov-ně, kterým si mohl se Seyfertem vyrovnati svoje staré účty. Vyšetřo-vání šlo rychle ku předu, které řídil purkrabí pardubského zámku Ignatius Oppelt a sirotčí písař Václav Bečvářovský.

Dne 31.května 1747 učinila o celé věci podání dvorské komoře do Vídně, do rukou barona de Toussainta, který kdysi tak horlivě Seyfer ta se ujal a nyní na základě obvinění byl nucen z jeho úřadu primátorského zcela sesaditi a za své buřičské řeči o královně a jejím milostivém penízu měl by ba býti citelněji potrestán a opatřen nejméně 6nedělním městským vězením. Po svém sesazení z úřadu primátorského žil František Seyfert v Bohdanči spokojeným životem. Primátorem stal se František Siruček. 134/

Pronikací změny provedl císař Jáchym II. ve správě městské. Dvorským dekretem z 15.dubna r.1784 byl zrušen úřad primátora. Současně přestala změna purkmistra každého měsíce. Nařízením z r. 1788 byla omezena samospráva konšelského sboru a ustanoveno zříditi městský "magistrát". Volba purkmistra i všech magistrátních radů konala se dvanácti voliteli, sousedstvem zmocněným, z řady přihlášených kandidátů, pod dozorem panského úředníka a podléhala zeměpanskému schválení. Volba se děla kuličkami - černými a bílými. Tato nová organizace byrokratická byla v Bohdanči zřízena 4.října 1792.

V nové organizaci měl sice prvé místo purkmistr, ale hlavní slovo měl "zkoušený rada", právník. Měl v rukou soudnictví a k ruce několik úředníků administrativních, k magistrátu dozíral mimo vrchnostenský úřad též úřad krajský i soud apelační.

S hlasem poradním HSE seděli vedle zkoušeného rady z občanstva volení "representanti" z nichž dva měli titul magistrátních radů, kteří byli jakousi náhradou za zrušený úřad "obecních starších". Také tyto vybral sbor dvanácti volitelů svrchu připomenutých. Úředníky městské vyvolil si nový magistrát.

Dne 1.června 1845 se oslavovala v Bohdanči politická pravomoc, oznámená vrchnoředitelským úřadem č.4580 z 9.května 1845. 135/

Doba rychle spěje k pokroku. V rakousku dosedají na trůn osvícení panovníci, jež doba vzrůstajícího pokroku a uvědomění národů, hlavně pak drobného lidu nutí, aby urychleně prováděli reformy jak hospodářské tak i politické. Již Marie Terezie a Josef II. snaží se mnohými reformami ulehčiti ujařmenému lidu zvláste vrchností a bohatého kleru. Bohužel, že mnohé je znovu zvráceno po smrti Josefa II. Dalším krokem ku předu je nastolení císaře Ferdinanda V. a konečně Františka Josefa I., který vlivem událostí v roce 1848 vydává dekret jímž se zcela a bezodkladně zrušuje robota, vydává konstituční zákon. Přesto se národy Rakouska bouří, neb vidí v blízkosti revo-

luci francouzskou, utvoření republiky a proto povstává dne 12. června 1848 v Praze povstání. Bouří se národové i ostatní národnosti. Je povstání ve Vídni, v Budapešti, bouří se Slováci, Chorvaté, Poláci v Haliči. Císař slibuje politickou svobodu, vydává prozatímní zákon o zřízení sněmu zemského, o zřízení říšského sněmu, vydává dekret jímž se dává české řeči stejné právo před úřady a soudy jako řeči německé. Povstání vyvolané dne 12. června 1848 studentským spolkem "Slavie" a proletářským spolkem "Svornost" je však v několika dnech potřeeno a původci pronásledováni a ztytýkáni. I v Bohdanči postihl tento osud mladého vysokoškola Jana Podhajského, který byl však včas velitelem místní husarské posádky varován, uprchl k mažčíným rodičům - Sedláčkovým do České Skalice, kde se skrýval do doby do doby než pronásledování utichlo, aby se vrátil ku své práci. ¹⁴⁹

V Bohdanči je tou dobou zvolen obnovený konšelský úřad nazvaný úřadové obecní. Toto provisorium trvá do 4. března 1849, kdy vydán byl zákon o ústavě říšské, v němž v odstavci IV. stanoveno, že obec bude se spravovati svými volenými zástupci, jichž dle velikosti obce bylo pro Bohdaneč stanoveno dvanáct. Volby se prováděly ve třech sborech. Voliči rozdělení podle placení daní do těchto sborů.

V I. sboru volili ti, kteří platili nejvíce daní, ve II. sboru byla menší poplatnost a ve III. sboru volili ti co platili nejnížší daně. Z volebního práva byli vyloučeni, kdož neplatili daní vůbec, což bala ve skutečnosti značná část lidu, rovněž ženy neměly volebního práva, podobně i lidé bez stálého bydliště. Právo volební počínalo ukončením 24 roku věku. Zápis o této důležité události v pamětní knize bohđanečské zní takto: "Po nařízení c. k. úřadů politických a soudních staly se obce dle zákona od 17. března 1849 samostatnými, což v tom záleží, že mohou všichni samostatní a daň platící sousedé, zde měšťané, výbor obecní k spravování obecních záležitostí a obecního jmění, voliti. K vykonávání správy té volí výbor purkmistra a radní obecní. K volbě takové činěné hned přípravy a volba samá předsevzatá za vedení c. k. podkrajského p. Dr. Czermáka dne 27. června 1850, počnouc o 8 hod. ráno a trvala s volbou purkmistra a dvou radních do 9 hod. večer. Zvoleni jsou: V III. sboru: Jan Pour, Josef Svoboda, Jiří Tomášek, František Kotek.

II.sboru: František Peška, František Pirxhofer, Josef Steinmann, Jan Snětivý.

I.sboru: Václav Romedius Koutník, Josef Snětivý, František Náhlík, Franzišek Kuttner.

Purkmistrem zvolen p. František Peška, I. radním: František Náhlík, II. radním: Jan Pour.

Zvolený výbpr dlouho neprováděl samostatnou činnost, neb již výnosem okres. úřadu ze dne 24. května 1853 byla nařízením c. k. místodržitelství ze dne 7. května 1853 provedena volba obecních úřadů zastavena počala opět doba útisku, potlačování všech svobod národům daných, ústavní listina vydaná císařem 4. března 1849 úplně zrušena a Rakousko se vrací k centralismu a despotismu. Ale vzpoura v Lombardsku, Benátsku, podporovaná sardinským králem Viktorem Emanuelem dospěla k válce s Itálií. Tehdy teprve Rakousko znovu pochopilo, že nelze národy stále ujařmovati a že doba útisku a despotismu dávno minula, že národy t. j. drobný lid nemíní již déle trpěti okrajování svobody myšlení a svéprávnosti. Vydal proto císař dne 20. října 1860 císařský manifest t. zv. říjnový diplom, opravňující každý národ, aby se svobodně a volně vyvíjel, aby spravoval své záležitosti na sněmu zemském a ve svých obcích, ovšem v rámci Rakouska. Prvým zjevem novým, svobodnějších časů byl čilý shon zdejšího obyvatelstva před volbou obecního zastupitelstva, jež po prvé smělo zakusiti chutnější ovoce skutečné samosprávy.

V Bohdanči volil se purkmistr již 8. ledna 1861 nejčasněji v celém království. Hoďnost tuto obdržel František Peška, již v roce 1850 v čelo obce zvolený. ^{136/}

Tím skončena je bouřlivá epocha dějin vývinu sociálního, hospodářského a politického dění tohoto století.

Podle těchto zásad volilo se v obci ve třech sborech až do roku 1818. Volby děly se tak, že každý volič uvedený v seznamu voličů svého příslušného sboru odevzdal hlasovací lístek se jmény 4 zástupců a 2 náhradníků. Napsat mohl koho chtěl, ale kandidát musel býti 24 let star, samostatný v obci stále bydlící. Volební komise pak počítala počet hlasů, které kdo z kandidátů obdržel. Seřadila je pak podle počtu odevzdaných hlasů. Ti, kteří měli hlasů nejvíce, byli zvoleni.

Novou reformu ve volebním právu přináší doba po první světové válce. Jsou ve varu opět všechny národy, Rakousko se rozpadá

a národ si dává nové, lepší, pokrokovější zákony.

Právo volební dostává každý občan, tedy i ženy po skončeném 21 roku má-li trvalé bydliště v obci alespoň tři měsíce.

Ruská revoluce má velký vliv na uvědomění dělnictva a pracujících tříd. Je to zřejmo již z prvních voleb. V Bohdanči kandidovaly celkem čtyři politické strany: Sociální demokraté, Česká národní demokracie, "Domovina" domkářů a maloročníků a Čsl. strana lidová.

Volba provedena 15. června 1919. Soc. dem. dostali tehdy 10 mandátů, Čes. nár. demokr. 5 mandátů, domkáři 5 mandátů a čsl. str. lidová 4 mandáty. První obecní zastupitelstvo v Československé republice sestávalo z těchto osob: soc. dem.: Hadač František, Rebhán Rudolf, Zaifert Vincenc, Macháček František, Šimůnková Emma, Urban František, Košťál František, Kvapil Josef, Cibulka Václav, Müllerová Anna.

Národ. demokr.: Thám Josef, Uhlíř Jan, Kratochvílová Anastazie, Cepl Josef, MUDr. Stauch Antonín.

Domkáři: Vodička Alois, Linhart Josef, Černík Jan, Urbanec Frant., Pálpán Josef.

Čsl. strana lidová: P. Hovorka František, Popspíšil Josef, Šturmová Marie, Jiroutek Josef.

Posledními členy bývalého sboru obecního zastupitelstva, který spravoval obec od 17. října 1912 do 15. června 1919 byli: Jan Dopita, Alois Vodička, Vincenc Kalhous, Václav Kratochvíl, Alois Macas, Jan Náhlík čp. 74, Jan Uhlíř, Vincenc Zeman, Josef Mrštík, Josef Moravec, Josef Tlustý, Josef Cepl, František Veselý, P. Alois Kašpar, Moric Brozan, Jan Mareš, Josef Heřman, Jan Peška.

I když reforma volebního řádu z roku 1919 byla velmi pokroková, přec jen byly zde nedostatky. Předně stále nově tvořící se politické strany, jichž bylo ke konci roku 1939 as 32. Ve zdejší obci kandidovaly do obec. zastupitelstva: čsl. str. soc. demokrat., čsl. str. národ. demokrat., čsl. str. národ. socialist., čsl. str. lidová, republikánská str. zemědělská a čsl. živnostensko-obchod. str. středostavovská. Boj mezi stranami byl neúprosný, tisk jednotlivých politických stran napadal jednotlivce a i celé politické strany. Po volbách byly pak ještě dozvuky u okresních soudů, kde projednávány byly urážky na cti tiskem. Ba mnohdy doznávaly volební boje i u okresních soudů pěstrestní věci, pro lehké či těžké ublížení na těle.

Tomu učiněn byl konec v roce 1948 spojením politických stran a v Národní frontu. Odpadly politické boje, neb Národní fronta vybírá navrhované kandidáty pro volbu do samosprávných sborů. Kandidáti jsou náležitě prověřováni jak po stránce politické tak i s ohledem na jejich život soukromý a na jejich poměr k práci.

Podle zachovaných zápisů v knihách městských, uvádíme zde jména primátorů resp. purkmistrů, starostů:

Roku 1574 Václav Zámečník	30/6 1850-1870 František Peška
1592 Petr Zábranský	28/11 1870-27/11 1873 Jan Pour
1605 Jan Hybský	28/11 1873-30/3 1887 Frant. Peška
1615 Jan Hasejka	30/3 1887 -19/4 1902 Josef Čech
1622 Pavel Krušina	19/4 1902 -22/8 1908 Václav Polák
1626 Tomáš Šotnar	22/8 1908- 14/7 1915 Frant. Veselý
1627 Jan Slepíčka	14/7 1915- 5/10 1920 Jan Uhlíř
1642 Jan Chocenský	20/10 1920-29/1 1922 Josef Thám
1646 Václav Šotnar	30/1 1922 -20/8 1927 Josef Moravec
1650 Jan Kopřiva	21/8 1927 -30/10 1927 Josef Skala
1656 Václav Rohan	30/10 1927-18/12 1941 Josef Havelka
1663 David Náhlík	18/12 1941-21/9 1942 St. Bálek, vl. kom.
1670 Václav Žiželský	21/9 1942 -24/11 1944 J. Linhart vl. kom.
1674 Jakub Víšek	24/11 1944-5/5 1945 Václ. Kodeš spr. kom.
1676 Matěj Pelikán	8/5 1945-9/1 1946 MUDr. Fr. Pícek MNV
1678 Jiří Zayfert	9/1 1946-29/2 1948 Jos. Havelka MNV
1689 Kristián Smíšek	29/2 1948-5/6 1949 MUDr. Fr. Pícek
1693 Daniel Holický	3/6 1949-22/3 1951 Jos. Kofrolín I. děl
1696 Jan Rovenský	
1703 Mat. Kohout	
1715 Jiří Košek	
1737 Matěj Walter	
1745 Frant. Zayfert	
1726 Jan Tonar	
1750 Frant. Syruček	
1750 Jan Šinták	
1798 Jan Fr. Kuttner	
1846 Václ. Rom. Koutník.	

R y c h t á ř i měští:

1500 Mníšek	1670 Jan Bohatý
1566 Mušek Václav	1676 Václav Svitavský
1580 Jan Nedvídek	1686 Jan Máslo
1583 Matěj Hasejk	1689 Václav Štěrba
1595 Nykodém Blovický	1695 Jan Mann
1604 Jan Koudelka	1697 Václav Štěrba
1629 Jan Chocenský	1715 Václav Rovenský
1633 Šimon Šalanda	1718 Antonín Syruček
1639 Jan Kopřiva	1725 Jiří Horský
1644 Jan Čermák	1727 Václav Štěrba
1653 Mikuláš Novobydžovský	1730 Václav Mann
1664 Pavel Sládků	1740 Michal Ptáček
1666 Mikuláš Holub	1745 Mich. Walter
	1753 Jakub Ostradovský

P í s a ř i měští:

1553 Matěj Donath	1646 Václav Naymon
1562 Václ. Roháček	1675 Václav Vrabec
1565 Joannes	1681 Václav Vodička
1566 Václav Konšelský	1697 Jindřich Náhlík
1566 Samuel Donath	1694 Jan Vojtěch Hössl
1568 Jan Ulik	1701 Jan Hefel
1571 Joannes	1704 Matěj F. Fiala
1571 Jan Šebek	1710 Daniel Novák
1577 Jan Hybský	1726 Matěj Walter
1591 Daniel Donath	1735 František Širuček
1617 Jan Ždárský	1761 Pechan
1621 Petr Brtnický	1761 Josef Šinták
1630 Tobias Felix	1777 Václav Leve
1640 Václav Šotnar	1781 Fr. Piola
1652 Jiřík Javůrek	

P í s a ř i radnímu služelo vtělování úředních výkonů do městské knih a ostatní agenda obce se týkající. V Bohdanči platilo se mu 18 kop ročně. Od nejstarších dob postranní zisk plynul písaři radnímu ze zápisů a výpisů z knih úředních, ze sepisování kšaftův sousedských, z litkupu při prodeji domů, ze soupisu inventáře pro smlouvy tržové, a z praxe advokátní, pokud někteří syndikové jí se ujímali.

S l u ž n é - P l a t y

Konšelé v Bohdanči mívali platy skromnější, o těchto dočítáme se v "Počtové obecního důchodu", tak v roce 1618 uvádí "Purkmistrům na útraty za 13 měsícův po 1/2 kopě vydali.....52 kop

písaři radnímu tj. Jan. Ždárskému služby za rok 18 kop.

V roce 1640: každý konšel dostává za měsíc5 kop
písař městský na měsíc.....8 kopy 18 gr 2 den
servus za měsíc1 kop

Roku 1700: Každý purkmistr měsíčně po..... 5 kop 50 gr
Písař městský měsíčně..... 1 kop 45 gr.
Důchodní za rok sumou..... 7 kop
Rychtáři městskému za celý rok.. 2 kop 20 gr

V roce 1740: Purkmistru každému měsíčně po.. 7 kop
Písaři městskému za měsíc..... 2 kop 20 gr
Servusovi za měsíc..... 1 kop 45 gr
Duchodnímu celoročně..... 7 kop
3 starším obecním celoročně ... 2 kop 20 gr
Městskému rychtáři za rok..... 5 kop 50 gr

V roce 1801: Purkmistr za celý rok..... 60 zl
1 zkouš. rada " 300 "
2 radové po 30 zl..... 60 "
kancelista..... 100 "
sirotčí účetní..... 50 "
obecní účetní..... 67 " 57 1/2 kr

V roce 1801: Berní výběrčí za celý rok..... 24 zl 32 1/2 kr

soudní sluha	50 "
2 policejní revisoři po 14 zl.....	28 "
Městský hajný.....	7 "
Věžný -hlídač na věži.....	25 "
Ponocný.....	27 "
Policejní sluha.....	11 " 46 kr a 6 sáhů dříví
Vodák.....	10 " 54 "

Úhrnem..... 822 zl 9 3/4 kr a
6 sáhů dříví.

V roce 1863: Purkmistrovi za celý rok..... 300 zl

Důchodnímu.....	200 "
Písmovedoucím.....	200 "

V á h a o b e c n í

Do finanční politiky českých měst patřilo míti vlastní váhu, jelikož z poplatků za vážení na městské váze leckterý groš přibyl v městský měšec, vždýcky hubený. Na váhách těch váženo za poplatek komukoliv a vše zapisováno v registra vážná.

V urbáři z roku 1500 jest psáno o váze, kterou Bohdaneč sám musí spravovat.

V "obecních počtech" z různých dob čteme: "Z váhy v rathouze, jakž naše registry co za každého purkmistra se sešlo, rozepsané ukázali i v tom co za každého kterých purkmistrů podle register přijali." Váha obecní byla umístěna v přízemí velké síně rathouzu. Byla to přehrádka do polou zděná a od polou s dřevěnou starou mřížkou, uzavřena dveřmi s háky, panty, řetězem a zámkem visacím, jak ji popisuje tehdejší důchodní Jaroslav Langer, v hospodářském inventáři. Je tam též prázdné okno s dřevěnou okenicí. V oknu zasazeny tabulky v olověné rámy.

V "Počtech obec. důchodu z roku 1710" čteme: Na Pardubickém zámku žádáno, aby váha u žida v Bělé byla kasírována, ježto je na ujmu zdejší chudé obce.

Poplatek za vážení byl stanoven obcí a tak v roce 1618 vybráno celkem 5 kop 26 gr 3 den. V roce 1840-1844 se sešlo 10 kop. atd. Nekčastěji váženo konopí, vlna, plech, apod.

Do roku 1783 nebyl vchod do radnice v nynějších místech; v starých listech, darovaných prof. J. Klímou a uložených v městském archivu, bylo radniční podloubí pronajímáno po dobu jarmarku, soukeníkům. Soukenických krámu bylo pod podloubím 14 umístěno a sice: 7 krámů při zdi a 7 k rinku, mezi nimiž šla ulička, pro kupující. Krámy počínaly u uličky, která vedla k šatlavě a končily u dveří kudy se vchází do rathouzu, byly to 4 místa. Od týchž dveří do konce podloubí byly 3 místa. Z protější strany od 1. ho sloupu až k 3mu sloupu, kudy se do rathouzu vchází jsou opět 3 místa, a od vchodu do konce jsou 4 místa. Z chodby nebo vjezdu cházelo se po levé straně do formanky, z pravé strany k váze a do prvního poschodí. Teprve v roce 1783, kdy radnice byla, podle návrhu stavitele Jedličky opravována, byl vchod posunut do pravého kraje k ulici vedoucí do Pardubic a vjezd do levé strany mezi třetí a čtvrtý sloup. Tento vjezd byl později zazděn, a umístěna zde hasičská zbrojnice /pro stříkačky/, po zboření pivovaru s příslušnou kolnou r. 1873.

D ů m k á z n ě - Š a t l a v a .

Toulalo se zemí Českou množství všelijaké čeládky domácí i odjinud. Zvláště báli se nebezpečných hostí v čas jermareční, "kdy více do města lidí přicházejí, aby škodili, kradli a brali, než kupovali. Důchodní Jaroslav Langer v hospodářském inventáři popisuje ji následovně: Dům obecní No Cons. 2. Světnice, síň a kuchyňka ze zdi, komůrka dřevěná a celá shnilá. Dveře do dvora scházejí.

Zde dveře do síně se zámkem zapadacím.

Dveře do světnice v prostředním stavu, se zámkem zapadacím a klikou Kamna zánovní, ordinární.

Dvě okna s mřížema železnýma, staré. Dřevěný strop, starý, podlaha dřevěná stará. Dvě prkna za lavice.

Do komory dveře spanty, háky a petlici, staré. Strop tam sešlý, střeška šindelová, přes polovic sešlá. Okolo dvorečku plot vysoký z prken sešlý. Studna zbořena.

Pouta na nohy a na ruce s řetězem, dvoje. Pouta bez zámku.

Kus sešlého plotu 2 1/2 sáhu se v roce 1839 v nově vystavělo.

Spisovatel Karel Šípek v knížce Rub a líc v článku "Po šňůře" dodává: Byla to komora o dvou zamřížovaných oknech. Mříže bránily přebývateli, aby nemohl ven, ale propouštěly ochotně venkovský vzduch, co se ho vešlo, neboť v tabulích okenních bylo vždycky více papíru nežli skla a více dřer nežli papíru. V koutě stála stará, vysloužilá, vojenská postel, na ní hubený slamník, přes něj houně, kterou sice nehryzlo zlé svědomí, ale zajisté občas myši. V protějším koutě stála kamna, železná, rezivá, která se minula s povoláním, neboť se v nich netopilo. Stěny byly ozdobeny nápisy a rytinami, které pohříchu s opadávající omítkou propadávaly zkáze. Chceme-li býti přesnými, přičteme k nábytku skobu, ve zdi trčící, které bylo naprosto lhostejně pověsí-li na ni šupák sebe sama nebo jen svoji garderobu. B jpsťnou tuto jízbu nyli uváděny osoby mužského i ženského pohlaví, aby vyškali svého trestu.

R. oku 1655 byla provedena oprava vyhořelé šatlavy.

Roku 1860 stavitel Fr. Svoboda, vyhotovil návrh na stavbu policejny /šatlavy/, kteroužto ~~stávba~~ přístavbu též provedl a zároveň opravil střechu.

M a s n é k r á m y .

Málo jest řemesel tak úctyhodného stáří jako řeznictví. Vzniklo v čase, kdy člověk v stadiu loveckého života, podléháje labužnické choutce, pošal již hledati ve zvířeckém úlovku částky svůdnější chuti a také kůže zvířecí již zbytečně nemařil, nýbrž robil z ní svůj primitivní šat. V XIII. století vzniká u nás živnost řeznická, kterou vedli zpravdla Němci. Byli řezníci místní a hostinští z okolí, kteří ukazovali se v městě ve dnech trhových, přivážejíce své zboží na vozíku - huntu.

Největší část života prožil řezník v masném krámu. V těchto krámech vysekávali nejen místní domácí, nýbrž i hostinští. Zřízení Pernštejnská od počátku šestnáctého století žádala: "Řezník žádný nekupuj dobytek kradený. Každý, kdo stojí v krámě, aby bil maso čisté na krám, ne zavrátité, nemocné, od vlka zkousané. Ani takové, které by schováno bylo v málomocných, u kata a koňadry. Hovado, které by nebylo slušné, buď mu vzato a dáno do špitálu, a nad to 1 kopu grošů bílých pokuty aby dal. O zabité dobytče dělili se obyčejně řezníci dva. Zapovídalo se dělení na čtvrtě. V krámu musel seděti mistr sám. Žádný řezník neosazuje krám ženou pod trestem 10 grošů bílých a v krámě před paními nectně nemluví. Řezníci bývali vedle pekařů muži nejzámožnější a obecně váženými.

Kdy byly zřízeny masné krámy v Bohdanči, nepodařilo se nám zjistiti, v urbáři sign. G 13 nová, na str. 302 z roku 1583 jest již uvedeno, že v Bohdanči jest 18 krámů masných, a platí od každého při sv. Jiří po 45 gr na zámek pardubický.

Byla to budova roměrá 11 x 5 1/2 víd. sáhů, do které se vcházelo širokým vchodem z Pardubské ulice, čís. pop. 134. V předu byly krámy po pravé i levé straně /na každé straně 8 krámů/. Kromě dveří měl každý krám ve předu široké okno, které bylo zakryto víkem, které při otevření krámu se překlápilo, podepřelo "nohou" a tak proměnilo se v stůl, na který řezníci vykládali maso.

V pozadí budovy byly jatky a kádě na maso.

Přední místa v masných krámech byly obsazovány staršími mistry, zadní obdrželi mistři mladší.

V roce 1698 z dosavadních 18 masných krámů, bylo 6 krámů zrušeno.

~~Řeznictví v Bohdanči~~

Bohdanešské masné krámy od 1. ledna 1747 se úročí 24 kop míš ročně tj 31 zl 30 kr-. jako stálý roční úrok.

Podle resoluce ze dne 20 august 1774 povoleno vystavení 4 obydlí, za celkovou částku 249 zl 45 kr sice:

1. familie:	Joachim Robavý mistr krejčovský.....	47	zl	31	kr
2. "	:Jan Chlumecký " ševcovský	80	"	21	"
3. "	:Frant. Patočka " krejčovský.....	46	"	17	"
4. "	:Norbert Salač " tesařský.....	75	"	26	"
Suma.....		249	zl	45	kr.

Podle tabely Ima panství Pardubicko-Smrkovského z 6/9 1777 masné krámy odhadnuté asi na 280 zl 30 kr, které si vyžádají během roku opravy v částce asi 6 zl. Důchodových úroků platí 31 zl 30 kr. ^{138/}

K prodeji masných krámů došlo v roce 1780, jak svědčí násl. přípis:

Urozený statčný vladyko. Milostivý pane. Vaši Milosti. Když již jedenkrát dle nám milostivě daného poručení one JMcis. v našem městěčku jsoucí masný krámy společným řezníkům, a v nich čtyřem bydlícím familiantům za sumu 280 zl na leta bez interese splacený jsme zaprodali, a taky ten do JMcis. důchodu patřící roční úrok. Dle svědomitého uznání mezi ně rozvrhli, protože toho naši poslušnou zprávu činíme, a Vaši Milosti ponížně žádáme by pro lepší bezpečnost navše budoucí časy stálého těch krámů prodaje od strany JMcis. úřadu vrchno ředitelského k ruce důchodu obecního našeho stvrzený kontrakt nám milostivě udělený byl. Které Milosti se těšíme s nejponížnějším venerati zůstáváme Vaši Milosti poddaní poslušní: Václav Kučera purkmistr, Josef Šinták primas, Josef Komárek, Josef Pabiček, Franz Syruček, František Fiola písař městský.

Sig. V JMcis. komorním městěčku Bohdanči, dne 21. Marti 780. ^{139/}

K prodeji těchto krámů došlo dne 31. Dezeber 1780 o čemž svědčí sepsaný kontrakt, obsahující 8 bodů, vydaný na zámku v Pardubicích. Kniha kontraktů gruntů emphyteutických z roku 1795-1836 nám prozrazuje, jak takové obydlí provedené v masných krámech vypadalo:

lní familie pozustává z 1 světnice, komoře a kuchyní a nad tím podkroví, tak jak prknama zabítý jest, při tom jeden chlívek v ouliče, při zdi formanky rathouzu stojící, a vším příslušenstvím.

4tá familie vlastnila: Jednu světnici, komoru, půl kuchyně a půl chléva, též nad tím stavením podkrovím pozustávající, s vším příslušenstvím, z příkoupného místa na chlívek platí se 15 kr úroku každoročně, přičemž se obmezuje, že musí býti zeď prknama ohrazená, aby při skládce mrvy, vši zkáže zdi rathouské se zamezilo, a když 3 neb 4 vozy mrvy nahromaděné bude, hned takový vyvést dát nechat.

Roku 1870 - 1871 jest pověřen radní Josef Březina aby pro důchod města odkoupil jednotlivé masné krámy. Celkem k výkupu bylo provedeno 11 kontraktů. ¹⁴⁰

Jednací protokol z 12/5 1870 uvádí, že vlastníci masných krámů se ujednali tyto prodati a zároveň udávají za jakou cenu takové prodat minějí. Tak Václav Jiroutek prodal masný krám důchodu za 120 zl. dne 23. listopadu 1870. Magdalena Pabičková provdaná Vítková dne 26/11 1870 prodala masný krám za 120 zl. atd. Posledně byl prodán krám Františka Brože dne 17/4 1871, tím byly krámy uzavřeny a zámek uzamčeny.

Po prodeji masných krámů, žádali řezniční mistři obecní zastupitelstvo o svolení, aby své stánky prodejní mohli umístiti v podloubí radnice, což bylo jim povoleno.

Kromě masných krámů byl řeznický krám umístěn též v čp. 6, jak svědčí zápis v knize smluv červeně klopenaté z roku 1787 - 1796:

Jan Šumpela má dědičně zakoupený krám řeznický v čís. pop. 6. Nemožouce svým věřitelům dluhy své zaplatit, odprodal výš obmezený krám Janu Černému za 140 zl na dobu 4 let. Dne 27. ledna 1794. Podle soupisu žijících osob v Bohdanči bylo roku 1631 19 řeznických mistrů a 4 řezniční tovaryši.

V roce 1801 byli v Bohdanči 7 řeznických mistrů a 2 tovaryši.

V roce 1783 byl zrušen řeznický cech a znovu obnoven r. 1791 kdy založili knihu zápisnou mistrů a učedníků. Při slavnostech ukazovali se řezníci pod vlastním praporem.

V roce 1707 se prodávala libra hovězího masa po 3 - 5 gr.

vepřového	1 3 gr - 3 gr 3 den
skopového	" 2 - 5 gr
řízku	" 6 gr
loje	" 6 gr

libra ryb po 4 gr.

Zvláštního přírůstku prodejního obdržely masné krámy v dobách císařovny Marie Terezie, kdy nabízela se tu sousedstvu zvěřina z lesních honeb.

Dne 11. května 1871 byl obci předložen návrh na vystavení konírny pro 32 koní z masných krámů.

Masné krámy byly zbořeny v roce 1873.

Š p i t á l - C h u d o b i n e c - H o s p i t a l e .

Již od starodávna pečováno o místní chudé občany, kde se jim dostávalo laskavé, třeba skromné opatření. Stavěny byly starým lidem špitály či chudobince. Do špitálů nebyli dlouho přijímány jinověrci. Vzácně ušlechtilý byl rozkaz Viléma z Pernštejna r. 1515, aby do špitálu pardubického byl vzat "pro pána Boha" kdokoli chudý, ať je stra-
ny římské, ať husické, ať bratr. Neb já slyším, že již někteří chtějí víry ve špitále vyměřovati. Naposled hrozí pán takovým straníkům pokutou a dí pěkně: "Nechť pán Bůh všecky soudí".

Kdy a kým byl v Bohdanči špitál založen jsme nezjistili, uvádíme pouze výpisy týkající se tohoto špitálu. Farář v Dašicích Josef Nechvíle uvádí: V Pardubické ulici jsou dva špitály, jeden starý s 5 neb 6 osobami, druhý nový nákladem obce postavený s nadací pro 4 chudé, kterým k topivu dává obec dříví. V listárně města jsou sta-
ré účty špitální z roku 1694., které udávají jmění špitální:

rest na dluzích z r. 1693.....	213 kop 43 gr 6
Nový příjem: za lidmi z krav na nájmu počtem 8 z kterých jednou v roce po sv. Martině platí z jedné po 30 gr., dělá za r. 1694.....	4 kopy.
Na gruntu Jindřicha Náhlíka, o čemž se píše v registru hřebíčkovém listu 290. po Bartoloměji Zeleném právem odúmrtím ostalo dluhu.....	41 kop
Na gruntu Jana Šalandy odúmrtím po Petru Petráč- kovi na špitál příslých dle register fialových list 394. celkem.....	119 kop 21 gr 3
Na gruntu Samuele Dubce mezi sirotky Václava Tetnara dluhu.....	214 " 7 " 3
Na gruntu Jana Roveňského mezi sirotky Jakuba Křepely dluh.....	116 " 00 -25
Na grantu Jiřího Švihle po dceři Rozyně Václa- va Procházky díl peněz skoupených a ostatek po smrti Rozyny v špitálu tom v Pánu zesnulé od- kázaných.....	15 " 53 " 4 1/
Na témž gruntě Jiříka Švihle po Anně sirotku Václava Procházky dílu patřícího skoupené ma- jí.....	10 " 37 " 3 1/
Summa nového příjmu.....	4 "
celého.....	217 " 43 " 6 d.
Vydání bylo: chudým v tom špitálu dle starého zvyku o	

o svátcích Vánočních, Velkonočních a Svatoodušních,
v den posvěcení chrámu Páně za maso a chléb..... 1 kop 42 gr 6 d

Na dluh Matěji Kohoutovi zapláceno..... 7 " 17 " 1 "

Za papír na makuláři a na čisto dvakrátě přepsa-
ného účtu tohoto..... 6 " 5 " 1 "

Písaři od sestavení a dvojího opisu těch účtů 45 " 3 "

Po odražení toho vydání od příjmu ostává v ho-
tovosti i na dluzích..... 207 " 53 " 4 den

Roku 1802 dostali chudí v tomto špitále 6 liber masa, 6 sáhů dří-
ví a 3 zl 19 kr k svátkům Božího Těla, sv. Máří Magdaleny, Martina,
o výročních Hodech.

Préf. Sakař v Dějinách města Pardubic n. L. uvádí: "V Bohdanči měl
v tom čase špitál grunt, darovaný od bratří Lipanských. Vynášel
3 kopy ročně. Devět železných krav dávalo 9 liber vosku nebo 3
kopy. Peněz hotových ukázali starší důchodní r. 1618... 139 kop a
půl denárů. Z těch platilo se poustevníkovi na výživu měsíčně 6 gr.

Podle nalezených záznamů zjistili jsme, že 10. března 1756 dota-
zoval se přednosta chrudimského kraje Karel hrabě Clary a Eldring
pardubického hejtmana Jana Fr. Brandlsteina o udání založení a pod
špitálu v Bohdanči, který na tuto výzvu odpovídá dne 4. dubna 1756:

"Kde vzal původ tamější špitál, to není nikomu známo, ani se o tom
nedá nic zjistit v pamětních knihách, natož najít nějaké doklady
darovací, závěti nebo odkazy; nýbrž lze se pouze domnívat, že špitál
na počátku vznikl založením několika lidmi, kteří sami si vystavili
toliko byty, po jejich smrti však jejich pohledávky na základní
kapitál, jakož i několik krav bylo odkázáno k zmíněnému špitálu a
odtud tedy pochází nynější její jeho založení a majetek osmi želez-
ných krav, základní kapitál a zbytky pohledávek za různými dlužní-
ky - bez vědomosti od koho, z které doby. Ani o Dědičově odkazu nemá
Bohdanečský magistrát po ruce původní doklad a poněvadž jej nelze
najít ani u Chroustovického ani u Chrudimského pana vikáře, ani u
pánů farářů sousedních Roveňského a pod.

Pokud se týče zbývajících základního kapitálu, nemůže být od účast-
níků najednou inkasován, zejména taková lhůta při základním účto-
vání za každé dva roky, per 2 = 3 = 4 se odepíše nanejvýš 5 kop, po
zjištění, co jeden nebo druhý z dlužníků může složit; a zůstávající
zbytek tohoto základního kapitálu takovým způsobem splacené
částky pro časové pohromy zejména v městečku Bohdanči /které v po-
minulých válečných pohromách bylo za 3 roky postiženo dvakrátě
žalostnými požáry/ hebyli a také v brzkou budoucnost schopni zaplatit.
Za těchto okolností je nejjistější příjem tohoto Bohdanečského špi-
tálu jen tamější obec zájímaví 5 zl z Dědičova kapitálu, které
představují celkovou roční almužnu chudých lidí v počtu 6 osob a
ještě úroky z železných krav a sice 35 kr za kus, pokud se dají
inkasovat, z nichž každá osoba dostává o vánocích, velikonočních a
svatoodušních svátcích a posvěcení 3 kr, protože špitál se musí
udržovat nikoliv z nadace, ale z milosrdenství dobrodinců. 142/

Pardubice, 4. dubna 1756.

Rovenský farář Jan Dědič odkázal, jak již uvedeno špitálu 100 zl, o čemž čteme v následujícím přípisu:

My purkmistr a konšelé též starší obecní i na místě celé obce JMti král.komorního městys.Bohdanče, známo činíme a vyznáváme tímto vůbec především, obzvlášť pak tu kdeby toho potřeba ukazovala, že jsme s povolením duchovní i světské vrchnosti sobě na skupování a lepší forot ječmenu na slady vypůjčili peněz dobré a vůbec berné mince jedno sto zlatých renských, /které dvojtihodný velebný a vysoce učený pán Jan D ě d i č, dobře zasloužilý farář Rovenský na jistý svůj pobožný úmysl k špitálu Bohdanešskému, aby z nich proti v něm sůstávající chudé špitálníky pět zlatých ročně vyplývalo daroval / z kteréžto náležitě k rukám našim přijaté sumy dvojtihodného velebného a vysoce učeného pana Ambrože Ondřeje Tauze, jakožto pana faráře našeho a plnomocníka téhož kapitálu v nejlepší způsobu kvitujeme; Pravený kapitál una cum sua Causa proti ad jedné neb druhé strany napřed stale 1/4 letní výpovědi zase na dobré a berné minci zcela a zúplna odvésti, a na jedenkrát zaplatiti slibujeme a budoucí naše v tom dostatečně zavazujem. Anby pak se toho, jak se nadpisuje, od nás, neb budoucích našich nestalo, budou moci vážné připomínky učinějši JMt.pan farář náš neb budoucí páni faráři v naší obecní případnosti /které my pro Vera Reali Hypotheca do pod uvádíme/ právně se uvazovati je tak dlouho užívati, dokavad by v povinném kapitálu neb v zasedlém interese, též škodách a útratách proto vzešlých zcela a zúplna zaplacen nebyl, proti čemuž nás ani koho jiného žádné dobrodimí právní hájiti a brániti moci nemá.

Na potvrzení toho, a pro lepší bezpečnost toho dlužní úpinní upsání neopomenuli jsme nejen pečeti naší městskou, ale i podpisy vlastních rukou stvrditi, jenž se stalo v Bohdanši l. Oktobr. 1742 Jindřich Náhlík purkmistr, Matěj Walter primator, Kristian Procházka, Jan Záleský, Václ Snětivý konšel, Václav Kučera konšel, Michal Zaiiffert, Jann Schinták konšel, Rudolf Stach starší obecní, Pavel Náhlík starší obecní. 143/

Podle zprávy z 30.dubna 1759 v současné době se nacházející chudobinec v Bohdanši byl zbudován obcí v roce 1719 ze dřeva s jedním velkým pokojem a 4 komorami. Ve zmíněném chudobinci jest 5 chudých lidí, kteří dostanou na celoroční stravování 9 zl 40 kr, dále zdarma od obce 5 sáhů dřeva. 8 železných krav, z jedné ročně 35 kr. Od roveňského ctihodného faráře Jana Dědiče dle závěti z l.října 1742 odkázaných 100 zl pro chudé lidi jako nadace. Dále se nachází v chudobince odkazy závětí. 144/

Vstup do špitálu v nejstarší době opatrovala vůle konšelů. Hospodářství ve špitále svěřovali konšelé "správě špitálu" který bral od purkmistra peníze na potřeby a z těch jemu zase podle register svých počet kladl. "Špitálník", pro vlastní obsluhu chudých od konšel za smlouvu vybraný, sústával ve špitále, bral tam stravu z jedné

porce. Roční "Počet z peněz špitálních" ukazoval se vždy jako zvláštní díl při celkovém "Počtu městském"

Kniha "Popis pozemků" asi z r. 1789 označuje u položky č. 280:

čís. pop. 126 Obecní špitál, městský dům pro chudé lidi. V tomto špitále v roce 1651 bydleli: Jan Světnička, chudý 30 r. starý, Alžběta jeho manželka 22 roků stará, Dorota, chromá 40 r. stará a Dorota nevidomá 39 r. stará.

Dne 31. prosince 1732 byla provedena transakce s Jiřím Rabínem ve prospěch špitála.: "Postoupeno místo pro vystavení nového špitálu od Jiřího Rabína, za tu dobromyslnost jistou louku, vedle zahrady jmenovaného Rabína, kterou někdy rychtáři měštáký užívali, k plnému užívání Rabinovskému postoupil a odevzdal, naproti tomu rychtářovi o ~~zdaňku~~ jednu kopu míš. platu více přidat." Tato transakce týká se nyn. domu č. pop. 133 v Pardubské ul. 145/

Dále v Pamětní knize na str. 205 čteme: "Dne 9. května 1887 usneseno dům čp. 133 v Pardubské ul. pro sešlost zbořiti a zříditi tam štěpni-ci. Zbourání tohoto domu provedl hasičský sbor při cvičení dne 12. září 1887.

Nutno podotknouti, že k přestavbě špitálu v Pardubské ul. došlo r. 1861, kterou provedl stavitel Fr. Schmoranz z Chrudimě za 2924 zl. Byla to stavba přízemní obsahující kuchyň, místnost pro posluhu, pro špitálníky a dvě místnosti pro nemocné.

Podle odevzdacího listu z 23/8 1887 nabyla obec bohdanečská od Josefa Vodičky dům čp. 21 v Hradecké ulici, který podle nadace z 8/1 1889 odevzdala k bezplatnému obývání pro schudlé a práci neschopné příslušníky Bohdanečské, obojího pohlaví. Jmenovaný dům byl koupen dne 5. května 1887 za 850 zl. Po provedené opravě v srpnu téhož roku odevzdán špitál k nadřčenému účelu, což stalo se na oslavu Jeho Veličenstva císaře rakouského.

Na podzim r. 1936 a jaře 1937 upraven dům čp. 49 máž v Uhlumské ul. náležející obci na "Městský chudobinec". Dosavadní dva chudobince pro sešlost byly prodány. Do nového chudobince byl opatřen nový železný nábytek.

Železné krávy v r. 1759 byly: Frant. Náhlík čp. 91 = 1 kus, Matěj Há-jek čp. 114 = 1 kus, Dědici Maternoví čp. 31 = 2 kusy, Příbramský Frant čp. 13 = 1 kus, Köppl Jan čp. 109 = 1 kus, Komárek Jos. čp. 100 1 kus, Náhlík Pavel čp. 98 = 1 kus ... Úhrnem 8 kusů železných krav.

Pamětní kniha Obecné školy v Bohdanči založena r.1851-1869 píše:

Vystavení domku pro chudé - v Ráji.

V Ráji u mostu stál dřevěný domek, který však rozpadnutím hrozil, pod čís.132 a náležel Františkovi Záleskému. Je to syn po něm pozůstalý, ten samý obci v roku 1861 odprodal za..... Stavba byla r. 1861 pronajata a toho roku také se počalo stavět. Stavba dospěla pouze překrytí, ostatní ostalo do roku 1862, kdež se také toho roku dokončila. Plán na toto stavení zhotovil z Chrudimi p. Schmoranz, stavbu pak podnikal p. Josef Svoboda, mistr zednický a krytbu pan Frant. Plzák, mistr tesařský. To vše se stalo za purkmistra p. Frant. Pešky č.114. Stará nemocnice ostala, byla opravena a také pro chorobné ponechána.

Vysvěcení nového chorobince.

Chorobnice č.132 byla dne 19. listopadu 1862 slavně vysvěcena. Všec-
ka školní mládež a velké množství dospělého lidu sešlo se řečeného
dne do chrámu Páně, kdež figurální mše držána byla, po které zdejší
p. páter Schüller přiměřenou řečí shromážděné oslovil, pak se ubí-
ral veškerý zástup k jmenovanému domu, kdež při zvuku trub a kotlů
stavitelský mistr p. Fr. Svoboda p. purkmistru Fr. Peškovi klíč od bu-
dovy odevzdal. Zpěváci zdejší provedli ve sboru Asperges a píseň k
sv. Václavu. Po vykonaných obřadech obdržel každý žák velký rohlík
/věneček/ by více tento den v paměti podržel. 146/

P o č e t z p e n ě z š p i t á l n í c h
z roku 1618, který učinili starší důchodní na groš míšenský činí:

P ř í j e m :

Po počtu loňském učiněném peněz špitálních při nadepsaných starších důchodních, hotových zůstalo..... 134 kop 55 gr 1 1/
Z gruntu Martina Losiky, což p á n i L i p a n-
š t í, kterémuž špitálu darovali, přijali a dojali 3 "
Jakož mají krav špitálních 9 z kterých berou jed-
nou za rok při sv. Martině po 1 libře vosku a
když by vosku nepotřebovali tehdy 20 gr a to-
ho roku se všech po též sumě přijalo..... 3 "
avšak k budoucímu počtu leta 1619 z jedné kaž-
dé krávy po 30 gr aneb 1 1/2 libře vosku bráti
mají. Suma všech příjmů..... 140 kop 55 gr 1 1/2

V y d á n í :

Poustevníkoví na vyživení, každý měsíc po 6 gr... 1 " 29 gr 1 d.
A tak rovnaje příjem a vydání, mimo všech na vy-
dání při nadepsaných starších peněz špitálních
hotových zůstává..... 139 kop 26 gr 1/1 den

Z těchto krávy špitální nájmu od sv. Martina 1617 do sv. Martina
r. 1618 mají:

Jiřika Žíželského.... 1	Karel Haší..... 1
Jiřika Vostrovského.. 2	Burghausa Vojáčka..... 1
Kateř. Karpíškovy.... 1	Petra Krále..... 1
Jana Vodvářky..... 0	Václav Víška..... 1

Suma krav 9 kusů /pozn. ve skutečnosti však 8 kusů

Letha 1618 v pondělí po neděli Invocavit v přítomnosti: Jana Koudelky, staršího městečka, Pavla Krušiny, Jana Koktana, Václava Víška, Pavla Másly, Koláře Jana, Víta Procházky, Václava Truky, Václava Kmeta, Matěje Čáslavského, Václava Vorla, Lukáše Pabíčka, Tomáše Šotnara a Linhartu Krejčího staršího v důchodě, co jsou k sobě toho roku od pondělka po neděli Judica až do pondělka po neděli Invocavit lethy 1618 peněz obecních, zádušních a špitálních přijímali a zase v potřebách vydávali.

V roce 1640 - 1644 z nájmu komory ani z poručenství nepřijali nic. Z 8 krav špitálních z kterého berou nájmu z jedné za rok při sv. Martině z každé po 30 gr za 2 léta přijali... 8 kop

V příjmu jest 442 kop 50 gr 6 1/2 den, 147/

B r a t ř í L i p a n š t í .

Lipanský z Lipan, příjmení starožitné rodiny vladyčí, jejíž erb byl mnich na lodičce veslující a klenot tři pětrosí péra rozličných barev. Jméno své měli od tvrze a vsi Lipan u Českého Brodu. Předkové jejich byli Čeněk z Lipan, r. 1360 maršálek králové a r. 1380 purkrabí na Lichnici, Buzek a Zbraslav, bratři z Pašíněvsi /1374 - 97/. Lipany držel v l. 1380 - 84 Mikeš, jenž před r. 1388 zemřel.....

Lnářství - Třídeň.

Lnářství a plátenictví. V těchto dvou pojmech úzce združených kryje se vedle rolnictví téměř vše, co o českém venkově, z dob od let 1860 - 50 na zad říci možno. Lnářství, jímž rozumí se nejen pěstování lnu, nýbrž i jeho zpracování, plátenictví pak, kteréž se nevztahuje pouze ke tkaní, nýbrž i k bílení, barvení a válení pláten, zabíralo v oněch dobách výjma rolnictví téměř všechnu činnost venkovského lidu. A přimyslíme-li si k tomu ještě živé trhy lněné a plátěné, pak máme před očima hemžení a klopotnou pilnost mravenčí, kdy tisíce velkých a drobných rukou pro nepatrný poměrně výdělek dnem i nocí čile se pohybovaly.

Poněvadž v Bohdanči i jeho okolí pěstoval se ve veliké míře len, p roku 1784. císař Josef II. povolil bohdanečským čtyři do roka trhy na přízi. Na 50 tkalcovských mistrů zde pracovalo, kteří sdružení byli v tkalcovském cechu. Pěstování a zpracování lnu zabíralo většinu zdejšího obyvatelstva od jara do jara, neboť na dobré sklizni a jakosti lnu závisel i výdělek lidu. Není divu, že pak o lnu kolovalo mnoho pranostik a pověr.

Len se sil obyčejně koncem května nebo začátkem června. Když byl asi 10 cm vysoký, plel se, kteroužto práci zpříjemňovali si plečky zpěvem a různými žertky. V červnu nebo v červenci, když len na poli bleděmodře kvete, bývá na lniště nádherný pohled. Slabé stonky lnu vyrůstají až na metr vysoko, nahoře jsou zpravidla rozdvojeny, mají mnoho malých lístečků a modrých kvítků. Kuličkovité semenice, t. zv. paličky, obsahují semínka, která jsou velmi bohatá mastným olejem. Doba trhání zralého lnu nebyla stejná. Kdo potřeboval dobré vlákno, ten jej trhal dříve, komu záleželo na lepším semenu, nechal jej na poli déle. Když počnou stonky žloutnouti, jsou zralé a len se trhá i se ~~hlavní~~ kořínky ze země a rozprostítá se na poli k sušení. Zaschlý len se dvakráte nebo třikráte obrací a sbíral. Když jsou lístky již suché a stonky tuhé, váže se len do snopků a staví se v dvojitých řadách do kapliček, aby stonky stejnoměrně vyschly a semínko v paličkách dozrálo.

Sušený len se ~~d r h n e~~ tj. protahuje se železnými hřebeny, tzv. drhleby, čímž se zbavuje všech lístků, výhonků a paliček a zbudou jen prázdné stonky, jež obsahují vlákno. Potom se stonky kladou do

do vody, a když řádně nabobtnají, rozprostírají se se znovu po poli, aby byly po několik neděl vydány účinku deště, rosy a vzduchu. Toto t. zv. rosení neb močení lnu způsobuje, že se rostlinné klí, t. j. klovatina, jež spojuje lýková vlákna s dřevem, odmočí. Tím se uvolní vlákna od ostatních částí stonků. Nyní se provádí toto močení také chemicky. Po močení se stonky zase dobře usuší, aby zkřehly, a pak se lámou, t. j. močením zkřehlá kůra a dřevo se drtí trdlicí nebo mědlicí na malé kousky. To dělalo se v t ř í d n í c h - pazdernách. Nejvhodnější sušení bylo v pazdernách - třídních - přísně bylo zakázáno sušení v domácnosti. T ř í d e ň též pazderna bylo větší nebo menší schválně k tomu cíli zřízené staveníčko, také někdy chaloupka k sušení upravená. Pro snadnost požáru stávala třídeň vždy v polích nedaleko obce. Mívala vždy dvě místnosti, seknicí, v které se sušilo a která se odtud jmenovala pazderna, sušárna, a síň kam se přivezený len zatím rovnal a kde potom i třel, odkud se jmenovalo i tředlovna. Kdo práci v pazderně-třídní konal jmenoval se t ř í d n í k - sušič neb pazderník.

V Bohdanči do roku 1710 byla pouze jedna třídeň, která byla postavena roku 1690 za 21 kop 54 gr 4 1/2 denaru. Tato první třídeň byla postavena blíže rybníka Bašty, ve kterém se, nebyla-li voda v Haldě-Opatovickém kanále - močilo. Tato třídeň byla pronajata třídníku Mikuláši Hajným za 1 kopu 30 gr ročního nájmu, který od sousedů Bohdanečských od sušení přediva všelikého dostával 3 kopy 7 gr 3 den. V téže třídní bydlel též Jan Veverka, který platil z jedné komory 1 kopu ročního nájmu. 148/

Roku 1710 byla nedaleko první třídně postavena druhá třídeň tesařem Joach. Dvořáčkem, která byla podrubená 78 borovými kmeny.

V přední třídní byl starý dřevěný komín k spadnutí, v důsledku patent. předpisů musel býti přestavěn a sice od gruntu s kuchynkou. Roku 1786 platilo se od sušení přediva velkého lešení 8 kr., od malého 4 kr., kromě toho něco na stravu od sousedů, kteří tam předivo měli. Dosud domky a chalupy poblíž Opatovického kanálu zovou se "Ve Třídní". Přední třídeň, při které byla zahrádka 12 x 10 m měla čís. pop. 138, zadní třídeň měla č. pop. 139. Tyto třídně byly jako "obecní klenoty" pronajímány třídníkům

V roce 1887 byla postavena nová pazderna Mor. Brozanem.

Usušené stonky lnu při drcení rozlámou se jen dřevité části, kdežto ohebná vlákna zůstanou celá.

Následující p o t ě r á n í lnu má za účel zbavit vlákna po lámání rozdrčených malých dřevitých částíček, t. zv. pazdeří. Len se potírá dřevěným potěrákem tak dlouho, až všechno pazdeří vypadá. Pak se teprve len v o c h l u j e, aby se dlouhá vlákna urovnala a krátká vlákna vyčesala. Děje se to v ochlí, jež se skládá z ocelových jehlic, zasazených do dřevěné desky. Do sebe zamotaná vlákna lnu se v ochlí rozčesávají a třídí se podle délky. Nejdelší vlákna až 70-80 cm dlouhá, jsou nejcennější. Barva vláken je různá; světle až až prostředně plavá, ale i šedá. Vyčesané, pocuchané vlákno se jmenuje koudel.

Lněná vlákna se spřádají v dlouhou, pokud možno stejnoměrnou nit, t. zv. přízi. A toto spřádání provádí se na k o l o v r a t u. Zbylý čistý svazeček lnu do jedné ruky slul žemně /žemle/, ze dvou žemní uděláno povříšlo, do něhož svázana otep /asi 18-20 žemní/. Vyměšlovaný, tj. pazdeří zbavený len se protahoval hřebenem, aby se odstranilo poslední pazdeří. Na hustším hřebenu /kavhli/ se žemně, kachlovaly. Potom se len dělil podle délky na len, pačísku a koudel. Len a pačíška se protahovaly znovu na drobném hřebenu s rukojetí /na kracíčku/. Z každé žemně získána t. zv. panenka čistého lnu. Sedm panenek tvořilo "kocoura". Po této přípravě došlo v zimních večerách k p ř á s t k á m -přástvy, to byly doby veselé, to bývaly radovánky. Přástvy scházely se zřídka v chalupách, více ve statcích. Tam byly velké seknice, které měly většinou po třech stranách lavice, nejméně po dvou stranách; bylo tedy kam sednouti. Domáci hospodyně sedala na židli, hospodář, předl-li také, ostatně židlí bylo málo. Když se roztočily kolovraty, otevřela se i ústa. Vypravávaly se běžné události z hospodářství nebo všedního života. Nechyběly ani pohádky a pověsti o strašidlech. Přádleny scházely aby ušetřily na světle. Svítilo se loučemi, zastrčenými do loučnicku. Přádleny sebraly přeslici, kolovrat, kužel a stoličku a odstěhovaly se na celý večer jak řečeno do větší usedlosti. Na kuželi mívala předlena navlečeného celého "kocoura" lnu, z něhož vytažovala vlákna, spojovala je slinami /"na poslinky" se jedly suché švestky/ a cívka, uváděna nohou v pohyb, nit stáčela a navinovala. Doma pak s cívek se navíjely nití

na moták /motovídllo/, na který se vešly 2 - 4 cívky. To, co bylo na motovídlle, slulo přádeno. Několik přáden se vyvařilo ve vodě s louhem z popela a po vyschnutí přáděna odnesla ke tkalci, který z nich utkal plátno. Z nejlepšího plátna zhotovovány kanafasky, z horšího šerky, z kusu koudelového plátna kalhoty, haleny, pytle a tkalouny /20 nití tvořilo malé pásmo, 40 nití velké pásmo, 10 velkých pásem štenyk, 3 štenyky přádeno/. Přástky končovala mladá chasa tancem při zvuku harmoniky. Po přástkách plných krás, opravdové venkovské poesie a štěstí zbyly jen - vzpomínky.

Sprádený len v nitě - p ř í z í -dávaly hospodyně místním tkalcům, aby ji zpracovali, s e t k a l i na p l á t n o . Tkadlec si při práci zasedl za s t a v, navinul přízi na v r a t i d l o, veliký to válec, tak aby byla jedna nit hustě vedle druhé a tvořila o s n o v u.

Stav tkalcovský je tak zařízen, že se šlápnutím na podnpžku zvedá polovice osnovy; je pak totiž střídavě jedna nit zvednuta a druhá dole. Tkadlec má pak člunek, v němž je na cívce ú t e k čili přezná nit. Člunek hodí mezi roztaženou osnovu, přiráží útek rámem či p a p r s k e m, a tím proplétá nitě podélné příčnými. Práce ta se zove t k a n í .

Utkané plátno vrátil tkadlec hospodyním, které je b í l i l y. Na travnatém místě rozložily ve dne plátno, kropily je a ponechaly účinkům slunce. Voda a slunce rušily barvivo, takže plátno po nějakém čase úplně zbělelo.

Roku 1651 bylo v Bohdanči: 11 mistrů tkalcovských a 8 tovaryšů.

Roku 1713 " " : 33 osob tkalců

Roku 1773 " " : 35 " "

Roku 1802 " " : 41 mistrů tkalcovských, 12 tovar. 4 uč.

Roku 1835 " " : 10 tkalců a 1 tovaryš

Roku 1852 " " : 6 tkalců.

Roku 1787 byla filiálka stát. textil. linecké továrny v zámku Pardubickém. Faktorem při ní jmenuje se Frant. Václ. König. Pracovali pro něho měšťtí i venkovští tkalci. 149/

Roku 1787 vyjednávala zvláštní komise panství pardubického s poddanými o tkalcovskou práci. Nabízela svobodu těm, kteří by chtěli po několik let přistí pro státní tkalcovnu. Z Bohdanče se přihlásilo 41 mistrů tkalcovských a 12 dělníků. 150/

B a r v í ř i p l á t n a .

Z domácího plátna nosil se nejen spodní oděv, nýbrž i oblek svrchní, které se dávalo též barvití. Práci tu prováděli barvíři a sice indychem. Z modré půdy vyvstával vzorek obyčejné barvy, přirozené to barvy plátna. Barvení indigem na modro studeným postupem zevšednělo až v 18. stol., kdy se mezi lid dostala i zvláštní technika potiskovat látku krycím hlinkovým materiálem, kterému se říkalo pap nebo pop a který přikryl a ochránil látku na místech vzoru, takže indigové zbarvení tam neproniklo a vzor zůstal i po obarvení látky na modro bílý. Vzor býval natiskován dřevěnou "formou", to byla silná čtverhranná destička, na jejíž spodní ploše byl vzor vyřezán a na horní ploše měla vybrány, vyřezány postranní části, aby bylo možno formu držet rukou. Nejstarší formy byly se vzorkem jednoduchým celodřevěné, později částečně doplněné mosaznými hřebíčky a plíšky až po celé s kovovým vzorem na ruční tisk. Vzory jsou složeny z geometrických nebo rostlinných motivů. K zlidovění modré barvy přispělo rozšíření indigového barviva, jako barviva rostlinného dovozem do Evropy přes Holansko koncem 17. stol. Byla to barva stálá jako téměř všechny rostlinné barviva. Barvíř měl v barvírně k ý p y na barvu, kádě as tři metry hluboké a v zemi zasazené. Indigovou kypou se barvilo dvojím způsobem: saským a redukčním, který se zakládal na přeměně indiga na indigovou běl, kterýžto způsob jest správný a pravý kypového barvení indigem. Plátno k barvení se zavěsí na železný ráf, který se do kypy spouští skřipcem. Barvu v kypě před spuštěním nutno dřevěným mísidlem zamíchat. Barvení se počítá na tyhy /cúgy/ tj. na jednu se ponoří plátno nejprve jednou stranou a pak druhou stranou na půl hodiny do kypy. Mezi jednotlivými tahy se plátno nechává na vzduchu oxidovat vždy asi po 10 minut. Po sedmém tahu se plátno přepne horní okraj dolu na ráf, aby se stejnoměrně obarvilo, neboť dole je barva v kypě hustější, a opět sedmkrát se ponořuje do kypy. Po posledním vybarvení se nechá plátno uschnout a potom se z něho pap vypere v slabém roztoku kyseliny sírové. Lidové barvíři vypírají plátno v tekoucí vodě, proto vozili plátno na trakaři k řece. V Bohdanči vozili plátno k Haldě - Opatovickému kanálu, za rybník Baštu, kde vypírání dělo se tak dlouho, až se voda nekalila.